

AADI ESIMENE ARMASTUS

IRMA TRUUPÕLD

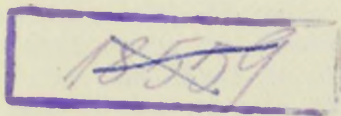
AADI ESIMENE ARMASTUS

KIVIT

IRMA TRUUPÕLD

AADI ESIMENE ARMASTUS

— 69 —
LOODUSE
KULDRAAMAT

2 .

1937:01845
35335

R.

K./Ü. „LOODUSE“ KEELELINE KORREKTOR H. PÜRKOP.
K. MATTIESENI TRÜKIKODA O./Ü., TARTU 1937.
K./Ü. „LOODUS“, TARTU 1937.

1. peatükk.

AADI KODU.

Armas tädipoeg Kalla!

See on imelik mõelda, et mul on tädipoeg nagu sina, keda ma üldse sündimisest siiamaani kunagi näinud ei ole. See tuleb muidugi sellest, et sa sinna midagi parata ei saanud, et pidid sündima Ameerikas, New Yorkis, kuhu su ema (kes minu ema õde olevat) ja isa elama rändasid. See on rohkem kui veider, et ka nii kaugel elades ja üksteist mitte nähes ikkagi ollakse sugulased.

Sul on ilus nimi, Karl. Kuule, ütle õige, miks sa ennast Kallaks lased kutsuda, see on nagu oleksid sa ikka veel väga väike poiss, kes „r“ tähte öelda ei oska. Aastate järgi sa oled minust muidugi noorem, sest mina olen juba üle 12, aga sina alles 10 aastane, ära sa arva, et ma sellepärast ennast uhkemaks hakkam pidama. Sa mõtle järele ja kirjuta, kas sa tahad, et ma sind Karliks hakkam kirjutama, seda võib, sest Karli on ikka veel nagu poiste nimi, muidugi kui sa juba päris suur mees valmis oled, siis võid olla ainult Karl. Kui sina oleksid elanud näiteks meie majaperemehe majas, siis kõik hoovilapsed hüüaksid sind Karlutiks ja mina ka. Kuigi Karlutt pole just viisakas nimi, on ta siiski väga lõbus ja kohe võib oletada, et sellenimeline

poiss peab olema nii nupukas, et ta kunagi hätta ei jää. Sa võid oma Kalla nime muuta, meil, Eestis on see väga moodne. Mitmed meie hoovipoiste vanemad on võtnud endile uued perekonnanimed, mis peavad väga rahvuslikud olema. Ma ei tea arvata, kas sa tead, mis on rahvuslik, sest eestlasi elab New Yorkis liiga vähe, et sellest sõnast aru saada.

Minu nimi, nagu sa oma emalt oled kuulnud, kui ta sulle minu pilti näitab, on Aadu. Siin Eestis kutsuvad mind kõik Aadiks ja ma ise olen sellega rahul ka. Nüüd ma kirjeldan sulle, mis värvi on mu silmad, juuksed ja riided. Mul on sinised ja päritud silmad, valged juuksed muidugi päikesest ja mitte vanadusest. Riided on just seda värvi, missuguseid vanu isa pükse ja kuubi kannan, mida ema mulle enne mõõdult parajaks kohandab.

Nüüd ma hakkan sulle jutustama meie hoovilastest. Meid lapsi on siia majja kogemata juhtunud niipalju, et majaperemees sellele päris tige on ja oma vana maja ära müüs. Me võime siin veel natuke elada ja siis peame ära minema, sest maja lõhutakse sodiks, et ehitada siis asemele uus ja tore pilvelõhkaja. Kui majaperemees töö on, siis on meil hea olla, sest tal ei ole prouat, kes meid tema äraoleku ajal kantseleks. See on tõsi, et me vahel teeme liiga suurt kisa, aga nagu sa isegi tead, ei saa kõiki poiste mängu tasakesi ära õiendada. Meie jookseme päev läbi kitsas nelinurkses õues nagu sipelgad tikutoosis. Meie hoovis elavad Salu Volli (pikk ja peenike), Rulla Jüri (paks ja laisk), Juss (ei pikk, peenike ega lai, arva ise), väike Jüri (liigutab toredasti oma kõrvu), Endel (karvase ehk lorkis peaga, arvuteaduses sellepärast hirmus tark) ja veel Karlutt (ta sai sünnipäevaks ümbermaailmareisu mängu). Tüdrukuid on meil ka, nemad on ise kambas ja ei salli meid. Kui sa minu juures oleksid, siis sa küsiksid kohe, miks on poisil

nii kentsakas nimi nagu Rulla Jüri. See on tõesti veider nimi ja võib sind naerma ajada. Jüri sai selle nime, et ta on väga paks pekisöömises, just nagu rull. Temale ma kunagi oma raamatuid ei julge anda, ta määriks nad kohe ära. Kuigi ta on paks, on ta siiski hea poiss. Paksud inimesed olevat üldse paremad, sest nemad on paksusest laisad ja ei viitsi vihastuda ja tülitseada. Kui Salu Volli oleks paks, siis ta oleks hulga parem poiss ja meil kõigil oleks hea hoovis mängida.

Oi uudist, seda võin sulle kohe usaldada, sest sa elad kaugel ja ei ole sellepärast mulle hädaohtlik. Nimelt eile ja veel pärast lõunat — leidsin naabri hoovist suure tüki vannivitsa ja hoian nüüd voodi all peidus, sest õues teised tahaksid seda kindlasti omale. Kardan, et ema ta ära koristab, sellepärast käin sageli toas voodialust valvamas. Mul on mitu kavatsust, aga praegu ma ei ole veel päris kindel, mis ma temast teen, sa kirjuta mulle, mis sa teeksid, kui sul oleks tore vannivits.

Palju tervisi, aga kirjuta sa mulle varsti, ma ootan.

Sinu

Aadi-Aadu.

Aadi lõpetas kirja kirjutamise. Poisi süda päris rabeles õnnest, et ta tohib oma sugulasega alustada kirjavahetust, sest nüüd see ei sega õppimist — oli alanud suur suvine koolivaheaeg. Aadi oli nukker, et ta iialgi, iialgi ei saa asuda elama Ameerikasse. Lihtsalt sellepärast, et ta isa ei leiaks seal mingit tööd. Ameeriklased on nii jõukad, et nad oma saapaid kunagi parandada ei lase. On mõni auguke jalanõus, siis visatakse kohe ära ja ostetakse uued. Meie küll nii mõtlematud ei saa olla, sest lapime

ja parandame saapaid seni, kuni neid veel kuidagi kanda saab. See on hea ja kokkuhoidlik komme, sest muidu Aadi isal ei oleks midagi parandada ja ta peaks endale uue ameti mõtlema. Ennemalt Aadi kujutles, et ta hakkab isale abiks, see oleks ju nii ilus, kui nad kahekesi kopsivad saabastele taldu ja ema küpsetaks munakooki. Aga nüüd, kus Aadi teab, et ta isa iialgi Ameerikas tööd ei leiaks, ei tahagi ta kingsepaks hakata.

Kui vähegi mõelda, siis on kohe selge, et Aadi-vanune poiss on juba koolipoiss. Väiksemad hoovilapsed peavad temast sellepärast lugu, aga suuremad ja vanemad poisid küll sellest ei hooli, sest nemad on ju veel targemad ja arukamad. Salu Volli laulab mitte just Aadile, aga siiski väiksematele poistele:

„Pisikene koolipirts,
tule siia, väiketirts,
kus on tint ja sullepa,
ükskordühte sa ei tea.“

Väiksematele poistele see laul muidugi ei meeldi, aga Vollit keelata ka ei saa, sest ta on hoovi kõige vanem ja pikem poiss. Kõik poisid selles hoovis tahavad täpselt nõnda pikaks kasvada, nagu Salu Volli, kes on nende hoovi vanem ehk pealik ja omab õigust kamandada ja tuuseldada väiksemaid hoovikodanikke. Volli võiks päris jõukaks poisiks saada, kui ta vanemad oskaksid nõnda raha hoida nagu Aadi isa ja ema. Volli ema müüb kioskis tänavanurgal ajalehti ja isa käib vabrikus tööl. Volli isa käib liiga sageli kõrtsis raha kulutamas, kust koju tulles teeb suurt kisa ja kära. Väga sageli ta kukub hoovis pikali ja jääb sinna seniks lamama, kui Volli ema ta leiab ja tuppä veab. See on väga inetu niiviisi hoovis

magada, ütleb Aadi ema, ega lase siis pojalt õue minna.

Aadi isa pole kunagi selline, ka Jussi, Jüri, Endli ja Karluti isad ei ole niisugused. Aadi isa parandab päev läbi nii kiiresti jalanõusid, et vahel süüagi ei läbe. Kuigi Aadi isa ei ole vana, on ta pikast tööpäevast küüru vajunud, sest ta tõuseb hommikul liiga vara ja õhtul uinub liiga hilja. Emaga nad ajavad tasakesi üht salajuttu. Aadi on selle jutu siiski ära kuulnud, sest vanemad arvavad vahel liiga vara, et nende lapsed voodis juba magavad. Kinni silmi lamades võib ka ärkvel olla ja kõike kuulata. Aadi isa ja ema lubavad niipalju raha koguda, et saavad asutada väikese töökoja, kus oleks isale töötamiseks valgusrikka akna juures suur töölaud ja elamiseks eraldi puhas tuba, nii et võib vaheukse kinni panna ja Aadil oleks hea ja vaikne õppida. Et selleks rutiini raha koguda, siis käib ema hommikupoolikul rikaste prouade juures tube koristamas, kelledel neid on nii palju, et nad selle tööga ise valmis ei jõua. Aadi vanematel on üksainus pliidiga keldrituba ja neil on seal ruumi küllalt, et kolmekesi lahedalt elada.

Aadi ja Aadi isa on vahel päris pahased emale, sest ta ei anna neile rahu ja tahab toa liiga puhta hoida. Aadil on hea ema. Aadi ema on alati puhtamalt riides kui Aadi isa. Ema tahaks, et ka Aadi oleks puhas, ja näeb sellepärast palju asjatut vaeva. Isa tuleb vahel Aadile appi ja ütleb emale: „Lase poisil olla, mis sa tast järjest harjad ja keelad, poiss tahab ju ka midagi teha ja nokitseda.“

See on tõsi, et Aadil on õues palju nokitsemist, sest egas seesugune poiss ei ole mõni tüdruk, kes nukkudega mängides saab enese puhta hoida. Aadi on poiss ja tahab isa haamriga naelu taguda, nõöpe,

kruvisid, korke, haake ja muid vajalikke esemeid korjata.

Aadi istub veel ikka laua juures ja mõtleb. Ta ei tohiks täna nii murelik olla, sest kõik lapsed, kes koolis käivad, on üpris rõõmsad ja lõbusad, sest täna oli viimane koolipäev. Pärís väikesed lapsed sellest muidugi aru ei saa, sest et nad veel koolikäimisest midagi ei tea. Homme, ülehomme ja üleüle-ülehomme ei tarvitse enam mugavast voodist vara tõusta, et joosta uniselt kooli.

Täna siis oli see tähtis päev, millal anti kätte koolitunnistused. Naljakas, muidu need numbrid polegi nagu midagi, aga kui neid tarvitada raha lugemisel või jälle vaadata koolitunnistusel, siis on nad pärís tähtsad asjad. Nii mõnelgi koolilapsel on tühise numbri pärast sekeldusi ja seletamisi vanematega. Salu Volli on uhke, et tal olevat koolis hästi läinud (poiste keeles „hästi vedanud“). Ei maksa sellepärast hakata arvama, nagu oleks Volli olnud koolis kõige targem poiss. Oh ei, Volli ennast niipalju juba vaevata ei raatsiks, kuigi see talle pärís naljaasi oleks. Volli on, ütlen kohe, kriugastega poiss, ja on siis niiviisi, sedaviisi ja kuidagiviisi osanud ennast aidata, et sai pärís rahuldava tunnistuse. Suuremad poisid teavad küll seda kunsti, kuidas mõned endid aitavad, kuid see ei ole aus ja sellepärast Aadi end kunagi Volli kombel ei aidanud. Küll ikka Volli ema hiilgas õnnest, et tal on nii tark poeg. Ta jutustab sellest kõigile majaelanikkudele. Volli ise on häbemata küllalt, et kasutab koolitunnistust raha väljapressimiseks isa juures ja ema aitab kaasa, öeldes: „Ta on ju nii tark ja arukas, eks sa siis luba lapsele ka vähekesse rõõmu.“ Nii sai Volli tühiste asjade ostmiseks raha ja on eriti uhke oma uue paukrevolvri üle, paugutades niisuguse hooga, et väiksemad lapsed nagu

arad jänesed toas akna taga piiluvad ja hoovi ei julge tulla.

Aadi on ikka murelik, võtab uue paberi ja kirjutab oma ameerika sugulasele veel teise kirja.

Kalla,

Sa muidugi imestad, kui leiad ühe ümbriku seest kaks kirja. Ma ei saa teisiti, kui pean sulle ikkagi jutustama kurva uudise, mis mind juba mitu päeva vaevab. Ma pean kodust lahkuma, kuigi mitte Ameerikasse, vaid meie riigi lõunakanti. Sind muidugi huvitab, millise koolitunnistuse ma sain. Ütlen sulle, ema ja isa on minu õppimisega rahul ja Salu Volli arvates olevat ma päris raamatukoiks hakanud. Mul peaks teiste poiste arvates hea tuju olema, kuid see ei ole sugugi nii. Ütle, Kalla, mida võin ma sinna parata, et ma olen kõhn ja verevaene. Kooliarst ja õpetajad nagu muud enam kõnelda ei mäletaks, et vanemad aga saatku mind suveks maale elama. See on hea, et ma ei tarvitse võõraste inimeste juurde minna, kuigi nad on lahked ja tahavad kehvemaid linnalapsi suve läbi tasuta enda juures pidada. Mu isa kirjutas minust ühele onule, kel on Valgu talu. See Valgu onu lubas mulle järele sõita ja enda juurde viia. Sinule ta küll sugulane ei ole, sest sina oled mulle ema poolt, aga Valgu onu on isa poolt sugulane ja, et isa ja ema olid enne abiellumist päris võhivõõrad teineteisele, ega teadnud üksteist teretadagi, siis ei ole sina muidugi Valgu onule üldse sugulane. Ma ei mõista, miks ema ja õpetajad tahavad, et ma paksuks läheksin, sest ma ei ole kõhnuse pärast ju sugugi tige poiss nagu Salu Volli. Olen mõned päevad katsunud tublisti süüa, aga see ei aita nii ruttu, et ma ei pruu-giks maale sõita. Siin teised hoovilapsed ei käi kunagi

maal suvitamas, sest maal pannakse lapsed karja, mis olevat üks väga ränk amet. Siit laste emad on küll lastena karjas käinud ja ei ole selles raskes töös sugugi vigaseks jäänud. Minu ema arvab, et ma ei tohi karja minna, sest olen väga nõrk ja talle ainukeseks lapseks üldse. Minu isa ei usu seda ema juttu ja ütleb: „Mis poisist hellitada. Las läheb maale karja ja lool olgu kord lõpp. Mis te mul iga päev vesistate ja õhkate. Aadist peab kasvama tubli mees.“ Siis jääb isa mõttesse ja vahel jutustab mulle enda lapsepõlvest, mis ta maal on elanud, ja ütlen sulle, need on toredad lood. Ma vahel mõtlen, mis moodi küll Volli, Jüri, Karl ja Endel meesteks kasvavad, sest neid ei saadeta kunagi suveks maale. Salu Volli õrritab mind nüüd iga päev ühe lauluga, nii et ma hoovis ei tahagi enam olla. See laul on seesugune, ära sina seda ilusaks pea:

Sianotsu kuningas,
trall-la-llaa, trall-la-llaa,
põrsakese lapsetüdruk,
trall-la-llaa, trall-la-llaa.

Täna Rulla Jüri küsis, kas ma ei kartvat maale minna, sest egas minusugust poissi talus niisama vah-tida ja ula hulkuda ei lasta. Salu Volli arvas, et tema juba põgeneks kodust mõneks päevaks Kalamaja kanti vanaema juurde, kuni talumees ootamisest väsib ja pika ninaga koju peab sõitma. Tead, Kalla, praegu see jutt isegi meeldis mulle. Mis siis sellest, kui pärast halvasti läheb, kui aga kuidagi viisi koju saaksin jääda. Ma jooksin üle tänava majas elava Atsi juurde nõu küsima, sest Ats on tark ja juba praegu suur ärimees. Ta käib majast majja ajalehti müümas ja õpib koolis veel hästi. Ta ütles mulle, et kui isa on surnud nagu temal ja ema üksi töötab

nagu temal, siis juba temasugune poiss ei tohi koolis laiselda, see oleks kriminaalkuritegu ema ees. Ats ütleb igasse lausesse kriminaal, sest ta loeb palju kriminaaljutte. Neis juttudes on alati üks tark mees, keegi Serlok Holms, kes kõik kurjategijad krapsti üles leiab. Ats ütles, et kui ta teaks Holmsi aadressi, siis ta küsiks minu suhtes nõu. Ats ei tea praegu mind aidata ja arvab, et ma ikka maale peaksin minema. Ma vaatasin salaja ta voodi alla, et kas seal on peitmise võimalust, seni kui Valgu onu meil on. Ma märkasin kohe, et nende toas on hiiri ja ma seda küll ei taha, et nad mu taskutesse ronivad, kuigi neist üks mulle sõbralikult otsa vaatas. Ats armastab hiiri ja sellepärast nad tema voodi all võivad lüüa niipalju hullakanni, kui süda lustib. Ma pakkusin Atsile oma vannivitsa müüa, sest tema käib pühapäeviti täiturul äri ajamas, see on seesugune ainult pühapäevane turg, kus müüakse palju vanu asju, riideid, saapaid ja igasugust kolu. Ats naeris ja ütles, et minu vannivitsal ei ole mingit väärtust, sest ta on poolik. Kurvalt tulin Atsi juurest ära. Kui tema ja tema Serlok Holms mind juba aidata ei tea, siis ei suuda seda enam keegi siin maailmas. Kirjuta mulle omast elust ka.

Sinu sugulane

Aadi-Aadu.

Saada mulle oma koolitunnistusest ärakiri. Kas sa unes vahel naerad ka, nii kõvasti kohe, et ema sind peab raputama. Mina vahel küll naeran, Ma arvan, see tuleb sellest, et ma nii kõhn olen.

Aadi viis kirja posti. Imelik tunne valdas teda kirja kasti laskmisel. On ikka naljakas, praegu lase kiri siin Tartu maantee kandis posti ja siis ta läheb

üle ookeani ja antakse Kallale. Mõtlilikult tuli Aadi hoovi ja istus trepile, et vaadata teiste laste segimist ja mängu. Kui juba südamel on reisumure, kes siis veel mängida tahab. Poisid kilkasid ja kärasid mängida Hispaania sõda. Majaperemees, kes töölt juba koju oli jõudnud, käratas läbi akna vihase häälega: „Mis te peletised karjute, olge ometi tasem,“ ja tõmbas akna mürtsudes kinni. Poisid seisid hetke päris vaikselt ja heitunult. Ja järsku nagu läbi udu hakkas Aadi sel minutil aimama, et kuski kaugel, kaugel on avarad väljad, sügavad metsad ja õitsevad põllud, mis kuuluvad just lastele mängimiseks ja hõikamiseks ja tema, Aadi, võib sinna minna juba homme. Reisumure hakkas vägisi vähenema, sest ega poisil siis üks mõte kogu aeg ei ole, tuleb uusi ja huvitavamaid. Lapsed hoovis seisid veel ikka vaikselt ja ärkasid viimaks. Karlutt tegi väikese hüppe, Jüri kargas Endlile kukile, Alla leidis viskamiseks palli ja korraga oli vali keeld ununenud ja jälle nad hõiskasid ja karglesid.

„Aadi, tule meile,“ kutsus keegi tasa. Aadi seljaga seisis kõrvalt maja Mare, ilus ja puhas tüdruk. Aadi oli kohe nõus, sest Mare oli ainuke siinsetest tüdrukutest, kellega ta tahtis seltsida. Nad läksid tasa, nii et keegi ei märganud, tänavale ja sealt Mare hoovi. Mare elas uhkes moodsas viiekordses majas, mis alles läinud aastal oli valminud. Armetuna ja viletsana paistis Aadi maja selle pilvelõhkuja kõrval. Mare hoov on kaetud asfaldiga, mida Mare isa, kes siin kojameheks on, igal hommikul veepritsiga puhtaks loputab. Autokuuris hiilgasid kaks lakkmusta luksusautot. Aadi seisatas ja vaatles autosid pühalikult. Ta üsna salaja, nii et veel mitte keegi ei teadnud, mõtles sellest, et suureks saades ta hakkab autojuhiks, võib päev läbi sõita läbi linna ja tuututada autopasunat, sest selle ametiga ta võib

juba Ameerikas kohta leida. Aadi ja Mare läksid üle hoovi taraga piiratud aia poole. Aadi jutustas Marele Kallast ja Ameerikast, kuhu temagi tahab elama minna.

„Millal sa Valgule sõidad?“ küsis Mare Aadi jutu lõpul.

„Homme juba.“

„Kas sa kardad?“

„Ei, ei karda.“

„Miks sul siis nii imelik nägu on?“ jonnis tüdruk.

„Niisama, muidu,“ vabandas Aadi, sest ta kunagi ei hakkaks tüdrukule seletama, et temasugusel suurel poisil on kahju ja raske emast lahkuda.

„Mine kindlasti maale, maal on suvel väga ilus. Olen suviti Keila tädi juures olnud ja sel suvel lähen ka,“ katsus Mare poissi trööstida. Nad jõudsid aia juurde ja vahtisid läbi pulkade õitsevasse aeda.

„Vaata, Aadi, kui ilus on aias. Maal on igal pool nii ilus nagu siin,“ jutustas Mare. Aed oli tõesti ilus. Seal õitsesid sirelid, nartsissid, tulbid ja palju teisi kevadlilli. Linnud nagu väikesed kummipallid lendasid oksalt oksale ja vaatlesid lapsi ärevalt. Liblikad hõljusid tuules nagu varrelt pudenenud õied. Aadi ei küsinud midagi. Ta ootas, millal Mare edasi kõneleb. Mare on tark ja teab palju muinasjutte, mida ta loeb raamatutest ja on kuulnud vanemalt. Mare ütleb, et kuigi need jutud ei ole tõsi, on nad siiski kirjandus ja iga haritud inimene peab teadma ja lugema kirjandust. Salu Volli ja teised hoovipoisid ei salli kirjandust ja õrritavad Aadit, et ta on nii narr ja usub laste muinasjutte. Rääkigu nii, nad ei ole haritud ega tea midagi Mare raamatukogust. Marel on juba kaksteist raamatut riiulil ilusasti reas. Neid kingib talle ristiema, kes käib kusagil kontoris masinal kirjutamas ja on kirjandusest väga haritud. Nad vaatasid aeda ja Mare jätkas: „Aadi,

me võime mõelda, et see aed on imemaa, mida valvab kuri hiiglane, et lapsed ei pääseks ilusaid lilli murdma.“

„Ja kas sa jutustad niiviisi, et me sinna kunagi ei pääse?“ küsis Aadi.

„Ei, jutustame nii, et tuleb ilus haldjas ja viib meid aeda, siis, kui tige hiiglane on väsimusest tukkuma jäänud.“

Lapsed ei kuulnud ega märganud, et keegi ligines neile maja poolt.

„Mare, kas sa ei tea, et ma ei luba võõraid poisse meie hoovi kutsuda,“ tõreles uhke majaproua. Aadi ja Mare seisid kohkunult ja sõnatult. Nad ei kavatsenud ju midagi halba, Mare tahtis ainult näidata poisile läbi aiapulkade, kui ilus on aed kevadel. Aadi oli viisakas ega öelnud midagi. Salu Volli oleks kindlasti vastu öelnud ja väga inetult. Majaperenaine läks kiirel sammul maja poole tagasi. Aadi sosistas Marele: „Ta ongi see tige hiiglane,“ ja Mare noogutas jaatavalt. Korraga kiuksatas aiauks ja väravale ilmus valges kleidis preili. Ta vaatas lapsi naeratades ja ütles:

„Mare, ma kuulsin sinu juttu ilusast aiast ja hiiglasest. Tulge, ma näitan teile aeda.“

Aadi ja Mare järgnesid kutsujale põksuval südamele. Nad olid üllatusest nii rabatud, et vastasid neile esitatud küsimustele ainult „jaa“ ja „ei“. Liiga ruttu lõppes ringkäik väikeses aias ja nad jõudsid väravasse tagasi.

„Nüüd minge koju,“ soovitas lahke preili ja läks ise aeda tagasi lilli istutama.

„Ta on meie majaperemehe tütar, eks ole, ta on nagu haldjas, kes meid imemaale viis,“ hõiskas Mare ja hakkas suurest õnnest keksima, et tänapäeval on veel olemas haldjaid. Aadi järgnes Marele ja seisatas

imestunult. Mare vaatas ka teisele korrale, kust aknast neile sõbralikult üks väike poiss vastu vahtis.

„Kes see poiss on?“ küsis Aadi.

„Adolf Unsberg.“

„Miks ta õue ei tule?“

„Poisi ema ei luba. Rikastel lastel ei sobi hoovis mängida. Teda kasvatab preili, kellega käib parkides jalutamas.“

Poiss vahtis seni, kui Aadi ja Mare kadusid hoovivärvasse. Mare läks tuppa ja Aadi jooksis koju. Mare juures oli hea olla, sest reisumure ununes täiesti. Oma toas aga tuli kõik uuesti meelde. Midagi soolast valgus kurku ja ajas poisi sageli neelatama ja nuuskama. Aadi võttis raamatu, läks akna alla ja tegi, nagu loeks ta hoolega. Isa märkas varsti poisi meeoleu ja hakkas teda töö juurest jälgima. Tänaõhtune toit ei maitsenud Aadile ja jäi ühtelugu liiga kauaks suhu. Isa ütles:

„Homme sõidad maale, egas sa võõraste juurde lähe, Valgu rahvas on ju meile sugulased.“

„Mis sellest sõidust ühtelugu meelde tuletada, teisel isegi kurb olla,“ pahandas ema isaga, sest ta märkas, et poja silmad tikkusid liialt läikima. Aadi puges varakult voodisse ja piilus talitavat ema.

„Mispärast on ema nii armas,“ mõtles ta vaiba all ja pisarad tikkusid tal silma. Aadi kuulas isa kopsimist ja seinakella tiksumist. Ikka kaugemale jäi kopsimine, tiksumine ja udusemaks muutus tuba. Poisi juurde tuli keegi õrn ja õhuline Mare kirjanusest ja sulges ta silmad unele.

2. peatükk.

VALGU TALU.

Armas Kalla,

Täna hommikul on tuuleta ja imesoe kevadine päev. Tallinnas on aiad ja pargid täis õitsevaid lilli, põõsaid ja puid (meie hoovis küll lilli ei ole). Palju linde laulab ja pesitseb aedades ning parkides, hoolimata sellest, et paljud nende sugulased asuvad maale metsadesse ja koplitesse (kus ei ole vabrikute suitsu). Kitsad südalinna tänavad ei tea kevadest mitte kui midagi. Iialgi ei pääse kõige väiksema rohututt, kõige lihtsamgi lill (näiteks võilill) kasvama kõnniteedele. Kõrgete majade nagu kaljude vahel on sügavad tänavad vilud ja külmad. Ainult taevas linna kohal on kevadiselt sinine (nagu meri Kadriorus), kõrge ja õhuline (pilvi ei ole üldse ja lenduritel on tore lennata).

Kalla, eks, see on ilus kevade kirjeldus. Ma ise ei osanud ja siis ma kirjutasin ta kuskilt raamatust ja ainult mõned sõnad panin teisiti, et oleks omapärane. Meil Eestis peavad õpilased olema omapärase, see on kohe sunduslik ja õpetajatel on meiega sellepärast palju tegemist. Kas sina oled omapärane, kirjuta sellest mulle kohe. Nüüd sa võid päris avasilmi kujutada, milline on kevadine hommik Tallinnapärane. Kas New Yorkis on ka seesugune hommik?

Ma ei ole veel sinult kirja saanud, sest üle ookeani on kirjal ikka pikk tee tulla. Kirjal on kõige parem reisida, sest mark, mis kirjal on nagu piletiks, on kõige odavam reisupilet üldse.

Mul on sulle halb kirjutada, sest iga natukese aja pärast ajab ema mind jälle teise kohta istuma, sest ta teeb toa väga puhtaks nagu oleksid juba jõulud tulemas. Aga jõulud nagu sa tead on alles väga kaugel ja ei olegi veel tulemas, küll on aga oodata Valgu onu tulekut, kes mu siit maale kaasa viib. Kui sa igast moodsast meie keele sõnast aru ei saa, sest eesti keelt tehakse järjest moodsamaks, siis küsi. Teil ameeriklastel olevat vanamoodne keel ja sul on vist sellepärast seal koolis kerge õppida.

Mõtles, ma isegi imestan ennast, et ma enam kurb ei ole. Õine uni on mind tublimaks kosutanud ja see sobib igale poisile hästi. Mind valdas (haaras) praegu kuum hoog, sest keegi koputas uksele. Ma ehmatasin ennast asjatult, sest tulija oli üks naabrimaja kõrvalt naabrusest preili, kes tuli oma parandatud kingade järele. Nii siis Valgu onu on veel tulemata, aga ta võib varsti tulla ja see ootamine teeb mind veel närviliseks. Aga nüüd ehmatas meid ema ja hüüdis akna juurest: „Heldeke, Valgu onu juba tuleb,“ ja ema jooksis kiiresti köögilauale ruudulist lina laotama. Isa kõhatas, et hääl oleks hästi selge ja korraldas põrandal tallanahku. Valgu onu on meile haruldane külaline, sest ta elab kaugel ja käib harva Tallinnas ja veelgi harvemalt meil.

„Tere, jõudu kah,“ ütles Valgu onu jämedal häälel ja emale kätt andes, — „soo, või siis Aadi tahab Valgule tulla, küll on poiss ikka pikaks kasvanud,“ ütles ta mind ülevalt alla vaadates ja teretas. Ma vaatasin talle uurivald silmadesse ja üldse näkku. Ema vahel ütleb, et hea inimene on kohe

näost näha. Mu süda jäi kohe rahule, sest Valgu onu näib olevat hea inimene. Tundsin, et maaleminek selle onuga ei ole sugugi raske. Valgu onu ajab isaga juttu ja ema annab talle soojas hoitud kohvi ja poest toodud suhkru-saiu. See on onust väga kena, et ta kohe kaks saia järele jättis, mis nüüd muidugi kuuluvad mulle.

„Pane poiss tööle kah, mis ta seal muidu ringi kargleb,“ soovitas isa onule. Ema pilgutab küll isale silma, et ta tööle panekust ei kõneleks, sest ma olevat kõhnake ja verevaene. Isa aga rääkis oma arvamisest edasi ja ei pannud ema tahtmist tähele. Ema vaatas veel mu reisukotti, kuigi see juba mitu päeva valmis oli. Ma muidugi lisasin kotti ka oma asju, mida arvasin maal vajavat. Ema tõi kõik lagedale ja ütles, et sellist kolu pole vaja kaasa viia. Seal polnud üldse kolu, vaid pakk naelu, tühi plekk-karp, väike hobuse-raua tükk, mille andis Mare ja mis pidi õnne tooma ja veel pisike haamer mida isa kunagi ei vajanud. Ma kirjutasin maakaardilt kõik jaamad kuni Valguni paberile, siis tean kontrollida kas nad ka kõik olemas on. Ütlen sulle Kalla, see oli õnn, et selle nimestiku olin taskusse pannud, nüüd ema ei saanud teda üldse teada, ega ära võtta. Kalla, sa tahtsid, et me hakkaksime teineteisele kirjutama, sest siis sa ei saa kasvada ameeriklaseks ja ei unusta eesti keelt ära. Nüüd sa oled aga nii toredaks läinud ja ei vastagi mulle. Kui sa veel edasi kavatsed vaikida, noh, siis oota kui tahad, sa ei kujutle endale, et ka mina võin kirjutamise sulle lõpetada ja sellest oleks meil mõlemal kahju. Ma ei saa enam edasi kirjutada sest nüüd hakkab onuga maale sõitma. Ema lubas mu kirja posti panna. Ära siis unusta mu uut aadressi ja saada kirjad nüüd otsekohe Valgule, sest kodus ema ja isa loeksid nad enne läbi ja salaasju ei julgeks üldsegi kirjutada.

Tervisi sinu emale ja isale, kes mulle tädiks ja onuks on, nagu sugulased peavad olema.

Sinu
Aadi-Aadu.

P. S.

Kui sa ehk sellepärast ei kirjuta, et ma sinu koolitunnistust küsisin, siis võid selle kirjutamata jätta, sest igale poisile võib juhtuda, et mõne õppenumbriga ei ole head olemist.

Armas sugulane,

Tõsi jutt Kalla, ma juba kirjutan Sulle nõnda palju, nagu teeksin kirjandust. Kui sa mu kirjad ilusti laekas alles hoiad, siis see ongi nagu kirjandus, kuigi ainult kaaned ja pealkiri puuduvad. Ema ütles, et ma sulle kõigest jutustaksin ka niisugustest asjadest, mis mulle on päris harilikud ja millele ma nagu ei tea mõeldagi, sest sina ei ole ju kordagi Eestis käinud ja ei tea meie maad enesele üldse ette kujutada. Aga liiga pikalt ma ka sulle ei saa kirjutada, sest ma pean veel kirjutama emale (eks isa loe ka), Marele ja isegi Atsile tahan vahel kirjutada, siis lähen ma eesti keeles hästi tugevaks ja talvel on mul kerge meie eesti keele õpetajale (keda hüüame Osastavaks muidugi omavahel, nii, et ta seda ei tea) kirjatõid teha. Sulle ma jutustan oma reisust läbi Eesti siis sa nagu oleksid minuga koos meie maateadust õppinud. Küll on naljakas, et ma istun ise Valgu toas, aga sulle hakkab jutustama kuidas me Valgu onuga hakkasime Tallinnas jaama minema. Oi jutt, kui lõbus, et saan rongiga sõita, mida küll ütlevad Salu Volli ja teised lapsed, kui nad seda kuulevad. Kus Volli ema oligi meile juba asja teinud ja jooksis nüüd suure uudi-

sega korterist korterisse jutustama, missuguse uhke härraga ma maale sõitvat. Ma ise leian ka, et on päris mehetegu maale sõita, nagu oleksin sama rikas nagu Adolf Unsberg, Mare majast, kes igal suvel sõidab kuhugi suvituskohta suvitama. Ma ennemalt ei teadnud, et jumalaga jätmine on palju kurvem kui teretamine, kuid ära sa mõtle, et ma sellega hakkama ei saanud ja virisesin nagu väike Heldur. Na-naa, mis siis küll onu minust arvaks, las näeb, et ma ikka juba poisiks olen kasvanud. Ema jättis mind mitu ja mitu korda jumalaga, nii et ma sellega juba harjusin ja enam hale ei hakanud. Vanemad ja hoovisõbrad olid mind kõik väravas saatmas. Jätsin kõigiga ja Marega, kes oma väravast mulle vastu jooksis jumalaga ja siis me tõttasime kiiresti jaama poole. Meie pealinnas on kitsad tänavad ja järsu katusega majad. Kõle palju turiste (reisu peale raha kulutajad) sõidavad selleks siia, et neid tänavaid ja maju vaadata. Kui see nii huvitav on siis nad võiksid endi maal ka mõned tänavad ehitada ja siis nad ei pruugiks vaatamise pärast reisida ja raha kulutada. Kirikuid, koole, teatreid ja ärisid on meil ka nagu ikka linnas peab olema. Seda sa tead, et Tallinna all on meri ka. Kes mere-sõitu ei kannata ja süda pahaks läheb, võib sõita ka raudteega, mis enne teeb linna ümber tiiru ja alles siis sõidab lõuna poole. Meil on riigis kaks raudteed, üks on lai ja teine kitsarööpeline. Sellel kitsarööpalisel on palju sõimunimesid nagu „susla“ ja „kohvimasin“. Muidugi meie läksime laiarööpalisse jaama. Valgu onu ostis reisupiletid ja värskaid ajalehti. Ajalehtede ostmine oli minu arvates küll üleliigne kulutus, sest kui läbi loetakse ei vaja teda enam keegi lugemiseks. Minu isa ei osta ajalehti. Meie tuttavad ärisõbrad, kui nad tulevad parandatud jalajärelõude järele jutustavad päevauudiseid isegi ja see ei maksa midagi.

Valgu onu ostis reisupiletid ja värskaid ajalehti.

Me valisime uues rohelises vagunis akna juurde kohad, et oleks tore sõidu ajal maastikku vaadata. Onu on maailmatu pikk ja tal oli kerge asetada enda ja minu pakid lae alla riiulile.

„Kui vana sa oled õige?“ küsis ta minult. Ütlesin, et olen 12 aastane ja, et varsti saan 13-seks. Seda minu vanadust oli onu jaoks liiga vähe, sest ta unustas mu otsekohe ja hakkas ajalehti lugema. Järsku nõksatas vagun ja rong hakkas pikkamisi jaama eest veerema. Kui sa alati New Yorkis elad ja maal sugulasi ei ole, siis sa ei teagi, mis moodi on rongiga sõitmine. Kui sa saad kuhugi sugulasi muretseda, siis sõida kohe, ütlen, et tasub küll. Läbi vaguni akna näen kuidas linn jääb alla orgu kaugele, kaugele maha. Sinna alla jäid ema ja isa, jäid Mare, Ats ja teised hoovilapsed. Et mitte haledusest märgi silmi saada, hakkasin kiiresti vuristama ükskordühte. Sõites on kõik teistmoodi kui maakaardil. Varsti kadus linn ja rong kihutas Ülemiste järvest mööda roheliste heinamaade ja koplite vahele. See Ülemiste järv on seesugune, et seal elavat hall vanake, kes ootab, et kui linn valmis, siis laseb järve ülevalt alla ja uputab meid. Nüüd me siis petame seda vanameest ja ehitame järjest, et ta ei saaks oma hullu kavatsust teostada. Muidugi on meie linnapeal sellepärast kõige raskem elu. Et petta vanameest peab ta lõhkuma vahel päris terveid maju, nagu meie oma, et aga oleks ehitamist ja kopsimist. Ma võtan taskust jaamade nimestiku ja hakkan valvama. Sageli näen raudtee ääres mõnda väikest poissi lehma järele valvamas ja lehm on päris rahuliku näoga ega mõtlegi salaja ära joosta. Ma mõtlen kohe sinule, Kalla. Sul on hea, sina ei tarvitse kunagi karja minna, sest Ameerikas tehakse kõik raske töö masinatega ja elektriga. Küll oleks sinul huvitav vaadata kuidas meil ilma masinatega hoitakse karja ja elektrita lüpstakse lehma. Me

sõidame juba mitu tundi, vaguni akna taga ikka võsa ja heinamaad, ikka jaam ja jälle läheb sõit vilistades kaugusesse. Nüüd ma tean, et kui kaua aega sõita, siis hakkab igav ja ei olegi enam huvitav. Õnneks ütles piletivaataja, et nüüd tuleb Tartu. Alguses sõitsime üle Emajõe, mis peaaegu läbi poole riigi läheb. Tema voolab ka läbi Tartu, kus asub meie ainuke ülikool. Ma imestan, et igasuguseid teisigi inimesi oli Tartu jaamas. Mina arvasin, et kui on juba ülikooli linn, siis ainult üliõpilased tohivad seal elada. Ülikool on kõige parem kool meil üldse. Seal ei saadeta vallatuste eest nurka ja ei jäeta pärast tunde istuma. Meil algkoolis võiks ka niisugune koolikord olla. Kus Tartust tuli nii palju inimesi rongile, et kõik ei mahtunud istuma ja mõned pidid püsti seistes edasi sõitma. Kui rong vilistas ja Tartust hakkas ära veerema, siis kõik reisijad hakkasid korrapealt kõnelema hoopis teistmoodi eesti keelt ja Valgu onu oskas ka. Kui nad seal Valgul ka niiviisi kõnelevad, mis ma siis küll tegema hakkan. Rong kihutas niisuguse hooga, et ma hakkasin kartma, et satume kogemata üle piiri Lätimaale. Korraga tõusis Valgu onu, kohendas mütsi pähe ja hakkas siis riulilt pakke võtma.

„Järgmises jaamas lähme maha,“ ütles ta mulle. Peagi jäi rong nõksti seisma. Ma kartsin kuidas küll Valgu onu läbi kitsa vaguni-ukse mahub, aga ta oli kaval, keeras enda nagu taldriku serviti ja oligi lipsti läbi. Aeg oli kella ja päikese järele juba õhtune kui hakkasime hobusega Valgule sõitma.

Nagu sa kirjast näed oli mul päris huvitav reis ja sina nagu oleksid minuga kaasa sõitnud ja kõik näinud.

Ela hästi

Sinu

Aadi-Aadu.

Aadil oli sõrme sees sulepea hoidmisest suur lohk, kui ta kirjutamise lõpetas. Ta oleks veel tahtnud kirjutada hobusesõidust ja Valgust ja veel paljudest asjadest, aga ta oli juba väsinud. Jaama olid Valgu talu lapsed hobusega vastu tulnud. Nad hüüdsid isale tere ja Aadit nähes jäid paugupealt vait. Kõige pikem neist Jaani-nimeline, umbes viieteistkümneaastane, või üle selle, aga mitte palju, ütles:

„Ah sina, Aadi, oled alles nii väike.“

Aadi teadis kohe, et Jaan temast on pettunud, sest sõbrapoisiks on ta tema jaoks liiga noor.

„Kas sa koolis käid?“ päris seitsmene Leida mõtlematult, sest ta peaks taipama, et Aadi-sugune poiss on kindlasti õpilane. Umbes kaheteistkümneaastane Ilmar ei küsinud midagi, vaid uuris sugulast salamahti ja üleolevalt. Selles olekus oli midagi, mis ei meeldinud Aadile.

„Noh, jütsid, mannid, kes teist täna küüdimeheks hakkab?“ küsis Valgu onu. Kohe hakkasid Ilmar ja Leida hobuse juurde jooksma. Ilmar oli uhke, et jõudis Leidast ette ja sai nüüd hobuseajamise õiguse. Kui kõik vankris istusid, läks sõit lahti. Ilmar keerutas uhkelt piitsa, hoides ohje pingul, ja vahel piilus vargsi Aadit. Ilmar, kuigi Aadist ainult pool aastat vanem, näis palju suuremana ja tugevamana.

„Just nagu mustlasel vanker lapsi täis,“ pilkas vastusõitev tuttav talumees Valgu onut.

„Sul jälle pole ühtegi, vanapoisikänd,“ sähvas onu lõbusalt vastu.

Küll olid alevis, kust nad läbi sõitsid, tillukesed majad, tillukesed aknad, tillukesed ukсед, tillukesed korstnad ja tillukesed aiad. Varsti lõppes alev. Ilmar keeras hobuse kiviteelt pehmele väikesele teele põldude vahele. Kahel pool teed laienesid roheliste põldude laiad väljad. Ligidases metsatukas kukkus kägu.

Sõitjad jõudsid ümmarguse mäe juurde, mille tipul kasvasid mõned kuused.

„See on Kuusikumägi,“ kilkas Leida näidata. Järgneva madalama mäe otsast puude peidust hakkasid paistma alguses korstnad ja siis taluhood.

„Aadi, see seal on meie Valgu,“ seletas Leida jälle. Ilmar ei rääkinud kogu tee sõnagi. Ainult korraks ta vaatas üle öla, kuid siis libises ta pilk üle Aadi kaugusse. Tundus kodu ligidust — hobune hakkas ise kiiremini sammuma. Väraval andis Ilmar hobusele piitsaga väikese plaksu, et uhke sõiduga keerata trepi ette.

Varsti avanes klaasesiku uks ja Valgu tädi Salme tuli õue. Salme oli Leida, Ilmari ja Jaani õde. Ta oli kasvult jälle suur, kuigi tegelikult alles kolmetoetkümnendaastane.

„Ema, linnapoisid nimi on Aadi,“ hakkas Leida kohe uudiseid pajatama. Aadi teretas Salmet ning tädi ja unustas muidugi isa-ema tervised üle andmata.

Aadi seisatas ega uskunud alul oma silmi, sest nii suur ja heledalt värvitud oli see talumaja. Nad läksid klaasesikust edasi riieteesikusse, kuhu panid mütsid ja pealisriided. Siin maal ei olnudki keldritube nagu linnas. Valgu tädi oli Aadi vastu sõbralik, sest ta teadis, millises meeolus on lapsed, kui nad kodust võõrasse kohta peavad asuma.

„Kas hobused on koplisse viidud?“ küsis onu. See küsimus tegi Valgu lapsed väga erksaks.

„Ei, me ootasime teid koju, et siis Ella ka ühes koplisse viia,“ ütles Salme. Aadi mõtles, et on naljakas, kui hobuse nimi on Ella, nagu oleks ta mõni inimene. Nüüd Valgu lapsed otse lendasid toast õue. Aadi nägi läbi akna, kuidas nad aidatrepile hobuste selga ronisid ja siis teise värava kaudu ära ratsutasid. Isegi Leida! Kus on ikka julgust sõita vana Valge laial seljal suurtele järele! Valgu onu ja tädi olid

läinud kõrvaltuppa ja jätsid poisi päris üksi. Aadi vaatas õue. Ilus hall kass, saba püsti, jooksis lauda poole, kust kostis lehmade ammumist. Valgu sugulased on jõukad, mõtles Aadi, nähes nende võõraste toas akna läheduses suurt klaverit, nurgas pehmet mööblit ja seintel ilusaid maale.

Korraga avanes uks poisi seljataga mingi raske ja lõõtsutava keha all. Sisse hüppas vasikasuurune kollane ilus koer. Ta haugatas jämedalt nagu lõvi. Koera seisak ja olek oli uhke ja kuninglik. Ta hakkas urisedes võõrale, hirmust tardunud poisile lignema. Aadi ei saanud kuhugi joosta, kuhugi põgeneda, sest jalad olid nagu põrandasse kasvanud. Isegi appi ei suutnud hüüda, sest kurgust ei tulnud mingit häält. Poiss kuulis koera lõõtsutamist ja enda hirmunud südame lööke. Koer nuusutas võõrast poissi ja hakkas siis saba liputama. Julgus ja elu tulid Aadisse tagasi ja ta katsus koeral pead silitada. See meeldis koerale nii väga, et ta surus ennast sõbralikult poisile lähemale. Seni olid Valgu lapsed koplast juba tagasi ja Leida lipsas kohe tuppa, et uurida Aadit nagu mõnda imelooma.

„Vaata, meie Viks juba sõbrustab,“ kilkas ta rõõmsalt. „Kas sa nägid, kuidas ma juba ratsutan?“

„Nägin küll.“

„Nüüd, poisid, sauna,“ käsutas tädi ja andis saunapesu Jaani hoida, seebid ja viha Ilmarile, pesukausid sulasele Karlale ja siis läksid nad veidras rongkäigus läbi marjaaia aia lõppu, kus ojakaldal sirelite peidus seisis saun. Valgu onu läks viimasena järele ja kamas kõi kõi sauna.

„Oh, oh, naha võtab maha,“ oigas Jaan.

„Siin ei saa ju hingata, kõrvetab kurku,“ hädaldas Karla. Valgu onu üksi ei oelnud ega ohanud, vaid viskas vett saunalavale.

„Vaat kus mul titakesed meheks, kardavad sauna-leili.“ uhkeldas Ilmar ja ronis kõigi suureks üllatuseks lavale vihtlema. Valgu onu ja Karla muigasid. Kui oleks veelgi palavam, ikkagi oleks Ilmar läinud lavale, et näidata linnapoisile, kui julge poiss ta on. Saunas oli tõesti palav, nii et ajas esialgu kõhima ja läkatama. Jaan lükkas esikuuakse praokile. Aadi pesi ennast ka kuidagi. Valgu onu kahtles Aadi ja Ilmari puhtuses seevõrra, et võttis poisid uuesti käsile. Ta nühkis ja hõõrus poisse, nii et need pesemisest ja saunakuumusest hõõgusid nagu roosad porgandid. Kapatäis jahedat vett loputuseks kainestas neid kohe. Ilmar lippas saunaesikust ojja saunapalavust jahutama. Poisid rõivastusid kiiresti ja jooksid palja jalu läbi külma, kastese rohu elumajja. Valgu tädi määras Aadile söögikoha lauas Ilmari ja Salme vahele. Laual oli värsket võid, lüpsisooja piima, sinki ja sooja sepi-kut. Veel kunagi ei olnud Aadi nii isukalt söönud kui täna. Pärast söömist ta kirjutas kohe isale ja emale kirja.

Armas isa ja ema!

Nagu näete olen otsaga Valgul. Sa ema ole päris rahulik, sest ma ei kummardunud kordagi lahti-sest vaguni-aknast välja, üheski jaamas ei käinud ma maas, sest onu ei lubanud. Aga ma mõtlen, et tagasi võin ma küll päris üksi sõita. Siis, puhas olen ma ka, sest siin on saun, kus ei võeta raha ja Valgu onu hõõrus mu nii puhtaks, et ma tasakesi katsun, kas kõik kondid on vanadel kohtadel. Praegu me lõpetasime söömise. Salme ja Leida ei söönud meiega, nad läksid ema ja kahe teenijaga Hilda ja Ellaga sauna. Siin on üks Ella hobuseks ja teine Ella teenijaks.

Siin on ütleмата hea toit ja nüüd ma mõistan, miks siinsed lapsed on palju suuremad, kui nad vana-

duse järele tohiks olla. Ma olen nende kõrval nii väike nagu mõni üheksa-aastane poiss. See on ka arusaadav, sest nende toit on väga rammus. Sa ema ütle poemehele, et nende piim ei kõlba kuhugi. Pagarile ütle, et ta sõidaks Valgule ja õpiks, kuidas peab sepikut küpsetama. Aga õpetajatele võiks isa minna jutustama, miks on linnalapsed palju väiksemad kui maalapsed ja õpetajad võiksid sellest jutustada linnapeale, siis linnapea saaks teada mispärast ehitatakse järjest pisemaid ja madalamaid tube uutesse majadesse, sest et inimesed jäävad kord-korralt väiksemateks. Mu kõht on praegu nii täis ja ümmarik nagu oleksin ma juba Valgu onu. Ma ei oska siin alguses midagi teha ja istun nagu mõni külaline käed süles risti. Ilmar on oma inimene ja liigub ühe akna juurest teise juurde. Jaan uurib noote, ta vist kavatseb klaverit mängida. Naispere tuli juba saunast tagasi. Leida on järjest mul igal pool sabas ja ei anna mulle rahu. Tema küsib, aga suuremad lapsed kuulavad, tehes aga niisugust nägu nagu ei huvitaks ma neid üldsegi. Leida küsib:

„Kas sa poksida oskad?“

„Hästi just ei oska,“ pean vastama, sest sina ema ei luba mul ju harjutada teiste poistega.

„Jaan oskab hästi,“ uhkustab Leida ja ma tunnen, et Jaan nüüd minust enam ei hooli.

„Kas sa koolis hästi õpid?“ küsitakse uuesti. Ütlen, et kuidagi ikka läheb.

„Mis sa nüüd seletad, isa ütles, sa pidavat koolis tark poiss olema,“ vuristatakse mulle nüüd etteheitvalt. Valgu onu tuleb ja istub klaveri ette mängima. Lapsed ümbritsevad teda kohe ja ma nihkun lähemale, et mitte väga ükski olla. Onu mängu saatel laulavad Valgu lapsed „Minu isamajakene linnupesa sarnane“. Valgu tädi ja Salme laulavad akna juurest kaasa. See on nii ilus laupäeva õhtu, mida võiksim

meiegi Tallinnas korraldada. Isal on ju kapi taga kannel, mida saunast tulles võiks mängida. Mõned kandlekeeled on katki, laske seniks parandada, kui ma koju tulen. Pärast laulu näitas Valgu tädi poiste toas mulle voodit, kus ma magama hakkam. Kõrvaltoas on Salme ja Leida voodid. Poisid kaovad kuhugi mulle ütlemata ära. Salme seab enda ja Leida voodi korda. Leida tuleb jälle minu juurde.

„Kas karjas oled käinud?“ küsis ta kohe.

„Linnas pole lehma,“ naeran talle vastu.

„Kas sulle meeldib meie Viks?“

„Muidugi, ja isegi väga!“

„Aga minu Elka?“

„Kes see on?“

„Õigus, sa ei tea ega ole teda näinud. Elka on minu kõige ilusam nukk. Praegu ta magab, aga homme näitan teda sulle,“ vadistab Leida ja jookseb siis tüdrukute tuppa. Kõik Valgu lapsed, onu ja tädi on minu vastu kenad. Ainult Ilmar on hoolimatu. Ta vist arvab, et ma olen linnavurle, kellega temal ei sobi seltsida. Olgu, arvaku aga vurle ma ei ole, nagu sa emakene ise tead. Leida on kõigist kõige lahkem. Ta on ümmarguse alustassi näoga, nips nina ja valgete juustega. Ta ei ole ilus ega inetu aga väga kraps. Ta otsib mu sõprust, kuid see ei vaimusta mind, kuna ta on alles väike laps ja mina juba suur ja vana poiss. Ma ei tea, kas need on kõik tema küsimused, mis ta mulle esitab. Võib-olla, et suuremad käsivad tal minu käest küsida, sest nad ise on praegu nagu võõrad, kuigi muidu on sugulased. Jaan ja Ilmar on alles tulemata. Pole kuigi mõnus tunne esimest ööd hakata magama võõras kohas, kaugel kodust, isast ja emast. Aga küllap ma sellega juba harjun ja hakkama saan. Mõtlen sinule ema ja isale, Marele ja kõigile hoovilastele, siis ei ole nii igav. Kallale ma küll ei mõtle, sest ta ei ole mulle kirjutanud. Kui temalt

mulle kiri tuleb, saatke siia Valgule. Ema, sul on nüüd kergem, sest sa ei tarvitse minu voodit teha. Ütle Marele tervisi ja endile võtke ka muist.

Teie mõlemate
Aadi.

Ema, võta mu voodipadja alt üks ilus sullepea ja anna Endlile, ma unustasin talle andmast, sest lõhkusin tema oma ja ostsin talle uue asemele, sest vanu ei ole kaupluses müüa.

3. peatükk.

KAARU TIJU.

Kulla Kalla-Karli.

Ma olin kohe pool tundi hingetu, kui Valgu Jaan andis mulle välismaiste markidega kirja. Ema oli Tallinna aadressi läbi tõmmanud ja juurde lisanud Valgu aadressi. Teadsin jutipealt, et see on Sinult. Leida, issake, kuis ta oli ehmatanud, et ma kirja sain. Noh, ega temasugune küll veel ühtegi kirja ei ole saanud. Ta on minu vastu kena, ma mõtlen, et kui ma jälle Tallinnas olen, siis teen talle seda rõõmu ja saadan tema nimele kõige suurema ümbrikuga kirja. Ma jooksin sinu kirjaga kohe marja-aeda. Meie kirjavahetus on siis otsustatud, sest sa tahad mulle kohe vastata, kui kirja saad. Tasub küll kirjutada, sest see on hea tunne kui kirja saad. Sa tahad Kalla nimest lahti saada ja Karliks hakata, kuid mina olen vahepeal teisele otsusele jõudnud. Kui sa minu mõttega päri oled ja arvatavasti oled ka, siis tahaksin sind kutsuda Kalla-Karliks, sest linnas, kui ka siin maal on Karli, Karla ja Karluti nimelisi poisse palju ja siis ei saa vahet teha, millal ma sinust või millal ma siinsetest poistest räägin. Sa jutustad kirjas palju imelikke asju, nii et ma nüüd päris kindlasti tahan üle ookeani sinu linna elama

tulla. Isa ja siin maal kõnelevad ikka, et ega's siin rikkaks ei saa, õnn, kes pääseb Ameerikasse ehk Austraaliasse, seal raha kohe vedeleb tänaval. Panin sinu kirja hoolikalt taskusse, nii, et üks serv markidega paistab, siis teised kohe teavad, et ma sain välja maalt kirja. Jaan tegi minuga kohe asja ja palus selle margi sinu kirjalt. Tema on markide koguja ja neid on tal kaustikus juba palju. Ilmar küll minust ja sinu kirjadest ei hooli. See on õnn, et Leida veel lugeda ei oska. See tüdruk on nii uudishimuline, et kui ma sinu kirja kuhugi unustaksin, siis ta kohe näpsti läbi loeks. Leida on majas nagu mõni salapolitse, kriminaal või ajakirjanik. Tema teab, tema kuuleb, tema näeb kõik. Kahju, et ta poiss ei ole ja Serlok Holmsiks ei saa hakata. Kui keegi majas midagi teada tahab, siis kõik küsivad Leidalt, eks ole ikka terane tüdruk küll. Ma ei tea kuidas siin mõnda salaasja saab õiendada, siis vist on tegemist, et toimetada nii salakesi, et Leida seda ei teaks. Täna kui ma sinu kirja sain on pühapäeva hommik. Kui Valgu õues seista, sest Valgu on mäe otsas, siis võib õige kaugele ringi vaadata. Jaama poolt küljest, kust me eile õhtul tulime paistab üle metsatuka kirikutorn. Tornis helisevad praegu kellad, sellepärast, et inimesed teaksid kirikusse minna. Kellade helin on nii ilus, et mul hale hakkab ja ma pean mõtlema kodule, emale ja isale. Kui ema, isa ja sina siin Valgul oleksite, siis ma oleksin praegu kõige õnnelikum poiss. Siit ja sealt talude väravatest sõidavad suurele teele varajased kirikulised. Viks tuleb minuga sõbrustama ja me otsustame orgu jalutama minna. Ojakaldal kui palju on siin kullerkuppe, niipalju, et ma ei suuda arvestada kui palju saaks siit lillekimpe ja kui palju raha nende müügist Tallinna turul. Siin ei maksa lilled midagi, keegi ei ostaks neid. Ma korjan suure kimbu ja Viks vahib mind imestavalt. Ta muidugi ei

mõista miks inimesed koguvad asju, mida ei sünni süüa. Õuele tulles kohtan Salmet.

„Käisid lilli korjamas?“ küsib ta niisuguse hääle ja näoga, nagu tahaks neid enesele saada. Mõtlesin küll Leidale anda aga olgu, Salme on vanem ja targem ning paneb lilled hoolikalt vette. Eks Leida korjaku ise, seal all neid küll. Salmel oli hea meel ja jooksis kimbuga kohe kööki. Aida poolt tuleb Leida, süles suur puust nukk. See siis vist ongi see maailma ilusaim nukk. Muidugi ei ole Elka suurem asi, millega Leidal maksaks uhkustada.

„See on minu Elka, anna kätt,“ ütleb Leida ja ma pean tema nukku kättpidi teretama. Ma jätsin Leida õue pika näoga seisma, et sulle kirja kirjutada. Sa kirjas ütlesid, et sul hammas valutab nii jubedalt, et ei lase sul kuskil üle 2 minuti seista ega istuda. Kui su ema ikka kindlaks jääb, et sa hambaarsti juurde pead minema, ära siis kauem vastu vaidle, sest emad, need on niisugused inimesed kohe, kes meile alati head soovivad. Usu mind, nüüd kus ma kodust ja emast kaugel olen, alles nüüd saan ma tema armastusest aru. Salme kutsub mind õue, ma ei tea, mis ta mulle näidata tahab.

Hüvasti! Sinu

Aadi-Aadu.

Aadi läheb Salmega õue. Ta tahab üksikule poisile, kes nagu külaline igavust tunneb, hea olla ja hakkab talle näitama Valgu talu lauta, talli, aita, küüni ja keldrit. Ta teeb seda täpselt nii nagu tema ema, kui see külalistele Valgut näitab. Viks tunneb, et ta lapsi igal pool peab saatma, ja sammub saba liputades kaasa. Salme näitab alla orgu ja väikestele mägedele, kus pühapäevarahus tukuvad talud.

„Vaata, Aadi, see on Jõeääre, see Kuusekännu, see Väljaotsa ja see Kivilaia.“

Kõige ligem naabritalu on all orus Valgu tee ääres Purde. Seal elavat too vanapoisist peremees oma emaga, kes Valgu onule jaamas ütles, et ta hulga lastega on nagu mustlane.

Aadi on pisut õnnetu. Mis rõõmu võib see poisile valmistada, kui ta tüdrukute seltskonnas tutvub taluga. Palju väarikam oleks, kui Jaan ja Ilmar seda teeksid. Jaani ja Ilmarit ei ole kuski näha ega liikumas. Kui Salme läheb emale abiks lõunat valmistama, ütleb Leida, et vennad on läinud jõe äärde kalu õngitsema. Seda kuuldes hakkab Aadil palav ja kahju, et nad teda kaasa ei kutsunud. Aadi oleks meelsamini kalal kui siin Leida ja Leida nuku seltskonnas.

„Ära sa Purdele mine, Purde peremees ei salli lapsi,“ hoiatab Leida. „Tule, ma näitan sulle ise Valgut, ega Salme nii ei oska,“ kutsub ta sõbralikult.

„Ma juba nägin,“ vaidleb Aadi ja tahab Leida juurest põgeneda. Leida oskab tõesti huvitavalt oma kodu näidata ja Aadi ei saa jätta kuulamata. Leida näitab, kust poolt küljest saab tallilakka ja et lakas ei ole praegu midagi huvitavat. Ta näitab, kuhu käivad valge ja kirju kana munemas ja kus on poegadega kana pesa. Kui palju lehma ja mis nimedega seisavad laudas, kuhu võib peitust mängides kõige paremini peita, kuhu sulane Karla käib lõunauinakut tegemas, et tüdrukud ei saaks teda liiga ruttu äratada, et aida taga on valusamad nõgesed kui küüni taga, kus kohas on ojas konnapoegi, missuguse puu otsas kasvavad kõige magusamad õunad, kus aidas hoitakse tema pühapäevakleiti, kus, kus ja kus on kassipojad ja... Aga nüüd jääb Leida äkki vait, nagu

oleks korgi kurku neelanud. Ta ei ütle ega näita, kus asuvad kassipojad.

„Eee-ei, ei mäleta, ei tea, vana kass tassib neid ringi,“ vabandab ta ja näost on näha selgesti, et ta valetab. Leida ei oska valetada, kohe võib aru saada, kui ta õigust ei räägi. See on hea, nii ei saa Leida valelikuks kasvada.

„Sa tead. Miks sa ei näita?“ nõuab Aadi.

„Sa oled poiss ja poisid ei oska kasse armastada ja uputavad neid jõkke,“ ütleb ta viimaks.

„Ja sina armastad kasse?“ uurib poiss ja on üllatatud, mida see tüdruk kõik ei armasta, nagu puust Elkat, kasse, kanapoegi, vana Valget, tallekesi Tidut ja Utut ja veel loendamatult muid asju. Leida vaatab kõrvale ja ütleb:

„Jah, armastan, ära sa mind sellepärast kassimamaks hakka kutsuma, nagu Ilmar mind narrib. Tule, nüüd ma näitan sulle väikest Valgut,“ ütleb ta ja hakkab jooksma kruusaauku. Toa taga kruusaaugus on Valgu laste paradiis. Augus leidub täpselt teine Valgu, ainult et ta on väiksem ja valmistatud liivast. Laudas ja tallis on niisama palju loomi, ainult selle vahega, et nad siin on kirjatud pajupulgad.

„Hakkame mängima,“ soovitab Leida lõbusamaks minnes ja vormib liivast kartulikoopa. Aadi katsub linnahoovi järele aimata, kuid see polegi nii kerge. Tähendab, liivast ehitamiseks peab olema oskust ja vilumust. Leida vaatab Aadi katsetusi ja pahvatab naerma, kui linnamaja kokku variseb.

„Miks sa majale aknad maa ligi teed, sellepärast ta vajubki laiaks,“ õpetab Leida.

„Need on keldrikorterite aknad.“

„Kas siis linnas on inimesi, kes elavad keldrites?“

„Jah, sest need korterid on kõige odavamad.“

„Keldris on ju külm ja pime.“

„Linnakeldrites on aknad ja ahjud.“

„Kas sa elad keldris?“

„Jah.“

Nüüd on Leida tükk aega imestusest vait ja mõttes, siis pilutab silmi ja sõnab:

„Kui linna tulen, siis näita mulle keldrit, kus elatakse.“

„Küll näitan, aga ütle, kas see on sinu Valgu,“ küsib Aadi.

„Ei, see on Ilmari. Tema on väikese Valgu pere-mees. Ega ta siin ei mängi, selleks ta on liiga vana, aga ta tahab ehitada ja omada midagi, mis on tema jagu. Ära sa siin midagi näpi, siis Ilmar läheb tige-daks ja sa ei tea, mis see tähendab, kui Ilmar on vihane.“ Leida hääl muutub sosinaks ja ta püüab ümbrust. Tema teab, milline on vend siis, kui teda vihastatakse.

Aadi ei puuduta enam loomi, las kõik olla nii nagu peremees tahab. Korraga ilmub kruusaaugu äärele uhke Viks. Pühapäeval ei käi Valgu lapsed ega ka Viks karjas. Kari aetakse pühapäevaks alla koplisse, mis on aiaga piiratud. Viks on rõõmus, et ta on leidnud lapsed. Haukudes traavib koer mööda kruusaaugu külge laste juurde. Äkki libises osa liiva augu servast lahti, Viks kaotab jalgealuse ja sõidab kiunudes, jalad laiali, alla, mattes enda alla ilusa liivatalu. Lapsed on õnnetuse suurust teades ehmunud.

„Viks, kasi!“ riidleb Leida. Viks ei taipa oma teost midagi, seisab rumala näoga ja katsub saba liputades lepitust otsida.

„Mis ütleb Ilmar?“ kardab Aadi.

„Mis ta ikka ütleb, Viks lõhkus,“ arvab Leida ja ta tuju on halb. Siin ei ole enam lõbusat olemist. Lõhutud talu ei saa mõne minutiga asemele ehi-tada. Lapsed jooksevad kodu poole, Viks rõõmsalt

Viks kaotab jalgealuse ja sõidab kiunudes, jalad laiali, alla,
mattes enda alla ilusa liivatalu.

haukudes kannul. Õues, kaevu juures, seisavad Jaan ja Ilmar ja võtavad kalu kotist välja.

„Ilmar, Ilmar, sinu Valgu läks lõhki,“ hõikab Leida juba eemalt.

„Mis, mis sa jampsid?“ kohkub Ilmar.

„Jah, päris tõsi, kõik, kõik on sodi.“

Hetke seisab Ilmar, unustades kalad ja püügi-rõõmud.

„Võimatu,“ ütleb ta uskumatult ja jookseb siis kruusaauku. Leida sõnum on tõsi. Ilmar vaatab purunenud talu ja korjab loompulgad taskusse. Iga õnnetuse korral peab päästma, mis veel päästa annab, mõtleb Ilmar. Aadi ja Leida seisavad ta seljataga ega tea, kuidas kurba poissi lohutada.

„Kas Aadi lõhkus?“ küsib ta õelt ja esimest korda vaatavad poisid teineteisele otsa.

„Ei, Viks tuli ja libises sealt alla ja tallas kõik,“ jutustab Leida sündmusest.

„Ja Aadi kutsus Viksi kaasa?“ küsib ta uurivalt.

„Ei, ta tuli ise meile järele,“ kogeleb Aadi.

„Ära valeta, nägin, sa hulkusid terve hommiku Viksiga ringi. Ära tiku, kus sind vaja ei ole. Parem korja tüdrukutele lilli, see sobib sinusugusele paremini,“ ütles ta ja jooksis toa poole.

„Ilmar, kas sul häbi ei ole,“ hüüab Leida täis õiglast meelepaha ja jookseb vennale järele. Aadi istub kruusaaugu äärele ja mõtleb. Et see isekas poiss ei taha temaga seltsida, on nüüd päevselge. Kuigi õnnetus on suur, on Aadi süda kerge, sest ta ei ole süüdlane.

Lõunalauas on lapsed vaiksed ja tõsised. Isegi pühapäevalõunane magustoit ei meelita neid kõnelema. Valgu onu uurib vaikivaid poisse. Ta mõistab, et poiste vahel on midagi juhtunud. Valgu onu naeratab, ta mäletab, et temal lapsena oli samuti kokkupõrkeid endasugustega. Las õiendavad ise endi vahe-

korra, mõtleb onu söömist jätkates ja läheb lõuna järel aeda pikutama. Jaan läheb jõe äärde koolisõbrale külla, Salme aitab emal köögis lauanõusid pesta. Tööpere on läinud alevisse pühapäevapuhkust kasutama. Ilmar, teda ei ole majas ega maja ümbruses näha. Aadi tõttab rahutuna kruusaauku. Juba eemalt ta näeb Ilmarit kruusaaugu äärel mõttes istumas. Sisetunne hoiab Aadit Ilmari juurde minemast. Ilmar teab, et Aadi seisab eemal ja ootab, kuid ta teeskleb, nagu ei märkaks ta teda. Aadi longib nukralt elumajja. Talutubades on pühapäevselt vaikne ja igav. Akendel pirisevad vihaselt hammustavad kärbsed. Aadi surub üksindustunde tagasi. See veel puuduks, et ta hakkaks võõras kohas töinama. Korraga haugatab Viks õues akna all. Keegi sõidab mürinal majatrepi ette. Varsti on kuulda teretamist, juttu ja naeru. Tähendab, Valgule on tulnud külaline. Aadi piilub kardina varjust õue. See külaline on ilus, valges kleidis neiu, kes süsimusta tantsiva täku annab Valgu onu hoolde.

„Ristiema, ristiema,“ tantsib Leida ja kaob külalise käte vahele. See kuldlokiline võõras on Valgu tädi kõige noorem õde. Ta naerab Leidaga nii lõbusalt, et Aadi tahtmatult kaasa naeratab.

„Aadi, Aadi, kus sa oled?“ tuiskab Leida tubades ringi poissi otsima. „Ristiema, tädi Tiiu tuli meile ja tahab sind näha.“

Ühes Leidaga läheb Aadi võõrastetuppa.

„Tere kah, Aadi, kuidas käsi käib?“ teretab tädi Tiiu sõbralikult. Aadi punastub üleni ja vaatab häbelikult maha.

„Tule, istu ja ajame juttu,“ jutleb neiu lahkelt. Suur õnnetunne läbib Aadi kurba südant. Keegi ei teadnud, kui õnnetu ta oli, et Ilmar teda ei salli. Tädi Tiiu lahkus teeb poisi sellepärast otse sõnatuks.

Ilmar on nähtamatult tuppa ilmunud ja põrnitseb Aadit tigidalt ja kadedalt klaveri otsa juurest.

„Aadi on kuulekas ja koolis edasipüüdlik,“ kiidab Valgu tädi ja Aadil on pisut piinlik olla. Tädi Tiiu ütleb naeratades:

„Kas sa tahaksid mõneks päevaks Käärule, minu koju tulla?“

„Jah, tahan,“ on Aadi õnnelikult nõus.

„Siis tule teinekord kaasa!“

Valgu tädi on keetnud kohvi ja katab nüüd söögi-toas lauda. Tädi Tiiu tõttab Valgu tädile abiks. Ilmar on vihane, et ema linnapoissi tädile kiitis. Lauas ta istub Aadi poole seljaga.

„Poiss, istu laua juures korralikult,“ lausub onu nii ootamatult valjult Ilmarile, et kõik kohkuvad. Vastumeelselt nihutab Ilmar ennast toolil.

„Mis poistel on?“ märkab tädi Tiiu küsida. Onu lausub midagi nii tasa, millest keegi aru ei saa. Leida üksi on oma toolil kerkinud poole pikemaks ja kuulatab kikkis kõrvul. Tema juba peab teadma, mis isa tädi Tiiule ütles.

Keegi koputab köögist söögitoa uksele. Kõik on uudishimulikud, kes see peaks olema, sest egas oma inimene ei hakkaks koputama. Tulijale hüüab onu:

„Tere, tere, Purde peremees!“

Astub sisse Purde peremees ja teretab kõiki. Valgu tädi pakub naabrile tooli ja toob auravat kohvi.

„Tahtsin paluda, kas sa laenaksid vana Valge mulle paariks päevaks, ta sul jõude seismas. Mul hobune, mait, nikastas jala,“ jätkab Purde peremees juttu.

„Sul suur talukoht, peaksid pidama kolme hobust,“ noomib onu. Purde peremees ei oska midagi vastata, kohmetab Tiiut vaadates ja ütleb:

„Küll on head saiad, sulavad suus, enne kui neelatada saab.“

„Eks Tiiu küpsetas ja tõi külakostiks, ta ju perenaiste kutsekooli lõpetanud, nüüd kõik puha selge,“ lausub tädi.

„Kas preili Tiiu on nii tragi küpsetaja,“ imestleb naaber ja uurib tükk aega tädi Tiiut. „Ma sööksin iga päev niisuguseid saiu, aga ei ole küpsetajat.“

„Eks võtke naine, küll see siis küpsetab,“ näpsab Tiiu vastata ja naerab ise heledalt. Purde vanapoiss kohmetab julgust vastusest. Valgu onu, tädi ja eriti Leida naeravad lõbusalt. Lauast tõustes siirduvad kõik võõrastetuppa. Jaan on jõe äärest tagasi ja ema käsul vana Valge koplisk koju toonud. Tiiu avab klaveri, Jaan häälestab viulit ja siis algab kontsert. Purde peremees on mängust nii võlutud, et unustab kojumineku. Hakkab juba jääma õhtuseks, kui ta viimaks märkab, et peab lahkuma. Tädi Tiiu kiirustab samuti ärasõiduga, sest ta on Käärul vennale perenaiseks. Kõik ruttavad õue külalisi saatma. Õues tädi Tiiu istub juba vedruvankris ja hüüab veel kõigile: „Hüvasti!“ Siis tormab rahutu täkk Valgu mäest alla. Purde peremees vaatab innukalt sõitjale järele, vana Valge käe kõrval. Siis ta korraga köhatab ja hakkab alla Purdele sammuma.

4. peatükk.

ARGIPÄEV.

Hea Mare!

See on minust küll ülekohus, et ma sulle alles nüüd kirjutan, kuid ma pean ju kirjutama Kalla-Karlile, isale ja emale ja siis ei jõua kohe. Ütlen sulle, ma olen pisut nagu kirja-mehe moodi, umbes sihuke, kes kirjutavad pakse raamatuid, et kui neid kaupluse aknal vaadata, siis hirm hakkab, et kas ma üldse niikaua elan, et neid kõiki jõuaksin läbi lugeda. Siin talus on mul olnud palju vaatamist ja tegemist.

Pühapäeval käis siin Valgul üks minu sugulaste sugulane. Kutsun teda tädi Tiiuks. Harilikult on tädid paksud, laiad ja juba vanemad inimesed. Tema on üsna noor, nii et mul päris piinlik on talle tädi öelda. Ennemalt mõtlesin emale, isale, Kallale, sinule ja Atsile, nüüd ma mõtlen tädi Tiiule, emale, isale, Kallale, Sinule ja Atsile. Võib-olla sellepärast mõtlen Tiiu tädile niipalju, et ma eluilmaski ei ole näinud nii ilusat nagu läbi õhu lendavat musta täkku, kellega Tiiu tädi siin käis. See pole kellegi vaikne naistehobune. Valgu tädi ja Leida julgevad ainult vana Valgega kodust välja sõita. See Valge on nii vagune, ei tema hooli ühestki autost ega tsiklist. Tiiu tädi must Kuller küll lõhkuma ei hakkavat, aga kõrvad

tõmbab pea ligi ja vahel seisab natuke aega tagumistel jalgadel. Sa peaksid oma silmaga nägema, kuidas Kuller Valgu mäest alla lendab.

Nüüd ole hästi tasa, ma usaldan sulle suure saladuse, hoia seda. See tädi Tiiu lubas mind mõneks päevaks enda kodusse viia. Ära sa kade ole, et ma siis uhke Kulleriga sõita saan. Ma ootan nüüd iga päev, millal ta mulle järele tuleb. Nüüd ma hakkan sulle jutustama Valgu tädist ja Leidast, ma arvan see huvitab sind. Täna on lihtsalt argipäev ehk maainimestele tööpäev. Küll talurahvas tõuseb tööpäevadel ikka varakult. Ma tõusin enda arvates küll vara aga Ilmari ja Jaani voodid olid juba tühjad. Valgu onu arvab, et kõik lapsed peavad talus tööd tegema, siis seda armsamaks minevat neile Valgu. Talle ei meeldi, et talulapsed jooksevad linna kerge-male ametile ja unustavad sünnikoha. Küll on vara hommikul elumaja vaikne nagu polekski siin inimesi elamas. Peale tädi ja Leida ei ole kedagi kodus. Kõik teised on läinud alla heinamaale. Tädil on niipalju tööd, et ta üle paari minuti kuhugi kauemaks peatuma ei või jääda, nagu valutaks tal kogu aeg hammas. Kui hobune peaks terve päev niiviisi jooksuma nagu tädi, siis ta oleks üleni valges vahus. Hobust ei tohi kunagi vahuseks jooksutada, see on hobuse tervisele kahjulik, ütleb sulane Karla, sest hobune maksab palju raha. On kahju, et tädi ei ole hobuseks sündinud, nüüd ta ei maksa midagi ja keegi ei hooli tema väsimusest. Tädi ei ole hulga töö pärast sugugi vihane ega tige. Ta laulab nagu rõõmus lind terve päeva. Kõik elusolendid saavad tema käest süüa ja vaatavad sellepärast talle igatsedes järele. Kui ta läheb üle õue, siis hakkab Valgu kohe häälitsema, kanakari kaagutab, sead rõhivad ja lambad määgivad kui kuulevad ta häält ja samme. Juba tuleb tädi laudast, juba kanalast, juba keldrist, juba aidast ja

juba vilksatab ta pea marjaaiast, need teerajad, mis on murule tallatud elumajast lauta, aita ja kaevule on peasjalikult Valgu-tädi joostud. Üksnes hommikul ei salli teda keegi, sest siis ta on nagu äratuskell, kes kõiki magajaid üles ajab ega lase voodis veidike-segi nähtud unenägudele mõelda. Mare, eks see ole õnn, et sa linnas elad, sa ei tarvitse karta, et pead hakkama perenaiseks. Aga vaene väike Leida, tema küll sellest ametist ei pääse. Leida ei näigi seda ametit kartvat ja tahab just igas asjas sarnaneda emaga. Ta sööb kanapoegi, korjab kanamunad tallist ja laudast, annab kassile piima, Viksile konte ja supilaket. Kass on igavene laiskvorst talus ja tal on küllalt häbematust, et varastada veel Viksi kausist lisa, kui Leidat ligidal ei ole. Ega see veel kõik ei ole, Leida kannab kuivi laaste pliidi ette, hirmutab kärkseid aknast aeda ja siis kui tööst mahti saab, tõttab hooldama oma peret. Sa oled tüdruk ja aimad kohe, mis pere võib olla ühel seitsmesel lapsel. Söögitoa truubi juures nurgas magavad Leida seitse nukku. Kaks on tädi Tiiu kingitud, kaks laadalt ostetud ja kolm on Salme endist nukku, kes need Leidale on andnud, kuna ta ise juba küllalt suur on ja ei tihka enam nendega mängida. Salmel on siiski üks nukk, see on nii ilusa näoga nagu piltidel jõuluinglid. Pole siis ime, et Leida teda endale igatseb. Sellel nukul on kentsakas nimi, Lussu. Salme harva näitab Lussut Leidale. Ta hoiab nukku ema kapinurgas luku taga. Et Leidal on emaga kõige soojemad läbisaamised ja Salme sageli kodust ära heinamaal ehk põllul, siis juhtub tihti, et Leida saab Lussut näha ja kallistada. Lussu on ainuke asi maailmas, mispärast Leida vahel kahtleb, kas ta õde teda küllalt armastab. Leida on nukkudele hoolas ema ja kui aeg lubab, siis ta ruttab kohe oma peret vaatama. Täna hommikul on Leida kurb ja räägib vähe.

Mina ka ei hakka pärima, mis tal viga on. Maja on kohe nii vaikne ja imelik kui ei ole kuulda Leida jooksmist. Ma käin üksi ja nii hea on olla, et Leida ei ole mul igal pool järel. Lauda tagast näen Kuu-siku mäele, kus Ilmar ja Viks karja hoiavad. Et mul mingit tööd ei ole, siis sõidan Jaaniga ühes piimatalitusse piima viima. Ma pole linnas kunagi nii vara tõusnud, kui täna siin. Olen unine ja haigutan nii hoolega nagu saaksin selle eest palka. Piima van-ker raputab koledasti sisikonda ja jõe poolt tulev karge tuul ajab une silmist. Jaan ajab hobust nii hooletult, nagu oleks ta mõni päris täismees. Jaan ei unusta mitte minutiks, et ta on üle 15 aasta ja minust hulga pikem ja targem. Voor voori järel tuuakse piimatalitusse piima ja keegi ei taha oodata, sest taluinimestel on käsil heinatöö. Meieril on palju tööd, aga pärast lõunat tal ei ole midagi teha ja võib laiselda. Tal on hea elu ja võib süüa ainult võid ja juua rõõska koort, sellest ta nii paks ongi. Sa võik-sid ka meieriks õppida see on tore amet, aga tüdru-kuid vist meieriteks ei õpetata, sest nemad ei jaksa suuri piimanõusid tõsta. Igatahes, sellele ametile Sa võiksid mõelda, sest raha eest võid pidada poisi, kes raskemad tõstmised sinu eest teeb. Ära sa aga hakka kujutlema et mina poisiks tuleksin. Minul on praegu kõvad plaani tegemised Kallaga. Tahan igaveseks sõita Ameerikasse, ära sa sellepärast nutma hakka, sest praegu ma ju elan veel Eestis niikaua kui mul alg-kool läbi on, siis ma ei tarvitse Ameerikas enam kooli minna.

Kui sa Keila tädi juurde peaksid minema, siis kirjuta sellest kohe, sest ma pean kirjade pärast teadma, kus sa just parajasti oled. Kas Adolf Uns-berg on juba suvitama sõitnud?

Jumalaga

Aadi.

Ega sul Mare selle vastu midagi ei ole, et ma Leidale mõne sinu jutu sinu kirjandusest jutustan. See meeldib talle ja ta on nüüd nagu takjas igalpool minuga, see on paha, sest nagu poiss kunagi tahaksin ma vahel ka omaette olla.

Armas ema ja siis isa.

Ütlen teile, maainimesed on naljakad, nad ei ole ühegi ilmaga rahul. On ilm ilus, siis nad kardavad vihma, kui on vihmane, siis nad kardavad, et sajab liiga kaua. Kuigi ilm on täna ilus just sellepärast on tädi kogu aeg rahunud ja hädaline, et tahaks kas või kõik puugid, kui neid olemas oleks, heinalisteks saata. Järsku tuleb tädile Väljaotsa sauniku naine Mari meelde ja kohe saadab ta Leida ja minu seda naist heinaliseks kutsuma.

„Mine Leidaga kaasa, sul muidu üksi kodus igav olla,“ hooldab tädi mu päeva pikkuse eest. Ma olen nõus, sest see on kerge amet ja Leida on õnnelik, et ma kaasa tulen. Vaevalt jõuame värava taha teele, kui Leida hakkab pärima:

„Kas sa lähed Ameerikasse Kalla-Karli juurde ja hakkad seal kovpoiks?“ küsib ta.

„Jah, lähen küll.“

„Aga sa ei oska ratsutada?“

„Ei“ —

„Kuidas sa siis kovpoiks hakkad?“

Leidal on õigus, kuidas saan ma hakata kovpoiks, nagu neid olen näinud kinos, kus nad ikka elavad Ameerikas ja on kuulsad kunstratsutajad. Ema, ära sa karda, ega ma siin hobustega sõitma ei hakka, sest sa keelasid mulle selle ära. Leida jääb korraga seisma ja vaatab mulle tõsiselt otsa. Ta on praegu nii targa näoga, et on päris kena vaadata.

„Sa võta mind kaasa, sinna Ameerikasse, mina oskan ratsutada ja saan kohe kovpoiks.“

„Egas tüdrukuid kovpoiks ei võeta, kuigi oskad ratsutada.“

Leida jääb mõttesse ja ütleb siis:

„Aga ma tahan kangesti sõita üle mere, et vaa-data missuguse näoga on okejaan. Sa näitasid Jaani maakaardilt aga seal ei ole mingit vahet mere ja okejaani vahel näha.“

„Miks ei ole, meri on nagu vihmaloop, aga ookean on nii suur nagu Veski järv alevi lõpus.“

Niiviisi juttu ajades jõuame Pärliristi mõisa. Mõi-sas elab endine parun edasi, aga tal on nüüd sama palju maad kui mõnel talumehel. Mõisa taga on kohe Väljaotsa talu. See on palju viletsam ja loha-kam kui Valgu. Õues vedeleb igasugu prahti, risu, pudeleid, kausitükke ja katkisi tööriistu. Et talus ühtegi hingelist peale kassi kodus ei ole, siis piilume akendest elumajja. Kõõgi aknal on nagu must loor-kardin ees. Lähemalt vaadates see ei ole kardin, vaid seal on nii palju kärbseid aknal, et üldse kõõki ei näe vaadata. Me läheme läbi lagunened aia, mööda kuivanud õunapuudest sauna juurde. Saun on vana ja viltu, nagu tüulest puhutud. Eeskojas on tunda toredat sauna lõhna, kuigi sauna ahi on külm ja kütmata, sest täna ei ole laupäev. Kohe sauna kõrval kambris elab Mari. Leida koputab ja keegi hüüab sisse. Hämaras kambris akna all istub jalgadeta mees ja punub korve. Tema nimi ei saa olla Mari, sest ta ei ole ju naine. Ma ehmatan alguses nii, et südames on piste, kui näen, et ta istub toolil ja kohad, kust peaksid algama jalad, on mähitud rätikusse. Mul on tast kahju, sest ta ei saa ju üldse käia ega joosta. Mees ütleb, et Mari, tema naine olla läinud juba Jõeääre rahvale heinaliseks. Pimedast toanurgast

ilmub meie jalge ette pisike takerdunud kassipoeg ja hakkab Leidale kohe nurru lööma. Leida on seesugune tüdruk, et isegi võõrad kassid teda armastama hakkavad.

„Too mulle lapsukene juua!“ palub jalutu, kui me hakkame tulema. Leida vaatab — plekktoop on tõesti tühi ja põhjast vähe piimane. Leida peseb kaevu juures toobi puhtaks ja toob siis vett. Ma seisn kambri nurgas, kass nuusutab mind. Ma ei julge kõnelda selle jalgadeta mehega. Miks ta on vigane? Talu on inimestest tühi, kes kõik heinamaale on läinud ja ei ole kedagi, kes hoolitseks selle mehe eest. Tallinnas on üks jalutu, aga tal on ratastega vanker, mida kätega vändates nagu jalgratast edasi lükkab, ja nii ta võib käia linnas jalutamas. Siin kambriks on halba lõhna, kärkseid ja toidujäänuseid laual. Koduteel Leida jutustab, et Mari mees on saksa parunite vastu sõdades sõjas kaotanud mõlemad jalad. Ta võiks minna sõjameeste kodusse, aga siis ta ei saa olla kodus oma naise juures. Riiete puudust tal ei ole, sest pükse pole peaaegu vaja ja saapaid samuti. Vanu kuubi kingivad ümberkaudsed taluperemehed, sest nad on kõik sõjakaaslased olnud. Tee ääres, selle paruni põllul, kust enne mööda tulime töötavad töölised on eestlased. Naljakas, kuidas nad küll julgevad teha parunile tööd, sest kui juhtub tulema sõda, siis võivad nad samuti jääda jalgadeta, nagu see sauna Mari mees.

Aga isale tahan öelda, et kuigi ta peab terve päeva istuma, nagu see sauna Mari mees, siis on ta ometi 1000, 1000 ja 1000 korda õnnelikum, sest sul on jalad ja sa võid üles tõusta ja võtta mida tahad. Pühapäeval võid sa emaga jalutamas käia, kui te seal veel kokkuhoidlikumaks läinud ei ole, et isegi pühapäeva ei raatsi pidada. Nüüd ma tean, et sõda on kõige hirksam kaklemine inimeste vahel, kui ta päris

terve inimese ühe minutiga sandiks purustab ja see on veel õnn, kui hing sisse tahab jääda. Ma otsustasin mitte ialgi sõduriks minna. See on hea, et ma Kalla-Karluga plaane teen, et sõita Ameerikasse elama, kus ei ole sõdasid karta.

Elage hästi, ema enne ja isa pärast, aga veel parem juba korraga.

Teie poeg

Aadi.

Ema, ma pean sulle veel midagi ütlema. Ma hakkam tähele panema, et siin kõik teevad tööd, isegi laisk kass, keda arvasin elavat Leida armust, korjab aidast hoolega hiiri ja see jalgadeta mees võiks ju laiselda, sest ta ei saa ju käia, aga ka tema teeb tööd. On väga kahju, et ma pean olema verevaene ja ei tohi ennast tööga haigeks teha.

Aadil ja Leidal ongi rohkem postimehe ülesanne. Pärast lõunat saadab Valgu tädi lastega õhtuoodet heinalistele. Aadi kannab piimanõu ja Leida leivakorvi. Leida leelutab kogu tee nii heledal häälal, et Aadi kõrvadel hakkab valus. Valgu onu märkab esimesena tulevaid lapsi. Onu jääb veidi seisatama ja toetub vikatile, sest ilusat ilma peab kasutama, arvavad siin kõik. Mahaniidetud hein lõhnab hästi. Jõgi lainetab kallaste vahel sinise paelana. Mõnus tuulehoog jahutab päikeseleitsakut. Aadi isal on õigus, sellist maaõhku vajab Aadi, vajavad kõik need kitsaste nägudega, kahvatanud linnalapsed. Kui Aadi hingab sügavalt, siis on tal selline tunne, nagu paisuks ta sellest õhust poole suuremaks. Tuju ja olemine läheb lõbusaks ja kui ta oleks Leida-vanune.

siis ta jookseks ja tralliks nii, et maailm kajaks. Muidugi ei tee Aadi midagi seesugust, sest ta on ju suur poiss. Salme sööb kõige rutemini leiva ja ei läbe puhata nagu palgatud töölised. Leida hakkab Salme järel Ella rehaga riisuma. Leida vuhib Salme kannul, kuigi ta oskuselt ei saa võistelda oma suure õega.

„Tule tööle, mis kubjast sa mängid,“ hüüab Leida Aadile, poisi lähedalt rehaga möödudes. Aadil on piinlik. Mis teha, kui õige katsuks ettevaatlikult, nii et ära ei väsiks, mõtleb ta.

„Eks sa katsu jah, kas jõuad rehavart peos hoida,“ hüüab Jaan. Na-naa, see lause ei mahu Aadi hinge, see on juba lausa norimine. Poiss haarab lähedase reha ja hakkab tööle. Leida jääb imestudes seisma ja vahtima. Rehavars on Aadi jaoks liiga pikk ja kolksatab talle pähe.

„Eks töö õpetab ise,“ muigab seda nähes Valgu onu. Küll on rehal pikad pulgad, mis jäävad nättasse kinni, naks ja naks. Tirib aga Aadi kõigest jõust, siis murduvad rehal mõned pulgad.

„Jäta pealegi,“ tõttab onu oma reha poisi käest päästma. Aadil on paha, sest onu häälest ta saab aru, et temasuguse tööst ei ole kellelegi kasu. On hea, et siin ei ole Ilmarit Aadi saamatust parastamas. Jaani ja Salme rehad libisevad kergelt, ega jää kuhugi kinni. Jaanil on õigus ennast suureks pidada, sest ta töötab siin juba täiskasvanu eest. Päevilised asuvad uuesti tööle. Aadi ja Leida lähevad jõge vaatama.

„Siin on madal, siin võime sulistada,“ ütleb Leida ja sumab jalgupidi vette. Aadi käärib püksisääred kõrgele ja tõttab Leidale järele.

„Ära pritsi,“ kilkab Leida suurest rõõmust, et poiss tema juurde vette tuleb.

„Vaata järele, et lapsed sügavasse ei lähe,“ hüüab onu Salmele, kes läheb lapsi valvama. Aadi seisatab.

Ta tunneb, et sõna „laps“ on tema jaoks alandav. Poisil kaob vee vastu huvi ja ta hüppab kaldale.

„Ei, enam ei tule,“ jääb Aadi kindlaks. Päev hakkab vajuma õhtule. Salme tahab rutata koju, et emale abiks olla. Leida jonnib, Leida ei taha veest välja tulla. Kui Aadi ja Salme hakkavad minema, kaob Leida jonn iseenesest ja ta jookseb järele.

„Kas sa ujuda oskad?“ küsib Salme.

„Vähekese ikka sulistan,“ vastab Aadi.

„Küll meie poisid sind õpetavad.“

„Ei usu, sest Ilmar ei salli mind,“ pahvatab Aadi kogemata, sest ta tahtis enda vahekorda Ilmariga salajas hoida. Aadi ei seleta, see oleks nagu kaebamine. Leida on rahutu, ei tema saa suud pidada ja juba ta jutustab sündmusest kruusaaugus.

„Siis sellepärast ta mossitab, küll ma ta käsile võtan,“ kurjustab Salme.

„Ära võta,“ palub Aadi ruttu, sest mida mõtleks Ilmar, kui ta laseb tüdrukul enda eest asju ajada ja mis on Salmel sellega asja, mis poisid teevad või toimetavad.

„Ma ehitän Ilmarile uue Valgu, küll ta siis rahule jääb,“ ütleb Aadi ruttu.

„See on hea mõte, ma teen nii, nagu ei teaks ma midagi. Saab näha, mis näo ta teeb, kui leiab uue Valgu.“

Aadi on Salme poolehoiust rõõmus. Uhked kavatsused kerkivad esile, kuidas seda talu ehitamist teostada.

„Kas Purde on raske järele teha?“ küsib Aadi.

„Milleks Purdet, sa vajad ju Valgut?“

„Valgu jääb Ilmarile, aga Purde minule,“ teatab Aadi viivitades enda salajasi mõtteid.

„Siis sa pead Purdet nägema, muidu sa ei tea hoonete asetust,“ annab Salme nõu.

„Kes Purdele julgeb minna, vanapoiss on tige nagu kull,“ hüüab Leida.

„Mina küll julgen,“ arvab Aadi.

„Kas tõesti? Aga Purde sauna-kambris elab nõid.“

„Mis sa seletad, egas Kikka Ann nõid ole. Ta on muidu posija ja haigete ravija endakorjatud rohitudega,“ ütleb Salme ja nopib kiiresti mõned lilled tee äärest.

„Ikka nõid, egas harilik inimene ei oskaks inimesi ehmatusest ja kurjast pilgust ravida,“ arvab Leida.

„Kui ta nõid oleks, küll siis Purde peremees ta talust kibutaks,“ ütleb Aadi. Leida viib poisi Salmest eemale. See suur õde, mis teab tema seesugustest juttudest uskuda, kuigi ta just ise neid Leidale jutustab.

„Aga raamatutes on ju lugusid nõidadest, kolledest ja kas siis raamatukirjutajad valetavad?“ küsib ta sosinal.

„See on niisama kirjandus ja ei pruugi tõi olla,“ naerab Aadi.

„Kirjandus,“ ehmub Leida ja ta kujutleb, et kirjandus on veel midagi hullemat kui harilik muinasjutt.

„Purde peremees on vanapagan. Ära sa Purdele mine, võtab su nagu Kaval-Antsu oma teenistusse,“ hoiatab Leida.

„Mis sa nüüd jamad,“ pahandab poiss.

„Ei, ei jama kohe. Ta viis mu vana Valge, tea mis kavatsused tal hobusega on. Ajab viimaks nõnda puruks, et ära enam selga istugi,“ seda öeldes läheb Leida härdaks ja silmad niiskeks. Salme ligineb lilledega ja Leida nühib ruttu pisarad.

„Ema juba karja huikamas,“ ütleb Salme käiku kiirustades. Lauda otsa juures suure kuuse all seisab Valgu tädi ja huikab kõlavalt.

„Ae, ae, ae, tule koju, ae!“

Samasugune vastus tuleb Kuusikumäelt nagu vastukaja tagasi. Lehmad hakkavad mäekülge pidi alla tulema.

„Aidake Ilmaril karja koju ajada,“ hüüab Salme ja jookseb ise kodu poole.

„Aitame jah,“ nõustub Leida ja hakkab karjale vastu jooksuma. Leida on jälle rõõmus ja otse lendab Aadi ees. Ilmar piilub altkulmu tulijaid. Ta ajab lehmi, nii et need hirmunult üksteise otsa komistades jooksevad. Müdinal, nii et maa põrub, tormab kari põldude vahelisel karjateel. Valgu tädi seisab lauda ukse kõrval ja patsutab mõnda möödaruttavat lehma. Aadi vabaneb toimetusest ja jookseb tuppa, kus asub kohe kirjutama.

Kalla-Karli, ehk inseneri härra:

Sain sinu kirja ühes postkaardiga, millelt võib natuke näha New Yorki. Näitasin Leidale ja Jaan tahtis ka vaadata. Kus on ikka linn, ei osanud teda nii suurena mõelda. Kas sul pea ringi käib, kui sa seal tänavatel jalutad ja pilvelõhkujate kordasid tahad lugeda. Leida laseb küsida, et mis moodi Ameerikas vihma saab, kui majad on nii kõrged, et nad pilvi lõhuvad ja sellepärast pilvelõhkujateks kutsutakse?

Kõige suurem üllatus sinu kirjas oli see, et sa tahad hakata suureks saades inseneriks. Ma päris kardan sind, kui sa hakkad nii targaks meheks, et plaanid uusi pilvelõhkujaid. Küll on kahju, et sa Valgut ja Purdet näinud ei ole, muidu sa oleksid mulle valmistanud plaanid, siis oleks mul hulga kergem ehitada talusid. Kahju, nüüd sa ei saa mind aidata ja ennast inseneri töös harjutada.

Käisin vahepeal õhtust söömas, ja nüüd kirjutatan kirja pikemaks, aga väga pikaks ka mitte, sest

ma pole ealeski olnud nõnda väsinud kui täna õhtul. Siin kohas on maaõhk nii väga rammus, et teeb neid uimaseks, kellel on vähe verd. Mitte kunagi ma ei ole nii igatsenud voodit, kui justament täna. Ja millise isuga ma veel sõin tanguputru! See on õnn, et ma selle isuga siin maal elan, linnas ei oleks emale ega isale küll kaussi putru järele jäänud, sest ema keedab nii vähe ja me sööme veel vähem, nii et iga kord jääb järele ka. Oi, millise pajatäie putru Valgu ema keetis ja, kas sa usud ehk ei usu, järele ei jäänud midagi. Sellest toidust ma ennemalt ei pidanud üldse lugu, kuid täna ta oli väga hästi keedetud. Kas sa oled kunagi seda putru sünnud, kas New Yorkis müüakse tangu? Küsi järele ja kui on, siis kohe lase keeta. Küll su ema ehk mäletab seda retsepti.

Tõtt öelda, Kalla, ma olen praegu tusane ka. Pärast õhtusööki ma juhtusin kogemata ühele imelikule kuulamisele. Kõik olid toast läinud, kui korraga kuulen võõraste-toast Leida nuuksumist.

„Ära tiri mind juustest,“ palub ta.

„Ära siis karga selle linnavurlega ringi,“ nõuab Ilmar.

„Mis see sinu asi. Sa ei tohi vurle öelda, Aadi on hea poiss ja lubab mind Ameerikasse viia,“ kõneleb Leida.

„Ja sina usud seda loba. Aadi kah kellegi poiss, nagu tüdruk ta usub laste muinasjutte. Sa ei tohi temaga sõbrustada, see ei meeldi mulle.“

„Ma kaeban emale, uuu!“

„Kui kaebad, siis saad peksta.“

„Uuu — sa oled koletis, uu — uuu.“ Ja Leida hakkab uuesti nuuksuma. Et Ilmar nii inetult oma väikest õde piinab, ja lööb, see on mulle vastik. Tulgu, mis tuleb, ma avan võõrastetoa ukse. Ilmar teeb

kohe minekut ja Leida varjab nutuseid silmi sellega, et vahib aknast aeda.

„Mis see Ilmar sinult nõudis?“ küsin tüdrukult.

„Midagi, niisama,“ salgab Leida.

„Miks sa ei ütle?“

„Pole vaja, see on õe ja venna vaheline asi.“

Olgu, olgu siis saladus või asi, kui ta kõnelda ei taha. Ma kuulsin isegi, et Ilmar ei salli, et teised minuga seltsiks. Eks ole Kalla, sellises olukorras on ju väga paha elada.

Mina üksi olen veel sinu kirja pärast üleval ja Valgu tädi ka. Valgu-tädi on õhtul viimane ja hommikul esimene, temal on kõige pikem tööpäev Eestis. Üks mõistlik inimene ärgu olgu nii rumal, et hakkab taluperenaiseks. See on õnn, et ma poiss olen, ja ei tarvitse perenaiseks hakata. Ma mõtlen, peremeheks võiks ennemini olla, sest onu saab päeval teha lõunauinakut, hobusega sõita ja kui ta tööd teeb, siis on tal üksainus käsil, kuna tädil on neid ühekorraga musttuhad. Ma jäin praegu natuke kuulatama ja siis naersin ka. Mõtle, Ilmar ei saa magades karjaskäimist unustada ja hüüab läbi une: „Viks, võta, võta Maasikut,“ ka Viks uriseb õues magades, temal on lehmade ajamine samuti südamel.

Leida tahab väga ühes minuga Ameerikasse tulla. Muidugi, see oleneb meist, kas me teda üldse sinna tülikis tahame. Leida pääseks siis taluperenaise ametist ja Ilmari kiusamisest. Me võime seda mõelda, sest ta hoiab Ilmari keelust hoolimata minu poole. Muidugi palju mõistlikum oleks, kui me Tiiu-tädi Ameerikasse kutsuksime. Tema on juba suur, ega ole vaja oodata, millal ta suureks kasvab. Sa ei tea, kui ütle mata häid saiu ta oskab küpsetada ja musta täkuga ta kihutaks läbi New-Yorki, nii et ükski teda kätte ei saaks. Aga selle tingimuse peaksime talle esitama, et ta Kulleri, selle toreda täku peab

kaasa võtma, muidu me teda üldse Ameerikasse ei tahagi ja sellest oleks tal siis väga kahju.

Ma jäin otse praegu nii järsku uniseks, et tilgutasin ümbrikule kaks tindi larakat. Kui sa kirja saad, siis heida kohe magama ja unes ma siis jutustan sulle edasi.

Sinu

Aadi-Aadu.

Sa küsi laevakontorist järele, mis maksab hobuse sõidupilet üle ookeani, ta võib ju ka kolmandas klassis sõita, kui nad seal aga teda ära ei näljuta.

5. peatükk.

PURDE VANAPAGAN.

Kallis ema (ütle isale, et ma talle teinekord kirjutan, sest tänane kiri sobib ainult sinule).

Ma võin sulle usaldada, et mul täna hommikul juhtus siin hull lugu ja olemine on väga sant. Ära sa ehmata, ega ma kuskilt ei kukkunud, jõkke ei uppunud, ega noaga sõrme lõiganud. Mõtles ikka, kus lugu, ma jäin nagu laiskvorst magama ja ärkasin alles pärast keskhommikut. See tuli muidugi sellest, et õhtul Kalla-Karli kirja pärast liiga kaua üleval olin. Kõik teised voodid on tühjad ja isegi Leida juba uitamas. Kohendasin voodi korda, sa muidugi imestad, sest linnas ma kunagi voodit ei teinud, sest sinu arvates see töö ei sobi meestele. Siin maal kõik lapsed ja ka poisid korraldavad oma voodi ise. Tädil on palju tööd, millal ta veel hakkaks meile toatüdrukuks. Salme võiks selle ameti küll enesele võtta, nuriseb Ilmar, aga Jaan ütleb, et mis sõdurid meist kasvavad, kui vooditki ei oska hoida. Mõtles imet, ma ennemalt ei teadnudki, et sõjaväes sõdurid ise peavad voodeid korraldama. Noh, kui juba sõjamees tihkab teha seda tööd, siis võin mina ka. Alguses ikka oli vehkimist küll ja Salme naeris ja arvas, et põrsad on minu voodit kündmas käinud. Aga vaa-daku nad täna, nagu tädi leivapäts leivalabidal enne

ahju rändamist, nii siledana kerkib mu voodi. Olen rõõmus ja pisut uhke ka. Tolmu ja õlgi põrandal küll on, nagu oleksid siin õlgedes kuked kaklemas käinud, aga las Salme ennast harjaga kah liigutab. Ema, siin on meestest teistmoodi arvamine kui linnas. Näiteks Jaan, tema toob emale kaevust vett, kannab ja lõhub puid ja kütab laupäeviti Hildaga sauna. Ilmar, kes üldse tahab olla täitsamees, harjab riideid ja isegi õmbleb kadunud nõöbi asemele uue. Tädi arvab, see olla hea, siis poisid teavad, kui palju on emadel tööd, ja suureks saades ei pruugi nad nii abitud mehikesed olla. Ema, ma otsustasin, et linna tülles hakkas sind aitama ja võin sinu passi-kohtadesse kaasa ka tulla, siis linnapoisid näevad ja hakkavad ka ema aitama. Sauniku Kusti küll ei tegevat kodus midagi, räägib Leida. Ema pidavat jooksuma ja tooma Kustile isegi riided hommikuti voodisse. Ma tahan Kustiga tuttavamaks saada ja selle asja üle temaga kõnelda. Mul on päris häbi, et ma sind kunagi ei ole aidanud ja ma ei teagi, kui palju on sul tööd minuga. Ema, selle tänahommikuse magamisega olen hädas ikka küll. Ma ei tihka kuidagi sööma hakata, kuigi leian, et hea tädi on minu toidu ahju sooja pannud. Tahan tädile öelda, et ma juba ammu olen üleval ja toidust ei hooligi. Leida itsitab ja paneb sõrme märgiks suule, et ma enam edasi ei valetaks. Kui tädi läheb sigadele toitu viima, kihistab Leida:

„Küll sa tahtsid luisata, sa ju jäid kauaks magama.“

„Magasin, siis magasin, asi sellega,“ vastan talle tuseselt.

„Hakka nüüd kiiresti sööma ja ära vigurda, ei meie ema salli, et toiduga jonni aetakse,“ annab Leida käsu ja nagu täis tüdruk, kannab toidud minu ette lauale. Ei jää muud üle, kui hakkas kiiresti

sööma. Jaan tuleb piimaviimisest juba tagasi ja kolistab õues tühjade nõudega. Päris hullusti algab tänane hommik. Ma kaon läbi tubade eestrepi kaudu aeda, et mitte kohata kõõgiuksest tulevat Jaani. Kahju, et mul ei ole äratuskella, nii on väga kahtlane, kas ma edaspidigi ärkan. Pean siiski Leidaga sõprust ajama, tema võiks mind hommikuti äratamas käia. See äpardus on muidugi nii rumal, et teed targasti, kui sellest Marele ei kõssa. Aga nüüd ma lähen oma tegemisi tegema, nii et ole isaga jumalaga

Aadi.

Mis täna teha, seda ei ole Aadil vaja muretseda. Ta jookseb kiiresti kruusaauku, et alustada talu ehitamist. Liivast vormimine pole mingi naljaasi, seda teab Aadi varsti. Päike murendab üleskaevatud niiske liiva ja ehitised vajuvad laiali. Aadil on kahju, et Kalla-Karli kui insener ei saa teda praegu aidata.

„Aaa — siin sa mul oledki,“ hüüab hele hääl poisi seljataga. Aadi ei vaata, ta teab, et see on Leida. Alguses ta ei tee tüdruku olemasolust väljagi, sest pole kuigi lõbus, et nähakse ta lootusetut ehitamist.

„Sinu ehitamisel on üks suur viga,“ sõnab Leida, ega hooli poisi pahurast vaikimisest. See pole mingi uudis, Aadi teab samuti, et jämedateraline liiv on hoonete ehitamiseks halb materjal.

„Mina tean, miks su hooned ei seisa,“ jätkab Leida.

„Naa — mis siis sina ka tead?“ venitab Aadi kuidagi juba küsida, sest tüdruk võib tõepoolest teada ehitamise saladust.

„Ütlen sulle, kuidas ehitab Ilmar, aga enne sa pead andma mulle ühe ausõna-lubaduse, egas ma sulle niisama tasuta kah nõu andma ei hakka.“

„Eks sa räägi, kust mina tean, mis sa tasuks tahad?“

„Teeme nii, ma ütlen sulle saladuse, aga sina lubad mulle, et tood veel täna öösi minu vana Valge Purdelt koju.“

Aadi on pisut vait ja mis ta mõistakski kohe öelda, sest Leida tasunõudmine on ju otse imelik. Leida piilub toa poole ja sosistab:

„Eks sa siis too, sa ju ei karda vanapaganat ega tonte.“

„Muidugi ei karda, mis sa siis arvad, et kardan või?“ pahvatab Aadi kiusajale.

„Siis luba!“

Paha lugu selle hobusega ja oskab Leida ka leiu-tada ülesandeid! Mis siis, kui keegi juhtuks nägema hobuse toomist, — seda juttu ja naeru! Võib-olla Ilmar käskis Leidat, et näha, palju sellel linnapoisil, kes muinasjutte usub, julgust on. Tõsi on, ta peab Valgut ehitama, maksku mis maksab, sest Ilmar peab nägema, et ka linnapoisid midagi mõistavad.

„Olgu siis, aga sa pead ise kaasa tulema, kust mina tean, kus see koppel või hobune seal on,“ sõnab Aadi kavalalt.

„Muidugi tulen, muidugi näitan!“ lubatakse kohe.

„Eks ma siis too,“ ütleb poiss. Leida plaksutab käsi, keerleb ja veerleb nagu vurr ja on õnnest päris meeletu.

„Ma näitan, kust võttis Ilmar savi ja segas liivaga, siin põõsas on lõhkine ämber, sellega saab lina-leost niipalju vett küllalt, kui hästi kiiresti joosta. Olgu nii, hakka sa savi liivaga segama ja mina kannan vee,“ vuristab Leida nagu mootor ja kaob ämbriga. Aadi mõtleb. Alles nüüd on Aadi vihane, et ta ise nii lihtsale mõttele ei tulnud liiva saviga segada. Siis nii lihtne oligi see saladus. Juba tuleb Leida

heledalt kiljudes, sest ämbri põhjast soriseb talle külma vett jalgadele.

„Mis, sa ei teegi veel tööd?“ imestleb Leida. „Hakka aga ehitama, siis jõuame õhtuks valmis.“ Ja tüdruk kaob jälle tiigi poole. Nüüd ärkab Aadi ja hakkab kaevama. Töö kiirus kasvab nii suureks, nagu tahaks ta linna õhtuks valmis ehitada. Tööl on nüüd kohe teised tagajärjed. Üks hoone teise järel kerkib nii tugevalt, et ei ole enam karta kokkuvarisemist. Lõunat söömas käiakse kiiresti, et jätkata tööd. Õhtuks, jah, õhtuks on väike Valgu peaaegu valmis. Leidast on palju kasu. Tüdruku soovitusel ehitab Aadi talule õunaaia ja puiestee, mis isegi mängutalu muudab koduseks ja kauniks. Leida toob pajuoksi ja torgib liivasse nagu õunapuid kasvama. Ainult loomad puuduvad veel.

„Sinu Valgu on täpsem, sest sa ehitasid talu mäe otsa, nagu on tõeline Valgu,“ arvustab Leida töö lõpul. Ega see kiitus ole tuulest võetud. Talu on tõesti ilus, rõõmutseb ka poiss. Aadi näitab, et ta alla orgu ehitab Purde, sinna jõe ja Kuusikumäe ja siia maantee, mis viib alevisse.

„Läki koju,“ arvavad lapsed, märgates päikese madalust.

„Lase, ma lähen enne ja sa tule pärast järele, siis keegi ei tea, kus me terve päeva olime,“ soovib Leida. Aadi nõustub ja Leida kaob, tehes tiiru ümber aia, mis läheb sauna kaudu õue. Aadi vaatab tüdrukule järele ja teab, miks Leida üksi tahtis minna. „Tüdruk kardab Ilmarit,“ ütleb ta tasa.

Nii hea on Aadil üksi olla ja mõelda. Päike vajub ikka madalamale, linnud sirtsuvad ja sääsed kipuvad poissi hammustama. Talu õuelt on kuulda huikeid, naeru ja juttu. Kari ja heinalised on juba kodus. Sulane Karla ja Ilmar istuvad aidatrepil. Karla parandab pastlaid ja Ilmar teeb puukoorest

pasunat. See on väga huvitav riistapuu ja raske on kujutella, milliseid hääli ta hakkab andma. Leida seisab Ilmari juures pillitegemise kunsti uurimas. Aadi teeb sinnapoole asja ja möödub aidatrepest võimalikult lähedalt.

„Poiss, kus sina oled olnud, punetad nagu sarlakis?“ küsib Karla.

„Olin kruusaaugus,“ vastab Aadi ja tahab jääda sulase juurde sõbrustama, kuid seda ei kannata Ilmar.

„Kruusaaugus päevitada, see ka mõne töö,“ ütleb Ilmar põlastavalt. See halb kohtlemine tuleb nii järsku, et Aadi ei oska midagi vastata ja põgeneb kiiresti talli poole.

„Mis sa tast narrid,“ lausub sulane.

„Oled tige ta vastu,“ arvab Leida pahaselt.

Imelik küll, selle asemel et Aadi põgenemise üle rõõmu tunda, jääb Ilmar tõsiseks ja mõtlikuks. Ta vaatab pasunat ja virutab siis pilli vastu aidatreppi puruks.

„Mis sa nüüd tegid, eks sa andnud parem mulle,“ haliseb Leida.

„Ütle, mis see linnapoiss seal kruusaaugus tegi. Ära sa vigurda, küll sina juba tead,“ nõuab Ilmar.

„Mis see minu asi, eks sa vaata ise järele,“ vastab tüdruk nipsakalt ja jookseb kööki. Ilmar istub, mõtleb ja mõtleb, siis tõuseb, uurib ümbrust ja läheb aegamööda marjaaeda. Aadi ronib kiiresti talli lakka, siit on kruusaauk selgesti näha. Aadi kahtlus on õige. Ilmar läheb sauna kaudu tõesti kruusaauku. Küll on kahju, et ei näe, mis ta seal teeb. Nüüd tuleb Leida õue ja hõikab kõiki sööma. Aadi ronib lakast alla ja õues Leida sosistab talle: „Läks kruusaauku.“ Söögilauas on Ilmar tõsine ja teeb niisuguse näo, nagu ei oleks ta kruusaaugus käinudki. Leida ja Aadi piiluvad teda salaja, kuid nad ei suuda arvata, mis see poiss nüüd kavatseb.

Karla parandab pastlaid ja Ilmar teeb puu-
koorest pasunat.

Armas sugulasest sõber!

Täna ma kirjutan sulle kahest üllatavast loost, nii et sa kohe väga ehmatad. Mõtlen natuke, kuidas sulle seda kõike jutustada. Tead, liiva Valgu on mul valmis. Leidast oli ehitamisel palju kasu. Tema soovitusel segasin liiva saviga ja kohe olid mu tööolud toredad tagajärjed. Pea sa seda savilugu meeles ja märgi paberile ka, sul kui inseneril on seda tarvis teada.

Ja tead sa, Kalla-Karli, mis juhtus nüüd! Siin on pärast õhtusööki niisugune tore komme, et viiakse hobuseid koplisse. Siis ma alati jooksen õue, sest seda on nii ilus vaadata ja kurb ka, et mina sõita ei saa, ja siis on süda vahel nii haledalt vesine, et see mõjub silmadele. Aga täna juhtus kõik minu õnneks, nagu oleks jõuluõhtu kohe juba siin. Jaan oli läinud jõe äärde (ta käib seal sageli, sest tal on seal sõber, kes on ka koolivend) ja Karla oli minu õnneks läinud alevisse. Salme pidi ühte ja Ilmar kahte hobust koplisse viima ja nad ronisid juba hobuste selga. Valgu onu oli nii kena ja istus minu õnneks õues pingil ja vaatas mind kogu aeg, nagu mõtleks ta järele, kas ma ikka olen talle sugulane. Mina muidugi vahtisin hobuseid ega näinud midagi muud siin maailmas.

„Aadi, sa vii Kaarin koplisse, siis on Ilmaril kergem,“ ütles mulle onu nii järsku, et süda kohe tahtis seisma jääda. See oli nii tõsiselt öeldud, et ma hakkasin tõepoolest minema aida poole. Onu hoidis hobust seni paigal, kuni ma kuidagi selga sain. Onu käed on nii tugevad tööst, et ta iga hobust hoiab nii tugevasti kinni, nagu polekski see hobune, vaid ainult pisike koer, tead, sellepärast minagi peaksin hakkama tööd tegema, et jõuaksin hobust ratsutamisel juhtida. Ja siis, siis ma istusin hobuse seljas. Hurraa, Kalla-Karli, mu süda ähvardas rõõmsast põksumisest katki plõksatada, sest veel iialgi (see on rumal lugu küll) ei ole ma hobuse seljas istunud. Ilmar ei öelnud midagi,

võib-olla kartis isa juuresolekut. Mõtles, ta isegi ootas mind ja esimest korda ta vaatas mulle sõbralikult silma. See oli nii kena temast ja nagu esimene sõbralik viibe. Nii hea tunne oli vaadata ees ratsutavat Ilmarit. Kalla-Karli, see on väga isemoodi ja kummaline tunne istuda hobuse seljas, mis elab ja liigub su all. Vahel ta väristab nahka lakast sabani ja see käib siis ka minust läbi. Kui ilus on kõrgelt vaadata üle oru ja mägede. Tore tunne lainetab terves mu olemises, nii et pean kole sirgelt istuma nagu mõni ohvitser vabanduspäeva paraadil. Me jõuame koplisse ja Ilmar hüppab hobuselt ja jääb ootama, et mismoodi küll mina maha saan. Vahtigu, ma hüppan nii osavasti, et ta päris imestab.

„Ma panen hobused kõide, minge te koju,“ ütleb Ilmar. Ma tunnen, et see on rohkem mulle kui Salmele öeldud. Eks ma ikka olen suur narr, et kujutlesin juba Ilmari sõprust. Miks ta ei taha meiega koos koju tulla? Olen tusane ja kurb. Tead sa, esimest korda kargas mu süda täis ja vihastan Ilmarile. Olgu, jäägu, paluma ka ei hakka. Heitmata pilku sellele isemeelsele poisile, lähen Salmega. Me käime Salmega kruusaaugus Valgut vaatamas. Õigus, talu on nagu ametlikult vastu võetud, sest laudas ja tallis on Ilmari loomad. Ma ei mõtlegi enam Ilmarile, las põrnitseb. Kael ja käsivarred on liigest päevitusest kolevalusad. Salme jättis kööki tassi põhja hapukoort, see olla väga hea rohi.

See on hea, et ma eile õhtul kirja kinni ei kleepinud ja nüüd saan ma sulle kohe sama kirjaga veel öelda, et hapukoort on kõige toredam rohi ja peaasi, et ta on odav ka. Mõtles, täna hommikul on mul nii hea olla ja mitte üks koht ei taha valutada. Ma mõtlesin siis kohe sinule, et pea sa hapukoort meeles ja ütle teistele ka, aga ma ei tea, kas ameerika lehmade piimast saab teha haput koort. Et seal New Yorkis

on suvel nii kole palav, et isegi inimesed peavad palavuse pärast ära surema, see oli sinu kirjas kõige suurem uudis. Sa katsu ennast hoida, et sa surema ei hakka. Küll see on ikka naljakas, et sul midagi seljas ei ole, ja istud põrandamatil märja voodilina sees, et oleks veidi jahedam. Maakaardilt vaadates ei tohiks seal nii palav olla, sest peaaegu üks maa on põhjast Eestisse ja samast nabast New Yorki, aga meie siin Valgul ei sure ükski palavusse, ka Viks mitte, kes ka suvel peab kandma kasukat ja ajaloo- raamatus ei ole ka sellest juttu. See on hea, et sa üheainsa inglise keelega saad seal hakkama, kui seal on niipalju värvilisi inimesi igast maailmanurga vallast ja rahva sordist, nagu oleks seal inimeste näitus, et missugused inimesed elavad maakeral ja mihukest keelt nad kõik kõnelevad. See on õnn, et sa oskad inglise keelt juba sündides. Siin Valgul ma olen eesti keelega nii hädas, nagu elaksin ma Ameerikas ja ei oskaks inglise keelt. Kõik siin kõnelevad murret. Tead sa, suu läheb vesiseks, kui nende juttu kuulata. Esimesed päevad ma olin päris vait, nüüd ma juba natuke teen häält. Küll on huvitav, mis küll ütlevad hoovi ja koolisõbrad ja eesti keele õpetaja, kui ma sellise keelega rääkima hakkam.

Sinu

Aadi-Aadu.

Tere Mare!

See on tore, et sa juba Keilas tädi juures elad ja see on hea, et kiri sama kalli margiga läheb Keila, nagu Tallinnassegi. Siin Ilmar pilkab, et ma uskuda laste muinasjutte, kahju, ta ei tea kirjandusest, mida võib enesele ette kujutada, kui raamatud on liiga kallid, et neid osta. Sinuga me mõtleme kirjandusest

ühtemoodi ja sulle võin kujutada, millest mõtlen. Jutustan sulle väga huvitava loo sellest Purde pere-
mehest, keda Leida ei salli ja vanapaganaks kujutleb. Leida tahab, et ma oleksin Kaval-Ants ja tooksin
tema vana Valge Purdelt südaöö ajal ära. Ta kardab, et kui vana Valget kodus ei ole, siis ta jaanipäeval ei
saagi surnuaiapühale sõita ja peaks koju jääma ja
nutma. Eile õhtul ma tegin sedamoodi, et magan ja
ei kuule enam midagi. Leida oli kaval, nagu ta
üldse kavalamaks on sündinud, kui teised Valgu lap-
sed, sest ta puudutas mu valutavat käsivart. Avasin
silmad vähekesese piluli, et teda vaadata. Leida küki-
tas mu voodi ees ja hoidis sõrme suul, et ma valjusti
ei kõneleks, sest teised võiksid siis ärgata.

„Tõuse, mine, nüüd on paras aeg,“ sosistab ta
tasa.

„Ma ei tea,“ puiklesin vastu, sest sooja vaiba all
on hea olla.

„Siis sa ikka kardad tonti?“

„Ei karda.“

„Siis too, sa ju lubasid.“

Nüüd ma saan aru, et päeval lubamine on palju
kergem, kui öösi täitmine. Pean nõustuma ja me
hiilime õue. Õu on tühi, vaikne ja hoopis teist moodi
kui päeval. Viks tuleb saba liputades meid vaatama.

„Näed sa, seal õunaaia taga on Valge kogu, see ta
on. Lase hobune köiest lahti, siis ta tuleb ise koju.“

„Sa ju lubasid ise kaasa tulla?“

„Lubasin küll, aga ma ei saa, sest kes võtaks
vana Valge siin vastu, ja laseks talli,“ põhjendab
Leida enda kojujäämist. Soo, siis nii oligi selle Leida
kaasatulemisega lugu. Ta kardab, jäägu, küll mina
juba üksi hakkama saan. Leida ja Viks jäävad lauda
otsa juurde valvama minu ja vana Valge tulekut.
Jõuan Purde koplisse. Praegu on Purde vaikne. Siis
tuleb tuul Valgu mäest alla ja kõigutab Purde vanu

õunapuid ja õue kaske. Kuum ja külm värin jooksevad seljakonti mööda üles ja alla, aga ma ei karda sugugi. Näen, nagu liiguksid mingid varjud ümber hoonete ja lipsaksid siis alla jõe poole. Seisan liikumatult nagu oleksin tardunud kiviks. Korraga näen, üks varjudest liigub minu poole, kahe väikese kera saatel.

„Seisa, varas, või muidu ma lasen,“ kisendab keegi õudse häälega. Kerad hakkavad haukuma ja tormavad minu poole. Mul ei ole keppi, kivi ega saa paigast ka jooksmata hakata. Sulen silmad, et mitte näha enda suremist. Mare, ära sa nutma hakka, sest nii ma ainult mõtlesin. Järsku surub midagi pehmet ja sooja mu jalgade vastu ja nüüd... nüüd... ma jään ootama, kuid see loom ei mõtlegi mind nahka panna, vaid hüppab liginevatele koertele vastu. Koe-rad jäävad paugupealt vait ja liputavad teretamiseks saba, sest nad on ju naabrid. Eemalt liginev mees hüüab:

„Sina, Viks,“ ja siis minule: „Sina, Aadi. Mis sa siit öö ajal otsid?“ küsib Purde peremees. Ta on õnnelik, et ma ei olegi varas, sest tema püss on vana loks, milles ei ole ühtegi kuuli. Ma toibun kohe ja jutustan Leida palvest. Purde peremees hakkab naerma ja on väga sõbralik: „Eks sa vii hobune koju ja tee tüdrukule rõõmu, mul pole teda enam vaja, sest ostsin eile laadalt endale teise hobuse.“ Ma olen ootamata lahkusest päris kohmetu.

„Jookse nüüd koju,“ ütleb ta veel ja annab hobuseoheliku mu pihku. Ma unustan tänada ja vaatan, kuidas ta läheb toa poole. Siis viin hobuse aia juurde, ronin selga ja ratsutan mäest üles. Viks lippab ees, saba rõõmsalt viltu. Olen Viksile kui päästjale väga tänulik. Jõuan õue, ja usud sa Mare, Leidat ei ole lauda otsa juures ega kuski olemas. Viimaks märkan väikest valget varju kõõgiukselt tulemas.

„Seisa, varas, või muidu ma lasen,“ kisendab keegi
õudse häälega.

„Sa ei kartnudki?“ küsib ta nii, et hambad tal suus lõgisevad ja lõug väriseb.

„Mis asja ma siis kartma pidin,“ lausun hooletult ja lasen hobuse talli. Leida vaatleb mind täis pühalikku imestust. Käsutan ta magama, mida kohe alandlikult teeb. Eks ole, Mare, see on nagu muinasjutt Vanapaganast. Üks mõte teeb mulle muret, et ma sellest kõigest armsale emale ei tohi kirjutada, sest mis ta mõtleks minust, et ma tema keeldudest enam ei hooli ja hobusega ratsutan, öösel hulgun ja muid tempe teen. See on kahju, et ema poiss ei olnud ja minust sellepärast aru ei saa.

Mare, kuidas elad sa Keilas ja kas sa seal midagi kujutlenud ka oled, kirjuta kohe, kuidas see Keila välja näeb.

Tervisi
Aadi.

6. peatükk.

JAANIPÄEV.

Kalla-Karli!

Kas sa oskad arvata, milline uudis mul on. Jutustan sulle kohe. Tea, mina, Aadi-Aadu, sinu sugulane, olen nüüd Purde peremees (see talu on muidugi liivast). Ta on mul juba mitu päeva valmis. Sul tasuks teda näha küll, Leida kilkab kogu aeg niisuguse näoga kiita, nagu tahaks ta talu enesele. Naa, oodaku, ma ei mõtlegi talle Purdet kinkida. Kuigi olen liivataluga mängimiseks liiga vana ja suur, vajan teda siiski, et mõelda, nagu oleks ta päris tõeline talu. Küll on kahju, et sa pead elama selle suure Atlandi vee taga ja ma ei saa sulle kõrva sosistada ühest veelgi suuremast saladusest, millest Leida ka teab. See on nii ilus saladus, mille kohta täiskasvanud ütlevad: „See on unelm.“ Asetasin Purde õue ühe ilusa valge pulga, mis kujutab tädi Tiiut, ja teise hobusetaluse, mis on Kuller. Nüüd on see unelm nii, nagu sõidaks tädi Tiiu Kulleriga õue, et mind Käärule viia. Mind ennast kujutab pisike tuletikk, kes talle vastu jookseb. Eemalt aida tagant aga piilub suur ja must pulk — see on Purde vanapagan. Eks ole, see on nii ilus kirjanikus, et pean sellest kirjutama Marele. Tead sa, Ilmar on kole rahutu, sest ta tahaks teada, mis need pulgad

tähendavad. Ta käib üsna salaja kruusaaugus, märkan seda jalajälgedest liivas. Võtsin Leidalt ehtsa ausesõna, et ta vennale sellest saladusest ei kõssa.

Nüüd ma jutustan sulle tänasest õhtust, sest see on hoopis isemoodi õhtu kui harilikult. Täna õhtut kutsutakse meil jaanilaupäevaks ja homme on jaanipäev ise. See on imelik, et kalendrite luuletajad on nii vanamoelised ja ei uuenda kalendrit uute ja ajakohaste nimepäevadega nagu Hillari päev, Vello päev, Sirje päev, ehk jälle vanade eestlaste kangelaste nimega, nagu Ülo päev, Lembitu päev, Kalevipoja sünnipäev ja Suure-Tõllu sõjapäev. Kahju, sul ei ole jaaniõhtust aimugi ja ega vist Ameerikas Jaani nimelisi ei olegi. Kui ameeriklased teaksid kui ilus on meie jaaniõhtu, siis nad teeksid kohe järele. Jutustan mis meil täna õhtul tehakse. Kõige pealt on Karla suur asjaline ja tegelane ja kopsib meie kõigi suureks rõõmuks tõrvatud tunni kõrgele ridva otsa Valgu õunaaia taha tiigi mäele, et selles kui õhtul pimedaks läheb jaanituld süüdata. Ta oli nii lõbusas tujus, et meisterdas ka Leidale pisikese tunni, mille tüdruk asetas minu Purde talu õue. Täna on Valgul palju inimesi. Päevilistest jäid nooremad poisid-tüdrukud jaanitulele. Õu pühibi puhtaks, saunas käidi ruttu, paremad riided pandi selga ja siis oligi juba videvik. Ma aitasin Salmel koplust noori kaski tuua, nendega ehtisime kõik toanurgad ja nad lõhnavad hästi. Nii salapärane ja kirjanduslik on hämaruses liikuda, et sa kindlasti oled kurb, et sa just täna Valgul ei saa olla. Leida hakkas tiigimäest alla joostes järsku kisama, et juba Kuusekännu ja Kivilaia jaanituled paistavad. Noh, seda ei lasknud Karla enesele täna mitu korda öelda. Mina ja Leida läksime kaasa Karla tule süütamist vaatama. Kohe hakkasid valgulased tule ümber kogunema ja maitsema õlut, mida onu oli valmistanud.

„Meie jaanituli paistab kindlasti alevisse,“ uhkel-
das Karla praksuvat tuld jälgides. Siis tuli alevist
tisleri Eedi suure läikiva lõõtspilliga (ma tahaks
endale ka seesugust pilli) ja hakkas tantsulugusid
tõmbama, heldeke alles siis algas see tuju ja tantsi-
mine. Kus kõik keerutasid ümber tule ja isegi onu
tantsis tädiga. Karla viis Leida tantsima, taevake,
kuis tüdruk kilkas ja keksis nagu pall ja kõik said
palju naerda. Jaan küll oskab tantsida, aga vanemate
nähes ta ei tihka. Salme, Ilmar ja mina lugesime
ümberkaudsete talude tulesid. Salme sai 13, Ilmar 17
ja mina 15. Siis tuli öö ja siis oli veel jahedam ja
veel hämaram. Valgu ema soovis, et lapsed, kuhu
arvati Jaan ja Ilmar ka, läheksid magama. Enne me
läksime Leida jaanitulele kruusaauku. Jaan süütas
tillukese tünni ja pisike jaanituli nagu küünal vilkus
heledalt. Varsti kustus tuli ja siis ruttasime koju.
Kui kahju, et pean olema nii noor, et ei tohi kauemaks
jääda jaanitulele. Kui ma juba tükk aega voodis
vaiba all mõtlesin, kas sa kujutled, mis siis juhtus.
Jaan ja Ilmar arvasid, et ma magan. Nad tõusid, riie-
tusid ja ronisid läbi akna aeda ja Jaan võttis seinalt
viuli ka. Nad läksid jaanitulele, oigasid ma kade-
dusest. Kui hea meelega oleksin nendega kaasa läi-
nud! Aknast läbi õunapuu lehtede kumab tule valgus
ja kostab lõõtspilli valss. Eks ole, Kalla-Karli, vahel
on küll tore ainult poiss olla, aga kui täiskasvanutel
on lõbusad olemised, siis hakkab endast hale, et pead
nii kole noor olema. See on hea, et ma Valgule tulin,
siis ma kasvan rutemini meheks kui linnas. Kirjuta,
kuidas Ameerikas on, kas poisid kasvavad aegamööda
või ruttu? Kirjutan sulle homsest jaanipäevast
homme, sest täna ma ei tea temast veel midagi.

Aadi-Aadu.

Armas ema ja isa ja mõlemad,
ma olen siin päris hea poiss ja arvan, et onu ja tädi on päris õnnelikud, et ma tahan nende juures olla ja olen seesugune. Nad on nii kenad sugulased ja võtavad minu täna alevisse surnuaiajutlusele kaasa. Kõik lapsed saavad kaasa sõita, ainult Salme jääb koju. Ega tal kodus raske ei ole, sest teenija Ella jääb talle abiliseks, aga hobusest Ella sõidutab meid alevisse. Karla ajas onuga pika jutu, enne kui onu nõustus sellega, et Karla teeb hobuse-Ellale tualetti. Karla, mõtle ometi, lõikas hobuse Ellal laka ja tuka tühikeseks ja ka saba, nii et onu arvas, millega vaene loom nüüd kärbseid eemale vehib. Karla naeris ja ütles, see olla moodne ja et ta kammib sabasse vesilained nagu on tüdrukust Ellal juuksed. Seda juttu kuulis tüdruk Ella ja vihastas, sest temal on elektrist lokid pea küljes, mis on nii krussis, nagu oleks ta mustlane. Ema, see on hea, et sinul ei ole krusse ja sa ei tarvitse karta, et oled mustlane. Ema, ma sain täna ise saabaste puhastamisega hakkama ja nühkisin nii läikima, et näen iseenda nägu nagu peeglist. Valgu tädile meeldis, et ma nii virk olen ja ma tahtsin talle veel rohkem meeldida ja üsna salaja näppasin tädi kingad ja nühkisin läikima. Siis ema, tuli mulle idee. Sa ei ole moodsas eesti koolis käinud ja sa ei tea, mis on idee. Idee — on niisugune mõte, mis nii järsku pähe hüppab, et selle üle võib iseennast ehmatada. Ta tuli mulle ka nii järsku, et ehmatusega pillasin käest saapaharja. Ideetasin, et kui ma linna lähen, siis hakkab kohe isale abiliseks. Harjan kõik parandatud jalanõud nii põhjalikult läikima, nagu oleksid nad kohe uued ja need, kes siis järele tulevad, ei tunne äragi ja on hullusti rõõmsad, et nad nii ilusasti läigivad ja toovad siis alati isale tööd. Ma pean ületänava Atsiga, kes on äri arusaamistega, selle üle nõu pidama, et kui ma jalanõud koju ka kannan, nii et nad ei

tarvitse ise järele joosta, et mitu senti võin ma paarilt teenida. Siis ma olen niisama tubli nagu Ats, kes aitab raha teenida, et seda tuleks rohkem. Siis ma tasun teile selle võla ära, mis te mulle laenasite markide ostmiseks ja kirjade saatmiseks Kalla-Karlile ja Marele. Ma olen täna vara üleval ja juba kõiksugu mõtteid mõelnud, aga Valgu poisid on täna nii laisad ja magavad alles, sest et nad õhtul olid kaua jaanitulel, nagu kohe suured peolised. Valgu tädi tõi aiast lilli ja tegi kaks nii suurt kimpu ühe vanaisale ja teise vanaemale nagu vihtlemiseks kohe. Oi uudist, Jaan ja Ilmar ilmusid õuele tuliuutes riietes, milledes kõnnivad nii kangelt nagu oleksid nad tinasõdurid. Ilmaril on lühikesed, aga Jaanil on pikad püksid. Jaan on ikka uhke ka, ja tõstab jalgu nii veidralt kõrgele, nagu õlgedes kõndiv kukk. Täna sõidetakse Valgult kolme hobusega alevisse. Onu tahab, et ka teenijatel oleks uhke olla ja sellepärast Karla, Hilda ja kaks päevilist sõidavad Kaariniga. Valgu onu ja tädi on ka pühapäevariietes. Ema, tädi meeldib mulle koduses riietes suure põlle ja sitsirätikuga palju rohkem. Eile lubati mind kaasa võtta, kuid täna ei lausu sellest keegi midagi. Tohoo hullu, kui nad mind koju jätavad. Olen hirmu otsast otsani täis, sest kõigil on juba uued riided, ainult minul mitte. Ma lähen ja ristlen tädi jalus teel ees, et ennast talle meelde tule-tada. See aitab kohe. Mulle antakse pühapäeva püksid ja puhas pluus. Ja Leida ilmub nagu ilmutis muinasjutust valges kleidis ja silutud juustes suur lehv.

„Kas sa näed, Aadi, kui palju on mu kleidil volange?“ küsib ta huuli torus hoides, sest nii olevat ilusam.

„On ikka mõned,“ arvan ükskõikselt.

„Kuidas mõned, eks sa siis loe!“

„Mis ma neist loen, eks sa ise tea.“

„Aadi, sa oled igav, vaata: üks, kaks, kolm ja neli. Kuusekännu Ainol on kõigest kaks volangi ja mul on sellepärast palju ilusam kleit,“ arwab Leida.

Emä, eks see ole hea, et ma poiss olen, nüüd ma olen tõsine ja ei taha oma pükstele volange. Meie kõik oleme õues, vankrites ja ootame tädi. Sellepõolest oled sa Valgu tädiga nagu sugulane kohe, et ta samuti nagu sina enne minekut jookseb ühest toast teise, katsub kapi uksi ja kummuti laekaid, õpetab Salmet ja Ellat ja siis, siis — siis viimaks ilmub õue paks suurrätt käel, kuigi on jaanipäev ja ilm päikesest kole palav, aga muidu ei ole ju perenaise välimust, kui ei ole kaasas suurrätti. Leida kah, nagu orav istub hästi kikkis vedruvankril isa ja emä vahel ja ei näe mind üldsegi enam. Jaan, sinu ja isa poeg, Aadi ja Ilmar on pikkvankril. Kus Karla on juba tüdrukutega ajama pannud ja nad kaovad maanteele. Me sõidame õuest ja Salme sulleb värava. Ta olekust, seisakust ja häälest on tunda, et ta pole kuigi rõõmus selle üle, et ta just tänasel päeval peab näitlema Valgu perenaist. Jaan on täis täitsamehe tõsidust ja juhib targalt hobust. Tõtt-õelda Jaan on pisut pahur ja toriseb endamisi. Mina ja Ilmar oleme Jaaniga paugupealt ühel arvamisel, sest mõtle milline kole suur õnnetus, Valgu onu sõitis vana Valgega ette ja meie peame jalg-jalalt sabas sörkima ja ei saa Ellaga teha mingit toredat traavlisõitu. Viks on täna veidra mõtlemisega ja arwab, et ka tema peab alevisse minema, kui Ilmar sinna läheb. Kus ikka koeral aru, siis peaksid ju lehmä, lambad ka kaasa tulema, aga see oleks liiga rumal lugu. Valgu onu hurjutab Viksi tagasi, aga kui ta jääb meie vankri taha, siis Ilmar vilistab tasa läbi hammaste ja Viks jookseb meiega jälle kaasa. Jaan ütleb Ilmarile, et see ei lähe, et koer ühes jookseb. Jaan käsib koeral koju minna. Viks jääb tõsiseks, rõõmus tuju kaob, saba vajub, pea langeb norgu ja

üsna pikkamisi hakkab minema Valgule. Kui jõuame maanteele, on siin niipalju sõitjaid, et sõita ei saagi. Juba üsna ligidalt paistab valge kirikutorn. Korraga hakkavad tornis kellad kurvalt helisema. Ema, see on nii ilus, et liigutab südant. Kindlasti on Jumalal hea meel, et talle on ehitatud kirik, mille tornis kellad nii ilusasti talle laulavad. Elage hästi ja olge muretud ega ma ei unusta seda, et Valgu sugulaste haudadel pean lugema issameiet.

Teie poeg
Aadi.

Armas ameeriklane.

Täna on siis jaanipäev ise. Me sõitsime Valgult terve perega (ainult — Salme ja Ella) surnuaiajutlusele. Alevisse jõudes arvas Valgu onu, et meie poisid olevat nagu metssead, kelledel juuksed harjastena püsti. Onu tegi nalja, aga see nali torkas meid. Katsusin käega pead, seal olid juuksed tõesti püsti. Meid viidi siis juukselõikajale, nagu lambaid pügada. Küll seal oli palju inimesi. Ilmaril ja minul lasti masinaga nagu mootoriga pea paljaks, kohe oli tunda jahedust ja tuult ja peal oli hea olla. Jätsime siis hobused alevisse ühte hoovi ja läksime mõnikümend sammu jala kalmistule. Seal muutusid inimesed, onu ja tädi tõsiseks. Kõneldi mõni sõna ja õige tasa, nagu ei tohiks siin mullas magavaid inimesi unest äratada. Mitmed vastutulijad ja möödaminejad tervitasid meid. Korraga sosistas Leida mulle: „Vaata, sealt tuleb Krihvel.“ Krihvliks nimetatud hästi rietatud linnapoiss tuli emaga ja tervitas meid.

„Miks ta nimi on Krihvel?“ küsisin Leidalt.

„Sellepärast, et ta on kadakas,“ vastas tüdruk ja jooksis ema käe kõrvale kõndima. Ma vahtisin sel-

lele Krihvlile järele, nii et komistasin puujuurele ja pidin lendama käpuli. Leida vaatas taha ja naeris mu õnnetuse hakatuse üle. Nüüd ma enam Krihvlile järele ei vaata. Ilmar ja Jaan kadusid meie juurest oma koolivendadega jalutama. Tädi, onu, Leida ja mina läksime Valgu hauaplatsile, kuhu on maetud Leida vanaisa ja vanaema. Tädi asetask lilled haudadele ja siis me palvetasime ja mina ka. Eemal algas pasunakoor „Jeruusalemm, sa püha taevalinn“. Nüüd me ruttasime kohe inimeste hulka jutlusele. Alguses oli hea ringi vaadata ja jutlust kuulata. Aga pika-peale läks igavaks; isegi täiskasvanud inimesi jäi murul istudes tukkuma. Ma hakkasin ajaviiteks lugema, kui palju on tukkujaid, palju haigutajaid, palju sosistajaid ja palju kuulajaid. Aga neid, kes kuulasid, oli kõige vähem. Seda märkas Jumal ka ja ta saatis suure vihmapiilve puude kohale. Vihma küll alla ei lastud, sest suur hulk inimesi ärkas tukkumast ja hakkasid kartma vihmapiilve uute riiete pärast, mis neil kõik seljas olid. Ma taganesin Valgu onu selja taha, et oleks vabam olla. Seda märkas Leida ja hiilis mu kõrvale, nagu oleksin ma teda kutsunud. Jutlus aga kestis edasi, linnud laulsid, sülelapsed nutsid, koerad haukusid, hobused hirnussid aia taga ja inimesed, kes jalutasid eemal edasi ja tagasi, vadistasid juttu ja naersid. Äkki kilkas Leida: „Kae, seal on Tiiu-tädi,“ inimesed ümberringi hakkasid muigama ja meid vahtima. Tädi näitas Leidale näppu, aga Leida jooksis ja sosistas emale midagi kõrva ja tuli siis minu juurde tagasi.

„Ema lubas, tule, lähme tädi Tiiu juurde,“ sosistas ta tasa. Me läksime kohe ja tädi Tiiu juures oli väga lõbus vaadata vastutulevaid inimesi. Tiiu oli lillelises kleidis nii ütlemata ilus, et kõik mehed, kes teda teretasid, talle ka naeratasid. Ka Jaan ja Ilmar tulid poiste kambaga vastu. Vist oli Ilmar neile

minust juba jutustanud, sest mööda minnes nad kõik vahtisid mind nagu imet. Tädi Tiiu viis meid värava taha, kus nagu laadaplatsil puldanite all olid mõdu ja saia ja kompekkide müüjad. Minule ja Leidale ostis tädi Tiiu kooke ja mõdu. Krihvli nimeline poiss oli ka siin ja sõi šokolaadi. Ma vahtisin teda nii, et unustasin koogi söömise. Ta märkas minu uudishimu ja hakkas ka mind uurima.

„Kus ta elab?“ küsisin Leidalt.

„Suvel Vesiorul vanaisa ja vanaema juures ja talvel linnas päris isa ja päris mamma juures.“

Ma tean, Kuusekännu naabertalu on Vesioru. Siis seal elabki see veidranimeline poiss. Ta on samuti linnast, nagu mina ja võib-olla sai sellepärast nööknime. Tädi Tiiu tüdis meist ruttu ja viis meid onule ja tädile tagasi. Tädi läks endavanuste tüdrukutega jalutama ega lausunud sellest midagi, et ta mind Käärule lubas viia. Mu tuju on väga kurvaks kujunenud, et ta nii ruttu mu unustas. Jutlus on läbi ja me hakkame koju sõitma. Jaan teeb uue tembu. Tema ei tulevat veel koju, vaid jäävat alevisse koolivendadega jalutama. Ma olen sellest sõidust, tädi Tiiust ja ka Jaani upsakusest pettunud ja õnnetu. Ma ei tea isegi, mida kujutlesin ja mõtlesin sellest sõidust, kuid nüüd tean, et Salme ja Viks ei tarvitse sugugi kurvad olla, et nad pidid koju jääma.

Seda kirja, kui sa tahad, või emale, isale näidata, siis nad mäletavad eestlaste jaanipäeva.

Liiva Purde peremees

Aadi-Aadu.

Mare!

Sa ära ole pahane, et ma sulle ammu ei ole kirjutanud. Sul on Keilas hea olla ja tädi on sul ühe lehma ja kolme kanaga ka hea ja see väike toa

Triksi, see koerasugu loom on tark küll, kui ta oskab teretades käppa anda ja haukuda ka. Minuga on lood sedamoodi, et olen täna nii läbi, läbi ja igast otsast õnnetu, et ma sellest kellelegi peale sinu öelda ei julge. Sain jälle Kalla-Karli, selle inseneri käest kirja ja tema kirjutab, et ega Ameerikaski parem ei ole. Tema, näiteks tahtvat lahtivõetavat sõjakindlust mänuasjade kaupluse aknalt, aga isa ei osta, sest nii suur poiss ei peaks enam mängima. Ega Kalla-Karli ei taha mängida, ta tahab teda mudeliks nagu inseneridel on ikka enne väikesed mudelmajakesed, millede järgi siis ehitatakse päris suured pilvelõhkujad, nii et päike saaks linnale paista. Seal Ameerikas on ikka halbu asju ja paha samuti nagu meil. Mõtle Mare, kas sina teadsid, et New Yorkis elab palju neegreid, nii et neil on kohe omaette linnaosa, mida kutsutakse Haarlemiks. Mõned ameerika neegrid olevat kuulsad bassilauljad, muusikamehed, näitlejad ja ka teaduse mehed. Meie maadeteaduse raamatus ei ole sellest sõnagi lausunud ja mina loll arvasin, et neegrid elavad ainult Aafrika metsades õlest onnides, jooksevad nii alasti ringi nagu saunas (neil on ju sauna kliima vöö ehk ekvaator) ja kui mina meie algkooli maadeteaduse uurijana neid külastaksin, siis nad kohe mu ära praeksid. Kalla-Karli arvas, et kui nad elaksid Aafrikas õlgonnides, oleksid need Sammid ja Tommid 1000 ja 10 000 korda õnnelikumad, kui Ameerikas kuulsate ja tarkade meestena. Kas sa oskad arvata, miks? Ütlen, et sellepärast, et Aafrikas nad oleksid arvanud, et maamunal elavad ainult musta kinda värvi inimesed. Seal New Yorkis need päris meie moodi valged inimesed (kes maakeral on kõige rohkem haritud tõug, nagu sina ja mina ka) ei salli neegreid silma otsas ja ei luba neil endi linnasades elada ega käia. Inimeste arvamised ja soovid on imelikud. Meil, Eestis tahavad suveti kõik päike-

sest nii päevitanud olla, nagu neegrid ja neegrid jälle, kes ekvaatori kuumusest on päris mustaks kõrbenud, tahaksid olla jälle valged. Väikesed neegripoisid seal Haarlemis koos endi mustanahkse emaga õhtuti palvetavad nagu kohe ristiinimesed, et jumal neid hommi-kuks, kui nad ärkavad, oleks nii valgeks loonud nagu pehme, valge lumi. Kui lapsed uinuvad, siis see must ema nutab (ma ei tea, kas tema pisarad on musta värvi) haledasti, sest tema on suur ja teab, et iialgi 1000 korda iialgi ja jumal ja Edison ja mitte keegi ei saa tema pojakest teha valgenahaliseks. Ma arvan, et valged kardavad, et neeger päris kogemata unustab, et ta on haritud ja tahaks kangesti inimese liha süüa. Ameeriklased peaksid neile rohkesti tööd andma, et neil oleks raha ja süüa, sest näljastena, mine tea, mis mõtted neile võivad pähe tulla.

Täna, Mare, ma olen haledasti kurb, nagu ei olekski ma enam Aadi, vaid Haarlemi neeger. Tunnen, et olen siin Valgul nagu valge neeger, keda keegi ei armasta. Tiiu tädi on mu igaveseks unustanud ega vii iialgi, iialgi Kulleriga Käärule. Ilmar põrnitseb edasi, sest ma ei tee ju mingit tööd, nagu sina aitad tädil seal Keilas lõnga kerida nii et kerilauad nagu propellerid vurisevad ja siis te kahekesi laulate baptisti laule ja õhtuks küpsetate kooke ja tädi armastab sind, sest tema on vanatüdruk ja tal ei ole kunagi lapsi. Siin Valgul on kõik töölt tulles nii kole uhked lauda sööma minnes, sest neil on õigus süüa saada. Mina olen ainuke laiskleja ja mul on häbi süüa. Pisarad tulevad kohe kurku ja siis ma ei saa selle seesmise nutmise pärast toitu neelata. Neil päevil ma avastasin kohutava asja. Ma arvasin, et Valgu tädil on kõige raskem ja onul kõige kergem töö. Nüüd ma tean, et ka onu töö on raske ja just rängem tädi omast. Olen salaja katsunud harjutada onu töid, nagu niitmist, hargiga heina tõstmist kõrgele kuhja otsa ja

veel teisigi töid, see kõik on nii raske, et ma seda üldse ei jõua ja nüüd mu käe ja selja jõulihased on nii valusad, nagu oleksid koost ära lagunened ja kellelegi kaevata ei tihka, et natuke rohtu küsida, sest kõht on paigast ära, valutab ja tahab lahti olla, nii et käin ühtelugu seal kohas, nagu oleksin hiinlaste koleeras ja süda läigib seestpoolt, sest olen ta tööga pikaks venitanud. Ma olen Valgu katuse all nii õnnetu, sest ütle, mida hakkaksin tegema, et olla Ilmariga ja teistega üheväärne. Sa hakka minule mõtlema (ära teistele kõnele) ehk tead mind aidata ka, sest sa oled ju päris tark tüdruk ja ega ma muidu sulle kah ei kirjutaks.

Aadi.

7. peatükk.

TUTVUS KRIHVLIIGA.

Ohoi, Kalla-Karli!

Ma olen õnnest päris narr. Ütlen kohe, et sa ei tarvitseks kaua oodata, olen tööinimene läbi ja läbi ja suure au sees ja kõik ütlevad ma olevat tubli ja ma ei tea, kas ma enam Leidaga tegemist teen. Sa muidugi ei tea, kuidas see võis juhtuda. Nagu elus ikka sageli on, tuli see kõik lihtsalt juhusest. Ühel õhtupoolikul, ma kuupäeva ei mäleta, siin maal üldse ei ole kellelgi aega kalendri järele elada, ainult Jaan uurib seda raamatut ja kui ta järsku hakkab ühel päeval sauna kütma, siis kõik teavad, et on laupäev ja homme on pühapäev. See juhtus, et ma päris kogemata läksin Salme juurde karja, sest lehmad ei ole sugugi kiskjad loomad. Siis ma vaatasin, et see karjahoidmise elukutse pole mingi tsirkuse kunsttükk, vaid hirmus lihtne. Kui lehm keerab sinu poole selle otsa, kus on saba, siis tuleb teda kohe ringi keerata, nii et oleks näoga karjase poole, siis on näha näost, kas ta tahab ausalt karjas olla, või salaja põllule vargile minna. Viks on väga tark karjanduse professor, tema saab lehma saba liigutustest juba aru, mis kavatsused ja plaanid tal on, kui ta teistest lehmadest tahab eemale jääda ja sinna kanti vahib, kus

on põllud. See on hea, et lehmad ei oska streikida, nagu linnas vabrikutöölised. Lehmad on hästi kuulekad kui karjasel on õlal pikk vits. Neil on sellepärast karvane nahk nagu moedaamid linnas, et ei oleks talvel liiga külm ja suvel liiga palav. Piimandus on neil kõhu all ja kolm korda päevas on nad sellega nõus, et neilt või ja piim ära võetakse. Lehm sööb suvel rohtu ja joob nii palju vett, et ta kõht on liiga välja veninud. Salme ei ole kade tüdruk ja usaldas mulle karjahoidmise saladusi ja see on nii lihtne, et isegi sina Ameerikas seda ametit inseneri töö kõrval võid teha. Ma päris imestan, et Ilmar selle karjase ametile nii uhke tihkab olla. Viksiga peab sõbralik olema, et teda karjahoidmisel kasutada. Ega lehmadel ja Viksil ei ole head läbisaamist, mis saab seal sõprusest olla, kui Viks neid põllult ei lase näpata paremaid suutäisi. Ilmar on nüüd väga ehmatanud, et ma karjas hakkam käima. Ütlen tõtt, tore on olla siin mäe otsas ja vaadata kaugele üle oma vabariigi. Siin mäel on nagu karjaste klubi, nii palju käib siin teiste talude karjaseid.

„Näe, kus Kivilaia Eedi ja Jõeääre Endel,“ näitas Salme. Need kaks poissi olid minust huvitatud ja tulid meie juurde karja, et mind ligemalt vaadata. Nad ei ole vaenulised nagu Ilmar, vaid sõbralikud, ja see teeb mind rõõmsaks. Kus mul on poistega seletamist, õiendamist ja see on hoopis teisem jutt kui tüdrukutega.

„Kas sa sügisel lähed linna?“ küsis Kivilaia Eedi, kes halvasti õmmeldud riietes on nagu mõni vanamees ja keda vahel sellepärast „vallavanemaks“ pilgatakse. Ütlesin, et muidugi lähen talveks linna ja kooli, sest siis on lumi maas ja ei saa karjas käia.

„Kas sa siis hakkad nüüd alati karjas käima?“ küsis Jõeääre Endel. Ma ei ole seda veel otsustanud, aga et tahan nende poistega sõbrustada, siis vastasin

ruttu, et tahan küll. Poisid läksid kohe lõbusaks, et nad mind iga päev näevad.

„Vesiorus on kah linnapoiss, ei see viitsi karjas käia, vaid jalutab nagu mõni suvitaja toa ümber,“ arvas Kivilaia Eedi Krihvliit.

„Mis ta õige nimi on?“ küsisin poistelt.

„Eks ikka Heints?“ ütles Jõeääre Endel.

„Miks Heints, Heino on ju lihtsam?“ küsisin mina.

„Temal on ema kadakas ja sellepärast peab ta Heints olema, see on saksakeelne ja ilusam,“ seletas Kivilaia Eedi. Kalla-Karli, sa arvad õieti, et õhtu-poolik poiste seltskonnas jõudis liiga ruttu. Olin poistega olles lehmad hoopis unustanud ja mul oli Salme ees päris piinlik, selle eest olin koduteel hästi virk aitama.

„Ärata mind hommikul vara, tahan ühes sinuga karja minna,“ palusin õhtul Salmet. Salme pidas sõna ja ajas mind üles. Täna viskasin kingad vooli alla, karjasel ei kõlba kingadega karjas käia. Leida ja Ilmar jäid magama, kui meie karjaga väravast välja läksime. Ma ei kahetsenud, et tõusin vara. Hommiku-sel tunnil on Valgu hoopis teist nägu, kui päeval, ter-ves looduses on palju kirjandust, muinasjuttu ja luu-let. Sina, Kalla-Karli, ei tea, kuidas kastessed põllud hiilgavad tõusva päikese valguses, kuidas jõe kohal hõljub salapärane udu. Külma kastene rohi karastab jalasääri, nii et silmad unest kohe lahti saavad. Täna ma sain Kuusekännu Ainoga tuttavaks, kes Salmega sõprust käib ajamas. All orus leelutavad Orukaru poisid Juss ja Ats. Nähes mind Salme juures, pida-sid nad kohe koosolekut, Ats jäi karjahoidjaks ja Juss tuli mäele minuga tutvust tegema. Juss kõneleb väga tabavalt ja pilkavalt, nagu noriks tüli. Salme ütles, et see on ainult halb harjumus ja et Juss on täitsa hea poiss.

„Kas sa üksi ei julgegi karjas käia, kardad lehmi või?“ torkas ta kohe minult küsida.

„Julgen küll, aga alguses ei mõista,“ vabandasin ennast.

„Eh, mis siin ka mõista on?“ naeris Juss. Kui ta ära läks, jäin ma kohe mõttesse. Otsustasin homsest alates hakata karjaseks ja ilma Salmeta. Kaua ma siis tüdrukku karjasulane olen ja Ilmar võib selle üle naljatama hakata. Öhtul ütlesin Salmele: „Salme, jää sa koju emale abiks, mina hakkam üksi karja hoidma ja Viks on mulle abiliseks.“

„Aadi, sa oled hea poiss. Emale oleks mind tõesti hädasti vaja,“ hüüdis Salme ja kõneles minu soovist vanematele, sest kari on ju nende omandus. Valgu tädi läks röömsaks ja onu ütles, et minust kasvab tubli tööinimene. Täna ma asusin söögilauda täie uhkusega ja vehkisin toitu kohe mehe moodi. Ainult üks inimene on minu otsuse ja karjaskäimise üle väga kurb ja murelik. See on muidugi väike Leida.

„Ära hakka karjaseks, mul on sinuta kodus igav,“ palub ta pisarsilmil. Tal on õigus, sest Ilmariga ei saa üskki väike ja hea õde sõbrustada.

„Karjas on lõbus, seal kohtan teiste talude poisse,“ vastasin röömsalt.

„Siis ma tulen sinu juurde karja,“ leiutab Leida pääsetee ja läheb kohe lõbusaks. Nüüd olen mina mures, kui Leida hakkab iga päev kaasas käima, siis arvatakse, et ma ise karja ei oskagi hoida ja vajan Leida abi.

„Eks sa vahel harva tule, meil seal rohkem poiste olemine,“ ütlen talle, et teda mitte väga kurvastada. Ma mõtlen, küll ma teda aegamööda karjast võõrutan. Küll on Ilmar üllatatud, et ma kohe ihuüksi hakkam karja hoidma. Ta hiilib mulle igale poole järele ja uurib, mis ma teen. Ma tegin endale karjaskäimise kohta niisuguse lepingu:

Valgul karjaskäimise punktid:

1. punkt: Salme jääb täiesti koju ema abiliseks.
2. punkt: Mina hoian ühe ja Ilmar teise nädala karja, siis ei lähe karjaamet igavaks ja siis on mul aega kirjade kirjutamiseks.
3. punkt: Leida tuleb harva karja juurde, siis kui ma luban.
4. punkt: Viksiga peab hea olema, sest see on kasulik.

Loe need punktid läbi ja mõtle ka, kas on veel midagi, mida ma olen unustanud. Sul on nüüd kindlasti kahju, et sul New Yorkis ei ole lehma ja heinamaad ja sa ei saa karjas käimist isegi mängida. Palju tervitusi minu ja mu karjapere poolt.

Karjaametnik

Aadi-Aadu.

Armas Mare — elu on ikka tore,

pean sulle ruttu selle kirja saatma, sest mu viimane kiri oli meeleolult nii sant, et sa nutad silmad ära ja arvad, et ma enam ei elagi, nüüd olen elust väga rõõmus, sest olen leidnud ameti, mis ei ole raske, ega tervisele hädaohtlik. Käin Valgu karja hoidmas ja seal on nii palju poisse, seal Kuusiku mäel, nii et annab kohe mõelda, kelle neist endale sõbrapoisiks valin. Ainult Leidaga on hull lugu, ma ei saa tast kuidagi lahti. Ta käib karja juurde nagu asjaline ja õigust täis ka veel, sest kari on tema isa-ema omandus. Esimestel päevadel oli tast kasu küll, sest ma unustasin vahel lehmad ja need läksid kuhu ise tahtsid ja ma imestan, et mõni neist koju ei läinud. Viks oli minu kommete üle väga ehmatanud ja läks vahel

käskimatult ise lehma karjatama ja Leida ka. Nüüd ma olen juba hoolsam ja seda unustamist ei tule enam ette. Aga seda ma ei kannata, et Leida terve oma nukukarja kaasa toob, nagu oleks siin Kuusiku mäel mõni laste varjupaik. Valgu tädi ei tea, mis minuga teha, nii on tal hea meel minust ja ta saadab Leidaga õhtupooliku ooteks vahel pannkooke ja isegi keedist, mis on hulga suhkru tõttu väga kallis toit ja siis meil on nagu mõni juubel kohe. Mäe tipus kuue kõrge kuuse all on lai kivi nagu lauaks loodud. Leida mängib perenaist ja paneb takjalehest taldrikud lauale, neile koogi ja igale koogile keedist. Kõik Leida seitse nukku istuvad ümber laua ja Leida on nendele ema. Ta tahab, et ma mängult oleksin nukkude isa, aga seda ma ei kannata, see on minu vanusele poisile haavav. Viks on sel puhul Purde pere-mees ja istub külalisena lauas. Viks ei pea lauas istumise kombeid pühaks ja tahab kõik koogid ära süüa. Kord ta oli nii viisakuseta, et hüppas üle söögilaua Kirjakut haukuma. Täna ma võtsin Leida käsile ja ütlesin tõsiselt:

„Ära kannata nukkusid karja, ma ei taha seda. Teised poisid võivad arvata, et ma mängin sinu nukkudega.“

„Mis siis, arvaku.“

„Mina ei taha neid karja. Nukkudel on kodus parem olla.“

„Neil on minuta igav,“ arwab Leida.

„Mina ei taha sinu lastekarja süüa, saad aru,“ pahvatan ma vihaselt.

„Siis ei tule mina ka,“ turtsub Leida.

„Ära tule.“

„Siis — siis sa ei tahagi mind karja,“ hakkab Leida nuuksuma.

„Kas sa oled vait ja jäta nutmise,“ käratan talle Ilmari häälega. Leida päris kohkub, sest ta ei

Leida mängib perenaist ja paneb takjalehest taldrikud lauale.

ole mind kunagi kurjana näinud. Tal on iseendast hale, et ma nii tige olen ja hakkab nüüd nii valjusti karjuma, et ma kardan, et see kostab Valgule.

„Kas ma Elkat ka ei tohi?“ mangub ta läbi pisarate. Nüüd mul hakkab temast kahju, sest mul on ema moodi õrn süda.

„Elka üksi ju vahel võiks,“ luban suurmeelselt. Leida hää! vajub kohe tasaseks hää!itsuseks, hõõrub rusikatega juba silmi, tõmbab pisaraid tagaspidi läbi nina ja, kas sa usud, Mare, et juba see tüdruk võib naeratada, see läheb tema juures kõik nii kähku.

„Aadi, sul on õigus, ega meie emagi terve perega õues talita, lapsed on ju tülinaks ja mis abi sul minust, kui ma siin lastega mässan,“ otsustab ta, korjab nukud põltele ja jookseb neid koju viima.

Karjas on lõbus käia, kas sa Mare ei hakkaks tädi Punikut hoidma, küla ühiskarjas ei ole lehmalt head rohtu, kuigi tal teiste hulgas on lõbusam. Sellest Triksist, sellest toapenist sul küll karjas mingit abi oodata ei ole, tema ei ole karjatõugu ja karjaskäimise hingeeluga koer. See on hea, et sa tädi aidad ja sinu tädil rohkem aega jääb kanga kudumiseks, et selle tööga midagi teenida. Mul on siin kõiksugu tegemisi ja kavatsusi, nii et ma mitmel päeval isegi kruusaaugus oma talu vaatamas ei ole käinud. Ela edasi Mare ja ütle ka tädile tervisi, sest sinu tädi on heast sordist inimene.

Aadi.

Kalla-Karli, mul on sinust kahju,

et sa ei saa karjas käia ja nii ruttu meheks areneda, nagu mina. Ma tunnen, et nüüd, kus ma juba teist karja-nädalat hakkam lõpetama, olen palju rohkem meheks kujunenud kui varemalt. Võib-olla, et

hakkan sulle kirjutama nii raske sisulisi kirju, et sa minust aru ei saa, sest sa oled ju minust noorem ja insener ka ja ega need insenerid iga kord targad kah ei ole. Ära sa karda, praegu ma tahan sulle ikka veel kirjutada, sest ma kuulsin nii imelikust salajast asjast, nii et ma sellest ise kah veel õiget aru ei saa. See Jõeääre Endel tuli oma vanema venna Leoga, kes on kole hea Jaani sõber ja kahekesi ühte moodi, nagu sõbrad kunagi, ta tuli minu juurde karja.

„Sina oled Aadi, kuis sulle karjaskäimine meeldib?“ küsis ta sõbralikult. Muidugi ütlesin, et meeldib väga.

„Ütle Jaanile, nii et teised seda ei kuule, et ta õhtul Jõeäärele tuleks,“ palus see Leo ja läks kohe ära. Endel jäi minu juurde, tema tahab minuga kokku sobida ja sosistas:

„Sa ei tohi lobiseda, meil käib õhtuti palju poisse, meil on salajane liit, see on nii salajane, et suured sellest midagi ei tea.“

„Kas ma ka tohin tulla?“ pärisin kohe.

„Seda ei tohi ma öelda, sest see pole nii lihtne. Kõik oleneb vanematest poistest, Leost ja Jaanist. Nemad otsustavad, kas sa kõlbad või ei,“ kõneles Endel ja jooksis oma karja juurde. Ma otse leegitsen uudishimust, missugune see Jõeääre liit on ja ma ei tea, mida peaksin tegema, et saada liidupoisiks. Miks on Jõeääre liit nii salajane, et seda isegi suured ei tea, on mulle arusaamatu ja miks kõigi talude poisid seal tahavad olla, on imelik. Siis ma teatasin Jaanile Leo kutsest, mis teda väga rõõmsaks tegi.

„Aadi, sa vii vallavolikogu kutse Vesioru peremehele, siis ma saan Jõeäärele minna,“ palus ta mind õhinal. Ma olin krapsti nõus, et talle meeldida. Ja tead sa, Kalla-Karli, mis siis juhtus? Päris järsku pani Jaan käe mu õlale ja ütles: „Kui sa suud tahad

pidada, siis tuled kord minuga Jõeäärele, sest sa oled tubli poiss.“

„Jah, jah,“ sosistasin vastata ja olin üllatusest lõkendamas, nagu oleksin ma palaval saunalaval. Et Jaanisugune poiss mind tubliks peab, see on juba midagi. Me läksime kahekesi ja Ilmar, Ilmar jäi aia otsa meid vahtima, ta oli näost päris valgeks kohkunud, et tema suur ja tark vend minuga midagi näis õiendavat. Kuusekännu talutee kohalt keeras Jaan Jõeääre ja mina Vesioru teele. Kui avasin Vesioru värava, siis tuksus mu süda ägedalt, et nüüd, nüüd näen ma Krihvlit. Värav kriuksus ja köögiukse ees kirpude jahil urisevad koerad tormasid tigidalt haukudes mulle vastu. See on kardetav külalisele, kui koertel on õhtusöök saamata, siis nad tahavad perenaisele meeldida ja on siis palju kurjemad. Ma ei kartnud, sest õues oli inimesi ja taskus kive. Vesioru perenaine kutsus koerad ja ma läksin julgelt õue. Heintsi ei olnud näha, kuid missugune poiss jääks rahulikult tuppä, kui koerad õues hauguvad, nagu oleks tulnud külalisi. Heints otse paiskus uksest minu juurde. Märgates mind ja mäletades, et me juba alevis üksteist nägime, oli ta väga imestunud mu tuleku üle. Vesioru perenaine hõikas lauda poolt:

„Heints, võta kiri, mu käed on mustad ja märjad.“ Alles nüüd ma taipasin anda kirja. Mõne minuti me vaikisime ja uurisime teineteist asjalikult, kuigi Heints oleks kirjaga võinud kohe tuppä minna ja mina tagasi teele asuda.

„Mis sinu nimi on?“ küsis ta. Varsti me teadsime teineteise nimesid, vanust ja kooli, kus käisime. Kui ma hakkasin tulema, tuli ta mind saatma, sest koerad kippusid jälle suud pruukima.

„Sina tule mind vahel vaatama,“ ütles Heints väravas sõbralikult.

„Miks sa Kuusiku mäel ei käi?“ küsisin järsku.

„Ei taha sinna tulla, teised poisid naeravad, kui mina kõnelema hakkas,“ vastas ta kurvalt. Ja tead Kalla-Karli, nüüd ma teadsin paugupealt, et poisil on igav, sest talus ei ole teisi lapsi. Karjatüdruk on kõige noorem inimene, aga ta on ka juba 16-aastane ja heegeldab ühtelugu pitsi ja mis kasu on Heintsil temast?

„Tule vahel Kuusiku mäele, kui mina seal karjas olen?“

„Kas sina siis tahad hakata minuga kõnelema, kui ma nii pahasti räägin eesti keelt?“

„Muidugi, ja kui sa tahad, siis õpetan sulle eesti keelt, nii et sa õieti hakkad kõnelema.“

„Siis ma varsti tulen,“ oli Heints rõõmsalt nõus ja jäi väravasse minu äratulekut vaatama. Eks ole, Krihvliks hüütu ei olegi halb poiss. Jõeääre talu hakkab tee otsa juurest paistma. Ma seisan ja uurin kaua talu poole, et näha seda karjakoja saladust, aga mitte kui midagi ei ole näha. Kui jõuan Valgu mäest üles, näen võõrast hobust ja vankrit õues. Keegi on tulnud, kuid kes, seda ma ei tea hobuse näo järele arvata, nagu Ilmar ja Jaan. Kõõgitrepil tormab Leida mulle vastu.

„Kus kohas sa olid, me kõik otsisime sind? Tule ruttu, kohe, keegi ootab sind.“ Ja kas sa kujutled, Kalla-Karli, kes mind külaliste toas ootas. Mu süda hakkas kohe suuni kloppima rõõmust, sest see oli tädi Tiiu ise, kes mind teretas.

„Aadi, noh, kas tahad Käärule tulla?“ küsis ta. Ma jahmatasin. Ennemalt ma oleksin selle üle taevalikult rõõmustanud, aga nüüd ma jäin kurvaks, sest Valgul on praegu huvitav olla, karjas käia, Krihvli, Kusti ja Endeliga asju ajada, seda Jõeääre poiste-

liitu mõelda ja veel 10 000 tuhat olematut uudist oodata.

„Käärul on hea olla,“ vadistas Leida mulle aja-
viite muusikat, kui ma ennast sõidu jaoks korralda-
sin. Me asusime õue, et kohe sõitma hakata, kui
Leida kisades meid oodata palus. Varsti ta tuli
jooksujalul tagasi ja ulatas sitsirätikulise kompsu
mulle sülle.

„Hoiä õrnalt, ta nimi on Mirra, kingin ta risti-
emale,“ teatas ta uhkelt. Olend sitsirätikus näugus ja
otsis põgenemise võimalust.

„Ei mina su kassi taha, eks sa ise vii, kui Käärule
lähed,“ pahandasin ja pakkusin talle kassi.

„Hoiä ikka, Aadi, mul on kassi vaja. Vana Hints
on mitmed nädalad kadunud, ega ilmu vist enam
tagasi!“ palus tädi Tiiu.

„Ära sa pigista,“ nurus Leida, sest kass näugus
haledalt. Ma ei lausunud füdrukule midagi. Leidaga
sõbrustamine on mulle mitmeid halbu üllatusi toonud.
Et ta mind nüüd kassimammaks tegi, mille üle Ilmar
naerma pahvatas, siis seda ma ei andesta talle kunagi.
Kui tagasi tulen, küll ma ta siis käsile võtan. Kõik
mu tuju kraadiklaasis oli tublisti alla nulli langenud,
sest tädi Tiiu oli mulle vana tööhobusega järele tul-
nud. Miks ei tulnud ta uhke Kulleriga, kuidas olek-
sime nüüd Valgu mäest alla lennanud, nii et külm
juga läbi südame oleks vuhisenud. Leida ütles kord,
et tädi Tiiu Kulleriga kunagi lapsi ei sõiduta, sest
hobune olla liiga peru, kuid mina ei ole ju laps,
vaid juba suur poiss. Üldse hullusti pahameelega
otsisin Käärule, aga ega ma sinna kauaks jää, seal
on kindlasti igav ja vilets olla, küll ma sealt kuidagi
tulema tulen.

Sinu

Aadi-Aadu.

Keila tädi Mare,

kas sa Mare tead, millise eesti laiuse kraadi all ma nüüd elan? Nimelt 7 kilomeetrit pane üksteise järele, siis saad nii pika tee, nagu Valgult Käärule. Sa imestad, et elan tädi Tiiu kodus. Käärul elumaja on nagu loss, sest tal on torn otsas, kust on hea ümbrusele vaadata ja laulda „Ilus oled isamaa“. Talu on palju rikkam ja suurem kui Valgu. See ongi Valgu tädi lapsepõlve kodu. Tiiul on vend, temast hulga vanem ja tal ei ole naist, sest Käärul on väga suur ja iga inimene ei oskaks siin perenaine olla. Siin on koertel ilusad nimed, need on muidugi tädi Tiiu mõeldud. Kui ma eile õhtul siia jõudsin, siis Tuhkja ja Rutja urisesid minule, kui võõrale. Päriselt haukuda nad häbenesid, sest pererahvas kohtles mind sõbralikult. Kuuldes koerte urinat hakkas kera, kes oli kassipoeg ja kelle Leida Tiiule kinkis, minu süles vuhisema ja turtsuma. Sa taevas, küll ajas see koerad marru, sest nad haistsid kassi lõhna. Tiiu tädi ütles neile kõvad sõnad ja kohe kadusid Tuhkja ja Rutja talli taha, kus nad iseendi rahustuseks haukusid mõned suutäied. Et oli juba hiline õhtu, siis oli talu väga vaikne. Läbi hämarate tubade (maal ei ole elektrit) juhtis tädi Tiiu mind ühte tupp, kuhu korraldas mulle magamise.

„Ega sa üksi ei karda?“ küsis ta minult.

„Oh, ei, ei sugugi,“ vastasin ruttu. Kui jäin üksi suurde tupp, siis mõtlesin, et ma iialgi ihuüks võõras toas ei ole maganud. Nüüd siis tuli see esimene öö. Ega ma ei kartnud, aga veidi jube ikka on olla toas, mida päevavalgel ei ole näinud. Sa tead, kui vaip üle pea tõmmata, siis on isegi võõras kohas kodusem. Tead Sa, Mare, sel esimesel ööl ma nägin und, mis on nagu trükitud kirjandus ise. Unenäos seiklesin pisikese halli vanamehega. Ta oli koleda näoga, märja ja külma ninaga, suurte vurrudega, põletavate

laternsilmadega ja pikkade küüntega nõiataoline koletis. Ta ajas mind kõikjal taga, kuni ma metsikust põgenemisest väsisin ja ta mu viimaks... kätte sai!

„Miks sa mind kardad, olen Kääru majahaldjas ja elan siin toas ahju all,“ ütles ja suudles mind kohe suule, nii et ma enam hingata ei jõudnud. See oli jube, 1000 korda jube, nii et ma kohe ärkasin, aga ärkamine, kas sa Mare võid arvata, oli veelgi hullem. Olles poolärkvel, tunnen, et keegi tõesti lamab mu rinnal ja mind uuesti külma nina ja pikkade vurrudega suudleb. Ma karjatasin ja kargasin püsti. Hall vanamees kohkus samuti ja lõi kukkumise hirmus küüned mulle rinda. Kas sa aimad, kes see oli? See oli Mirra, kelle viskasin põrandale. Mirra oligi mänginud halli majahaldjat ja teinud mulle enda ajaviiteks unenäo, sest, nagu sa tädi kassist oled märganud, ei taha nemad öösel magada ja unistavad sellest, nagu oleksid nad biljon aastaid tagasi džungli tiigrid, kes öösel jahti peavad. Hommik oli veel varane, Kääru alles vaikne ja ma asusin voodisse tagasi. Mirra oli sündmusest nii ehmatanud, et ta enam voodi ligi ei tulnud. Ta jäi toanurka püüdma uniseid kärbseid ja hakkas pärast mängima potilille lehtedega.

Tervisi Käärult

Aadi.

8. peatükk.

KAARU KARJAMEES.

Mare!

Et ma kirjutasin sulle nii jubeda loo oma esimesest ööst Käärul, siis pean ruttu teise kirja saatma, ja ütleva, et ega päeval nii hull ei ole kui öösel ja et Kääru ei ole mingi kollide ja vaimude maja. See tuba, kus ma eile öhtul nii veidra loo läbi elasin, pole päevavalgusel sugugi nii salapärane. Päikese paistel on mu tuba ilus ja siin ei ole midagi, mis ihu ajaks kananahale, Pärast seda unenägu ma magasin kohe keskhommikuni. Mul ei ole sellepärast sugugi piinlik, sest külaline võib igal juhul kauem magada kui oma maja inimesed ja keegi ei pane seda külalisele pahaks. Minu magamise ajal on keegi käinud mu toas ja avanud akna aeda, kust ühes tuulega tuleb head lillelõhna, nii et ma tükk aega ainult nuusutada tahan. Kuigi olen külaline, pean ma voodist ikkagi kord tõusma, sest ainult haiged on päeval voodis. Kui ma endaga ja voodi katmisega valmis olin, siis märkasin, et väike Mirra ei jää minust sammugi maha, see on naljakas lugu, aga paha ka, sest nii ei saa ma õue ega kuhugi minna. Sulen akna, lipsan uksest ja jätan ta enda tuppa vangi, sest üksi ringi hulkudes ta võiks sattuda koerte käppa. Rutja on ikka veel Mirra pärast ärritatud ja istub aias mu akna all

valvepostil. Sa tahad kangesti teada, nagu minagi, et millises majas elab küll tädi Tiiu. Ma rändan ühest toast teise, nagu oleksin turist ja imestan, milleks käärulased vajavad niipalju tube kui tädi Tiiu ja Tiiu vend on kokku ainult kahekesi ja nende tubade ainsad elanikud. Arvestan kohe, et linnas mahuks neisse ruumidesse viis lastega perekonda elama. Toad on siin nii ilusad, et ma ei tea, kuhu istuma, kuhu mõtlema jääda. Seal küljes, kus on klaasist esik, kostab heledat pirinat. Ma päris kohkun, et kas Mirra on siiski pääsenud hulkuma ja tea mis õnnetus talle võis juhtuda. Jooksen tagasi ja piilun ukse vahelt tupp. Mirra on alles ja kasutanud minu äraolekut, pugunud voodisse päikese kätte magama. Lähen tagasi ja kuulen endises kohas jälle, et keegi häälitseb. Eks ole, sinul on samuti nagu minulgi veidi imeplik olla, kui ei tea, kus on hääletegija. Avan ettevaatlikult veel ühe ukse, et seda karjumat leida. Tuba, kuhu jõuan, on nii pimestavalt valge päikese särast, et mu silmad virvendavad ja ma midagi ei näe. Kõik selle ruumi aknad on avatud aeda, kust ühes sooja tuulega tuleb õitsevate lillede lõhna. Toas on ilmatu lai voodi, suur peegel, diivan ja kirjud vaibad. Akna all põrandal on väike pulgaline aed, ja kas sa tead arvata, mis ma seal liikumas näen. See on väike imik, alles sihuke tillike inimene, kes kõndimiseks tarvitab põlveotsi ja kellel jalad ei taha all seista, et kõndida. Ta on sellega hullusti hädas, et istumise koht on nii raske, et ta püsti ei jõua seista ja ühtelugu peab kukkuma. Ma ei tea, kes on teda asetanud päikese kätte, et ta siis rutiini kasvaks nagu potililled aknal. Sellistest titadest tean ma vähe, see on rohkem sinusuguste tüdrukute asi. Kelle oma ta on, seda tahaksin teada, sest tädi Tiiul ja ta vennal ei ole lapsi. Ma tulen tasa toast, et ta saaks segamatult ennast maadluses harjutada.

Olen mitme akna kaudu märganud aeda ja nüüd ma asun aiandust uurima. Aed on suur nagu mõni ilupark ehk Kadriorg. Siin on palju õitsevaid põõsaid, lilli ja isegi pikk rida roose. Aga tead sa, mida ma hakkasin märkama, et mitte kuski ei leidu niisugust tööd, mille järgi võiks otsustada, et siin elaks mõni minuvanune poiss või tüdruk. Talu õuel näen tädi Tiiut vilkalt talitamas. Ta peabki karme olema, sest ta on naiseta vennale perenaiseks.

„Kas Käärul lapsi ei olegi?“ pärsin kord tädi käest.

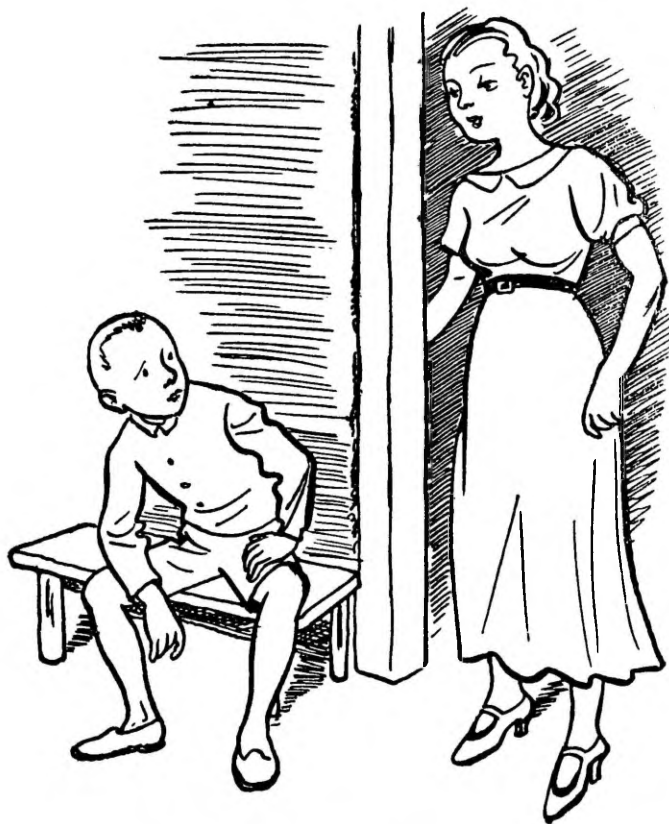
„Kas sul on igav?“ küsis tädi Tiiu. „Meil on küll üks, aga ta on sinu jaoks liiga väike. Minu kooliõde linnast suvitab oma väikese Lilliga meil.“ Nii stfs, Mare, nüüd me teame, kes on Lilli ja Lilli ema. Heldus, Mare, alles nüüd mul tuleb meelde väike Mirra, kes mu toas nagu taskuvaras vangis on. Ruttan teda kohe hooldama. Linnas ma kunagi ei saanud aega kasse vaadelda, sest kihutasime neid alati kividega üle aia. Leida antud Mirra on kena olemisega ja esimest korda ma märkan, et nad on targad ja kavalad. Mirra on minu voodis selili ja mängib ajaviiteks sabaga, mis talle mänguasjaks külge on loodud. See on hea, et kassipojal on kohe sündides hambad ja ta oskab käia ja pole endaga nii hädas, nagu väike Lilli. Magamise järel on Mirral nagu hästi ümmargune ja silmad täis kavalat kassirõõmu. Ta tahab mulle meeldida ja ronib sülle nurru lööma. Toon oma väikesele vangile sooja piima ja hoian toas, sest koertest (ma ei ole nendega veel hästi tuttav) ei tea ma kassi suhtes midagi head loota. Kas sinu tädi kass on noor või vana? Sa kirjuta mulle, mis sa talle söögiks annad, sest oled tädi käest kassiasjandust õppinud, kes koledasti neid armastab ja kellel neid on vahel kohe terve kari. Sa vaata, kas tal on mõni raamat, mis õpetab

kassikasvatamist. Mul oleks seesugust raamatut Mirra tervise pärast hädasti vaja. Sa aita mind ja saada mulle oma tädi raamat lugemiseks, aga saada kohe, sest ma märkan, et Mirra kõht ei ole enam korras ja ta käib sageli mu voodi alla.

Aadi.

Armas ema isaga!

Teie poeg Aadi rändas Valgult laia maailma seiklusi otsima. Ärge kartke, ega ma omapead ja koeruse pärast Valgult ära ei põgenenud. Tädi Tiiu tõi minu oma tubade täiteks (sest neid on tal üksi enda jaoks liiga palju) Käärule. Mul on siin külalise amet ja see on väga kerge. Tädi Tiiu hoiab mind ja küpsetab sageli pannkooke ja keedisega ta ei ole ka kitsi. Siin Käärul on peale minu veel üks väike laps, kes on tädi Tiiu kooliõe omandus. See linnatädi on kaval ja meelitab mind šokolaadiga Lillikese juurde istuma, et minust teha lapsehoidjat. See amet ei sobi minule ja ma kaon nii kiiresti kui saan, kuigi Lilli on ilus ja armas laps. Ta on punnis põskedega, mis alati on roosavärvilised ja silmad on nii sinised nagu sinu pühapäevane siidipluus. Lillikese käed ja jalad on igasse kanti laiali, sest ta on väga paks Kääru lehmade piimast, mis on nii rammus, et ka lehmade vasikad on kõik väga paksud ja kenad. Mul on siin üks hoolealune hooldada, keda ma pean enda toas vangis. See on Valgult, kassipoeg, kelle Leida minuga Käärule saatis. Ma ei või teda toast lasta, sest koerad on kassidele väga tigidad. Mul juhtus selle kassiga jälle üks ime. Keegi oli minu äraoleku ajal toas käinud ja nii lohakalt, et oli unustanud ukse lahti. Seda kasutas Mirra lollist uudishimust ja läks kohe Kääru maailma matkale. Alguses ma ei leidnud teda kuskilt ja ta

„Kas sul on igav?“ küsis tädi Tiiu.

oli nii häbemata, et hüüdmisele ei vastanud. Siis, ema, ma avastasin aias uue ime. Mõtlesin, see Mirra oli nii mõistmatult loll, et oli läinud Rutja kõhu-soojusesse magama. Ma mõtlesin, nüüd on Mirra surma suus. Hüüdsin tasa „kiis“, aga Mirra ei liigutanud ennast enam, selle asemel tõstis Rutja pead. Kartsin, nüüd ta märkab kassi ja haarab ta lõrisedes hammaste vahele, aga nüüd juhtus hoopis midagi ootamatut. Rutja nuusutas väikest õrnalt ja kus Mirra läks üleannetuks ning virutas kápakesega pehmesti koeraninale. Selle asemel, et koledasti vihastuda, Rutja liputas rõõmsalt sabaotsa. Kus nüüd läks Mirra upsakaks, sirutas, tõmbas küüru selga ja hüppas koera seljale nagu kõrgendikule ümbrust uurima. Ta piilus liikuvaid põõsalehti, lendavaid linde ja liblikaid ja ainult mind ta ei näinud üldse. Ema, ma olen kindel, et ta mind nägi, aga Mirra oli liiga edevas tujus leiutatud vabaduse ja Rutja sõpruse üle. Mul on hea meel, et ma tema hooldamisest lahti sain, küllap Rutja teda juba kasvatab, sest ta hiljutised pojad kingiti teistesse taludesse.

Südamliku tervitusega

Aadi.

Kalla-Karli!

Ma ei tohiks sulle öelda, et ma Käärul juba mitu kirja olen saatnud ja alles nüüd sinule kirjutan. Ära sa vihasta, sest ma teen selle kohe heaks ja kirjutan sulle maailmatu pika kirja, nii et ma vahetevahel päris puhkama pean pikast kirjutamisest. Ma ei ole enam õnnetu nagu Käärule tulles, kuigi siin ei ole poisse ja tüdrukuid, kelledega saaks asju ajada.

Sina oled kindlasti rõõmus, et ma Käärul pean olema, sest mul on siin igav, tööd ei ole, karjas ei käi ja nii ma olen sunnitud ajaviiteks kirjasid kirjutama. Kuigi elan Käärul juba kolmandat päeva, ei ole ma veel kõike uurida saanud, sest Kääru on palju suurem kui sinu New York. Ruttasin esimeses matkahoos kohe karjalauta uurima. Teine käik oli muidugi talli, et tutvuda Kulleri korteriga, sest ta on ju meile mõlemale väga armas. Sina kui insener oleksid väga rahul Kulleri moodsa ühelatriirilise korteriga, mis on puhas, sest põrandal on mustuse ärajooksu torud ja veevõrkide kraanid puhta joogivee jaoks. Aken on tal ka lai, ainult kardinaid ei ole ees, aga selle poolest on ta tervishoidlikum. Talvel toodavat lauta ja talli elekter ka, nii et loomad võivad kella 8-ni õhtul üleval olla ja üksteisega juttu ajada. Kulleril on kadestamisväärne elu. Tiiu tädi armastab teda kõige rohkem siin maailmas. Ta ei usalda Kulleri toitlustamist kellegi hooleks ja teeb seda alati ise, et hobuse kõht oleks korras. Kulleri tualeti eest hoolitseb sulane Petru, kes on setu ja väga hullu setu murdega kõneleb, millest vahel ükski inimene aru ei saa. See Petru ujutab iga päev Kullerit jões, jooksub õues, et ta kõndimist ei unustaks, ja siis harjab ja kammib ta nii ilusaks nagu mõne laste mänguhobuse. Kuller on selle esimese klassi võõrastemaja eluga väga rahul, aga seda ma ei tea, kas tööhobused teda sallivad, sest ta on ju moehobune ja ei tee tööd. Lauta käisin ka vaatamas, see on nagu Estoonia kontsertsaal, ilus, puhas, veevärgiga. Sina, Kalla-Karli, pead küll ühe õppereisu Käärule tegema, ega sinust muidu küll inseneri ei tule. Ka koertel on kaks väikest talvemaja ehk talvelat, kus nad lume ja külma eest varju leiavad. Suvel on eesti ööd lühikesed, soojad ja valged, siis koerad ei saa aega magada, sest nii ilus on öösel

ümber maja hulkuda ja nagu kriminalistid maanteed silmas pidada varaste pärast. Neid koeri on siin kaks, Tuhkja ja Rutja. Tuhkja on tuhakarvaline ja Rutja, kes on hästi rutuline jooksja, pruuni ja kollase laiguline nagu mõni vasikas. Nad on minuga juba head tuttavad. Neil on haruldane koera elu, sest et nad karjas üldse ei käi. Tuhkja ja Rutja peavad ainult külaliste etteteatamise ametit. Nüüd ma jutustan sulle imelikust karjast ja karjasest, kes koeri karja juurde ei taha. Siin Käärul on palju imesid, nii et kui ma tahaksin hakata loodusteadlaseks, siis oleks see mulle siinsete kogemuste varal päris lihtne. Mõtlesin, Käärul karjaseks ei ole mitte mõni poiss ega tüdruk nagu on seda harilik karjaste seisus. Karjaseks on siin päris täiskasvanud suur ja vana mees. Ta on imelikult laia ja alati muigava näoga. Teised arvavad, et karjamees on pisut teistsuguse mõtlemisega kui inimene peaks olema. Mina tunnen, et olen karjamehega ametivennana nagu kohe sugulane ja käin teda karja juurde külastamas. All jõekarjamaal on lehmadel väga ilus olla ja nad annavad sellepärast rohkesti piima. Karjamees on sageli laisas tujus, lamab selili jõekaldal, loeb liuglevaid pilvi ja parema käega hoiab õnge jões. Mina Valgu karjas saan vaevalt mahti istuda, silmad peavad ees ja kuklas olema, et lehmi koos hoida. Õnge nähes ma läksin kohe erksaks ja tegin ennast karjamehele kohe suureks tuttavaks, sest praegu oli hea juhus seda ametit uurida.

„Jõudu kah, kas kala näkkab?“ küsin ma sõbralikult. Kus karjamees ei viitsi ennast liigutada ja piilub mind silmanurgast.

„Eks sa tee katset,“ ütles ja pakub mulle õnge.

„Ma ei oska,“ ütlen, aga silmadega on mul õng juba ammu peos.

„Eks sa siis õpi, kui kala võtab, siis õng ruttu veest,“ õpetatakse ja nüüd on mul tõeline õng tõelises peos. Ma kuulan juhatusi, õpetusi ja varsti on terve kalandus mul selge. See amet pole mingi kunsttükk, vaid liiga lihtne. Sul, Kalla-Karli, loksub see Atland kohe New Yorgi ees, eks sa tee kaladega sõprust, siis näed, kui huvitav see on. See karjamees on lõbusa ja uudishimulise olemisega ja me sobime hästi. Lühikese ajaga teab ta minust kõik, aga mina temast mitte kui midagi, vaata nii kaval on ta. Ta kõnetab lehmasid nimepidi nagu inimesi. Lehmadel on veidrad nimed, nagu Illi-Tallike, Kulla-Marjuka, Öisi-Leheke, Enne-Massuka, Tili-Talle-Alluka ja ikka nõnda edasi. Lehmad jalutavad meelitusi kuulama ja kaugenevad süües jälle. Vitsa tal üldse ei ole. Sellist karjast ma ei ole isegi muis-tenditest lugenud. Valgul me kogu aeg peksame lehma, siin aga tulevad ja lähevad lehmad ise nagu inimesed.

„Küll on jões palju kalu, ei Valgu all küll nii palju ei ole,“ teen karjamehega juttu.

„Siin pole ju lapsi, kes viimse poja veest korjaksid,“ ütleb ta naeratades.

„Kas naabertaludes ka ei ole?“ pärin edasi.

„Ei siin taludes ole lapsi, ümbruses puha vanad inimesed, kui sa ei usu, eks sa tule mõnikord kaasa, kui mul nendesse asja on.“

Muidugi olen karjamehega kohe nõus ja isegi jube on, et ma siin peale Lilli kõige noorem inimene olen. Varsti hüüab meid tädi Tiiu õhtule. Ma jään ootama, et näis, mismoodi ta selle suure karja küll koju ajab. Aga tead sa aimata, Kalla-Karli, mis ta nüüd tegi? Karjamees võttis taskust lihtsa suupilli (ma tahaksin väga tema taskuid uurida, need on nii huvitavalt pungis ja punnis) ja mängis. Kus lehmad tõstsid kohe päid ja jäid kuulatama, siis nad

asusid üksteise taha ritta ja hakkasid rongkäigus sammuma mäele. Mina muidugi olin sellest sündmusest koledasti jahmatanud. Kas on see karjamees mõni nõid, et ta loomi võib suupilliga võluda. Ma kardan, kui ta järsku mind ei hakka Käärule võluma, nii et ma linnakodusse, Valgule ja isegi New Yorki sinu juurde ei taha minna. Olen selle üle nii mõttes, et ma köögis ei märka kalu ära anda ja tädi Tiiu ise peab küsima:

„Mis sul seal kotis on, kas kalad?“

„On mõned pojukesed,“ ütlen ja annan püütud varanduse.

„Need ju päris suured ja paksud kalad, kuule, Aadi, sinust saab sedamoodi veel kalamees,“ kiidab mind tädi. Nüüd, kus ma kalameheks hakkasin, ei saa ma jälle armsale emale kirjutada, sest tema ei luba mind üldse jõe äärdegi, sest see olla kole kardetav uppumiseks. Ma tõesti ei tea, mis see ema minust kasvatada tahab, sest kõik toimetamised on tema arvates minu jaoks rasked. Küll on paha, kui oled ainsaks lapseks, nüüd nad ei unusta mind ja on minuga hullumoodi hädas.

Tervisi

Kääru Aadi-Aadult.

Lisakiri Kalla-Karlile:

Mulle juhtub siin ühtelugu nii huvitavaid lugusid, et ma peaksin sulle järjest kirjutama. Eile tuli meile üks linnamees külla. See linnamees tõi meile kompekke. Ta ei olnud kaua ja sõitis varsti ära oma hirmus ilusa tsikliga, nii et Kääru oli plärinat ja tossu täis. Tiiu-tädile meeldis see tsikkel ka palju rohkem kui see tühine linnamees ise ja me vaatsime tsiklile kaua järele. Sa kuula järele, kui palju

üks tsikkel Ameerikas maksab, kui ta kallid ei ole, siis saada mulle üks kohe võlgu, siis on kindel, et ma Tiiu-tädile meeldin. Tiiu-tädi on minu vastu väga sõbralik ja ma seisan sageli ta juures ja vaatlen tema töötamist. Ma kannan talle puid, aias aitan korjata tikreid ja vaarikaid, aga maasikaist on mul isu juba ära söödud. Ma tahan talle väga rääkida sellest, et me teda Ameerikasse tahame, aga seni ei ole selleks olnud juhust. Ma pean talle varsti kõnelema, et tädi teaks õppida inglise keelt ja valmistada reisu vastu seni kui ma algkooli lõpetan. Ah jaa, see veider karjamees teeb minuga hulle tempe, nii et vahel kardan karja minna ja ma usun nüüd küll, et ta teistmoodi mõtleb kui kõik teised inimesed. Mõtle, ta õpetas mind jões ujuma, küll vee all ja peal. Aga suupilli ta mulle ei mängi kui ta mind „treenib“, seda sõna ütleb ta ühtelugu. Siis ta õpetas mind kápuli käima, nii et jalad on üleval ja käed kõnnivad. See on hea ikka ka, sest kui ma Ameerikas esialgu kohe tööd ei leia, siis saan ma nende kunsttükkidega raha teenida. Kuigi ta minuga hullusti jahib, märkan ma, et vana mind hoiab, nagu oleksin ma tema poeg. Küll ma sulle veel temast kirjutan lugusid, jää seni ootama ja terveks

Aadi-Aadu.

9. peatükk.

MUST VÜRST.

Kalla-Karli!

Sa imestad ja teed suured silmad ka, et ma veel ikka siin Käärul külaliseks olen. Tiiu-tädi ei tee sellest väljagi, et mind Valgule saata ja ma kardan, nad unustavad mu terveks suveks siia. Ma veel loodan Leidale, sest temal on minuta kindlasti igav, küllap tema juba selle asja korraldab, et mõni mulle järele tuleb. Eile õhtul oli see tore juhus, et sain karjamehega minna teistesse taludesse ekskursioonile. See tuli kogemata ja sedasi. Kääru peremees andis hulga kutseid taludesse viimiseks ja karjamees ütles talle:

„Aadi tahab kaasa tulla, küll ta aitab kirju õigetesse kohtadesse anda, ega mina näe neid lugeda.“ Sellega oldi nõus.

„Asume siis teele,“ sõnas mulle vana ja mina olin rõõmus, et tohin kaasa minna. Tuhkja tuli kutsumatult kaasa, sest tema on ekskursioonidega väga harjunud. Me läksime külateele, kõige ees Tuhkja, sabaots kogu aeg nagu kompassinõel näitas põhja, et me ära ei eksiks. Karjamees ei naera minu maaasjanduse teadmatuse üle ja nüüd ma tean vahet teha nisu- ja rukkipollu vahel, aga kartulipõld on kõige kergem meeles pidada. Taludesse, kuhu läksime,

oli Tuhkja oma matkade tõttu kõigi koertega hea tuttav ja ükski koer ei sõandanud meile tige olla. Paljudes taludes olid karjad juba lautades ja lehmamad andsid piima teenijatele üle. Igal pool tervitati meid lahkelt ja ma esiteks hoidsin vana ligidusse ettevaatuse mõttes. Ma nägin siis tõesti suurt imet. See on päris tõsi, et kõigis taludes olid halliks, vanaks ja hambutuks jäänud inimesed. Kuski ei vilksatanud laste nägusid, kuski ei kostnud väikeste naeru ja kuski ei leidnud ma mõnda mänguasja, mis oleks võinud kuuluda mõnele lapsele. Seda lahkestalt koheldi mind, sest ma olin ainus poiss, kes imeliku olendina oli sattunud nende õuedesse. Kõik hellitasid ja patsutasid ja tahtsid mind katsuda. Vanad tublid peremehed tegid minuga lahkesti juttu, perenaised silitasid mu pead ja andsid üht-teist maiust, mis pühade ajast oli ununenud kuhugi kapinurka ja kust neid keegi enam võtmas ei käinud. Nad ütlesid, et neilgi on olnud lapsi, kuid need elavad linnas ega taha tulla maale, kus töö on tappev ja elu igav. Perenaised pühkisid põllenurgaga silmi, naeratasid mulle ja minul hakkas neist kahju. Oleks tore, kui mind oleks rohkem kui üksainus Aadi, siis ma jääksin igasse talusse elama ja mul oleks hea elu. Aga oli palju talusid, kus mind altkulmu vahiti, tere ei öeldud ja ma ennast vana varju hoidsin. Need olid sihukesed vanapoiste talud, kus perenaist ei olegi ega saagi olla, sest vanapoisid ei raatsi neile süüa ja juua anda.

Need talud on siin vaiksed ja imelikud tõesti, sest egas vanad ei taha laulda, pilli mängida ja tantsida. Hooned lagunevad, aiad on rohtunud, viljapuud kuivanud. Siis me keerasime näod ringi, Tuhkja, karjamees ja mina ja hakkasime kodu poole marssima. Tuhkja on maadeteaduses väga tark ja näitas sabaotsaga kogu aeg Käärule, Mina mõtlesin kõigele näh-

tule ja kardan kui Lillikene sügisel linna läheb oma isale nalja tegema, siis on Kääru samuti lasteta ja ei ole kedagi, kes jookseks ja huikaks ilusas aias, suurtes tubades ja peaks Tuhkja ja Rutjaga sõprust. Kus vanal on ikka jalad, ma ei jõua talle järele, väsin ja jään selle mõtlemise pärast maha. Siis karjamees jääb seisma, et mind otsida ja siis ta sai aru et ma olen väsinud. Ta hakkab tasa kõndima, võtab suupilli ja hakkab mängima. Ma kohkun väga, sest nüüd, nüüd ta hakkab mind selle pilliga hullutama. Siis, Kalla-Karli, ma olingi võlutud ja sa ei tea, mismoodi see on, sest sulle ei ole niisugust asja juhtunud. Mu ümber läks ümbrus kohe imelikuks ja ilusaks nagu kirjanduses. Siis tundsin, et jalad ei puudutagi enam maad ja ma nagu hõljun õhus. Korraga vaikis suupill ja ma leidsin iseenda Kääru õuest. Karjamees ei teinud sellest väljagi, et ma olin kohkunud. Ta soovis head ööd ja läks lakka magama. Ma jooksin enda tuppa vaiba alla ja mõtlesin, et olen ihuüksi selles lasteta vallas. Pika-peale hakkab noorel poisil igav, kui ei ole endaalisi, kellega asju ajada. Siis tuli mulle Valgu nii elavana meelde, et ma hakkasin seestpidi pisaraid neelama. Mu süda igatses Valgule, kus päevad on täis rõõmsaid seiklusi ja rõõmu, kus on niipalju lapsi. Mul on suur, suur üksindustunne, sest ma igatsen poiste järele.

Sinu kurb

Aadi-Aadu.

Mare,

siin Käärul juhtub väga imelikke asju, nii et kui sa mind Aadi sugusena ei tunneks, siis sa üldse ei usuks mu jutte. Eile hommikul, kui ma karjamaale läksin, siis nagu maa seest kerkis mu

ette kohutavalt suur ja tige lehm. Ma tardun hirmust ja ennetundmatu surma tunne läbibast mu keha. Kuhu olen sattunud, kas on see unes või ilmsi, et seisan ümiseva koletisega vastamisi. Kuulen ta lõõtsutavat hingamist, siis tõmbab ta saba selga ja tormab minu poole. Keegi ilmub mu kõrvale ja hakkab suupilli mängima, nagu oleks praegu kaalul mu elu. Koletis seisatab, hakkab üle minu vahtima ja tormab äkki minust mööda karja hulka. Üleelamus on nii põrutav, et ma sinnasamasse murule laskun. Minu päästja on samuti kokkunud, kuid toibub ennemini. See on karjamees, kes toob kaabuga jõest vett ja valab mulle pähe. Toibudes ehmatuses saan teada, et Kääru uhkus, Must Vürst, härg, kes põllumajanduse näitustelt on saanud auhindadeks kuldrahasid, esitles ennast mulle. Teda lastakse harva karjamaale tervist kosutama, sest ta kurjus on hädaohtlik. Ainult tädi Tiiut ja karjameest laseb ta enesele ligineda. Karjamees tahab mind lohutada ja siis jutustas mulle oma suure saladuse ja nüüd sain teada, miks ta nii iseäralik on. Kõigepealt ta avas eest särgi ja näitas puruks rebitud rinda.

„Selg on samasugune,“ ütles ja hakkas jutustama.

„Kui olin sinu vanune poiss, siis elasin vanemate juures linnas. Hoidsin raha kokku, et käia tsirkuseetendustel. Mu suurem soov oli saada kiskjate loomade taltsutajaks. Kujutlesin, kui tore see on, kui maod väänlevad kaela ümber, lövid hüppavad, kui käsin, ja karud tantsivad, kui laksutan piitsa. Põgenesin salaja kodust ja astusin tsirkuse teenistusse. Liiga hilja sain teada, kui rumal see oli, et hakkasin kiskjate taltsutajaks. Meie tsirkus oli kuulus ja rändas läbi kõigi Euroopa riikide etendusi andes. Mitu ja mitu korda saatsin väikesi poisse

koju tagasi, kes tahtsid vanemate teadmata hakata tsirkusemeesteks. Mul oli kord üks eriti ilus aafriku lõvi kutsikas, keda suure armastusega treenisin. Meie sõprus oli nii liigutav, et ma teda suurenagi ei kartnud. Harjutustel taltsutasin teda sama suupilliga, kui ta ärritus. Kord unustasin suupilli koju ja just sel korral muutus lõvi seletamata põhjusel pahuraks. Otsisin meeleheitlikult pilli. Enne kui sain appi hüüda, tungis lõvi mulle kallale ja me veeresime metsikus heitluses põrandale. Kaaslaste revolvrud lõpetasid lõvi elu. Mul oli murdunud mitu ribikonti ja vabanedes viimaks haiglast olin tüdinud tsirkuse elust. Liigse hirmutunde mõjul olid juuksed ainsa öö jooksul läinud valgeks ja ma ise kartlikuks ja araks. Tulin linnast maale elama, sest ma armastan loomi. Põllutööd vigase tervise tõttu ma teha ei jõua ja siis hakkasin karjaseks. Nagu näed, ei saa ma tsirkuse harjumustest lahti ja võlun nüüd ajaviiteks lehma.“

Karjamees lõpetas jutu. Ma kuulasin teda kogu aeg pinevalt. Siis päris tõeliste ja ehtsate aafrika lõvide taltsutaja oli see mees olnud. Suure aukartusega vaatlesin teda. Ah, mis on kah Käärü peremees, Valgu onu, sinu ja minu isa selle mehe kõrval.

„Mine koju ja küsi perenaiselt ehmatuse vastu rohtu,“ käskis ta mind. Nii tähtsale ja kuulsale mehele ei tohi vastu vaielda ja ma lahkusin kuulekalt. Ei iialgi, 1000 korda iialgi ma ei taha hakata tsirkuse meheks, sest Musta Vürstiga olin samasugust tutvust teinud nagu karjamees lõviga.

Käisin vahepeal söömas ja nüüd ma jätkan kirjutamist. Tiiu-tädi ehmus, kui jutustasin juhtumusest karjas. Ta viis mu oma tuppa voodisse lamama, nii väga ta oli minu pärast mures.

Enne kui sain appi hüüda, tungis lõvi mulle kallale.

„Päris mure poisiga, kas kutsume arsti?“

„Ei see tühine ehmatas tee tublile poisile midagi.“ Muidugi ei teinud see ehmatas mulle midagi aga praegu ma tahan olla haige, et lamada tädi Tiiu pehmes voodis. Tiiu-tädi tuba on nii ilus, ei ma ei saanud teisiti, kui tõusin natukeseks voodist, et vähekese uurida ümbrust. Kõik Käärud toad uurisin ma juba esimesel päeval läbi. Ainult Tiiu-tädi tuppa ma ei julgenud kunagi minna ja sellepärast on mulle siin kõik suureks uudiseks. Kirjeldan sulle siis sa tead suureks kasvanult endale sellise toa seada! Kõige enne ma nägin peeglilaua pudeleid, milledest tuli head lõhna. Akna all laual oli raamatuid ja vaasis lõhnasid lilled. Öökapil seisis ilus kuldraamis suur pilt. Mõtlesin kohe, see on Kulleri peapilt, sest teda armastab tädi kõige rohkem. Raamis aga oli hoopis linnamehe pilt, see, kellel on suure käre tsikkel. Kulleri vastu see on tõesti suur ülekoos, sest egas tsikkel ei sõida nii kaunilt nagu hobune, kes on noorusest edev. Kuigi tundsin, et olen päris terve, läksin jälle voodisse, sest siis ei saa mind keegi tädi toast ära ajada. Nüüd sa tead kõik ja ma võin kirjutamise lõpetada.

Aadi.

Ma kirjutan sulle eilsest päevast veel teise kirja. Kui ma seal tädi voodis Musta vürsti tembu pärast haiget mängisin, siis seal olles kuulsin, et keegi sõitis mürinal õue ja kohe oli kuulda juttu ja naeru. Akki tulid valgulised mulle järele, sähvas mõte pähe. Tädi tuli ja lubas tõusta, sest et olevat tulnud külaline.

„Kas Valgult?“ küsisin kiiresti.

„Küll sa ise näed,“ naeris Tiiu-tädi ja läks minu ees söögituppa. Söögilaua ümber istusid Käärü peremees, Sale-tädi ja Purde peremees. Laual olid pannkoogid, keedist ja koorega kohvi. Täiskasvanud jõid omavahel punast veini kogu aeg terviseks, kuigi nad kõik olid terved ja ainult mina haiglane, aga mulle seda küll ei antud. Tiiu-tädi näppis lahti suure šokolaadikarbi ja Sale-tädi naeris kogu aeg küll salaja silmi pilgutades peremehele, küll päris avalikult kõigile. Purde peremees oli uutes riietes palju noorem ja kenam kui Purdel olles. Kohvi järel läksid kõik külaliste tuppa, kus Tiiu-tädi mängis paar lõbusat lugu. Siis tegid Sale-tädi ja peremees nii, et neil on vaja minna, ja jätsid Tiiu-tädi külalisega üksi. Minul hakkas ka igav ja ma hiilisin ära äeda. Kui tulin aiast õue, märkasin, et Purde hobune on ära sõitnud. Ruttasin kohe tubadesse Tiiu-tädi otsima. Tiiu-tädi ma ei leidnud kuskilt ja ma kartsin, et äkki Purde peremees röövis ta ära.

Nüüd on juba õhtu ja Tiiu-tädi on küll elus ja terve, aga ta on väga kurva olemisega. Tegime rumalasti, et jätsime nad kahekesi. Tiiu-tädi on nii kange olemisega, ei tema kõnele, mis see Purde peremees talle nii halvasti ütles.

Tervisi

Aadi.

Kalla-Karli,

ma pean sulle ühest väga kurvast loost kirjutama. Olen näidanud Tiiu-tädile sinu New Yorki piltpostkaarte ja jutustanud sellest, kui toredasti sa seal elad. Mõtles, Tiiu-tädi ei sattunud seda kuulates

sugugi vaimustusse ja ei teinud niisugust nägu, nagu tahaks ta Kulleriga Ameerikasse tulla. Ta ütles, et tema ei rändaks iialgi kuhugi teisele võõrale maale elama, sest ta armastab Käärut ja maaelu. Ma olen selle uudise üle õnnetu, sest nüüd me jääme Kullerist kindlasti ilma ja ma ei tea kas minagi enam New Yorki sõidan. Leida kujutletud Purde vanapagan käis Käärul ja ajas Tiiu-tädiga niisuguseid asju, nii et tädi on tujust hoopis ära, segane, nutab, on imeplik ja peremees ütles, et Tiiu teeb draamat. Kui see Purde mees oli läinud ja ma voodisse läksin, siis ma kuulsin läbi seina naiste juttu. Külaliste toas pimedas istusid Sale ja Tiiu ja sosistasid salajasja.

„Tiiu, ega sa ometi tõsiselt ei mõtle Purdele perenaiseks minna. Ta ju sinust hulga vanem?“ küsis Sale-tädi nii valjusti, et ma kuulama hakkasin.

„Mis sellest, et vanem, mulle meeldib, et Purde on ajast maha jäänud talu ja mul on seal hästi palju tööd, sinulgi tore vaadata, kuidas ma Purde elama ajan.“

„Aga Jüri, mis sa talle ütled?“

„Jüri on linnamees, mina ei suuda linnas elada, sest vajan põlde, aeda, loomi ja talutalitusi.“

„Aga miks sa siis nutad, Tiiukene?“

„Ah Sale, Jüri joob ja joodiku naine ma ei taha olla.“

Siis hakkasid mõlemad tädid draamat tegema ja nuuksusid, nii et ma kartsin, nad võivad surra. See on kole uudis, et Tiiu-tädi tahab Purdele perenaiseks minna. Ei tea, mis küll Leida sellest arvab ja kas ta sellega nõus on. Ma loodan, et kui Tiiu-tädil draama edasi kestab, nii palju nutab ja kurb

peab olema, siis ta kindlasti tüdineb Käärust ja tahab tulla Ameerikasse. Me peame ootama, võib-olla läheb kõik veel hästi ja ma tulen tädiga sinu juurde, siis sa alles teed silmad, milliseid toite ta oskab teha, sellepärast linnamees ja Purde peremees tahavadki Tiiu-tädit, et ta kööginduses on kole targa olemisega.

Aadi-Aadu.

10. peatükk.

RAHULIPUD.

Kalla-Karli.

Eilse vihma järel on täna ilus ilm, jälle paistab päike ja jälle on soe ja hea väljas olla. Sale-tädi sõidutab aias väikest Lillit ja pisike on toredas tujus ja koerust täis. Ma käisin Petrugaga Kullerit ujutamas ja hobune on lõbus, et ta saab puhas olla. Selle Petrugaga mul oli tõsine ütlemine kui ta Kullerit kammis, mõtle tema ei usu, et mina Kulleriga võiksin ratsutanud, mis sest kui ta vähekesese perutab, küllap mina teda hoida jõuan. Kui ma peaksin Käärut ära minema, ilma et oleksin Kulleriga sõitnud, siis meie ju ei tea, kas teda maksab Ameerikasse viia. Tädid ei kõnele eilsest külalisest sõnagi ja on päris vagusad. Kui Tiiu-tädi läks lauta siis ma lipsasin salaja tema tuppa, et vaadata, kas raamis on nüüd Purde peremehe pilt. Aga ei, seal oli endiselt linnamehe pilt. Nüüd lõpetan kirja, sest praegu juhtus siin midagi nii ilusat, et terve Kääru on päikest ja rõõmu täis. Mõtle, keegi sõitis õue ja see keegi ei olnud keegi muu, kui Valgu Jaan ise. Nüüd sõidan Valgule ja ta peab minu kaasa võtma. Hurraa Valgule, Valgule, elagu Valgu!

Sinu

Aadi-Aadu.

Aadi libistas Kalla-Karlile kirjutatud kirja ümbrikku ja jooksis õue Jaani teretama.

„Kas tahad Valgule tulla?“ küsis Jaan.

„Jah — ja kohe,“ hõiskas poiss ja tormas enda asju koguma ja Kääru perega jumalaga jätma. Jaan oli oma jutuga ka valmis ja nad asusid kohe koju sõidule. Tiiu-tädi vaatas neile järele ja sulges siis värava. Korraga tundis Aadi valusat torget südames. Midagi kutsus ja tõmbas ja ta ei suutnud teisiti kui pidi vaatama tagasi. Sinna põldude vahele jäi ilus Kääru kõigi sõprade ja seiklustega. Aadi aimas, kui vaesed on linnalapsed, rännates nagu mustlased ühest üürikorterist teise elama ja iialgi ei tunne nad säärast koduigatsust ja kodust lahkumise valu nagu maalapsed, kes ühes paigas, ühes majas, ühes talus saadavad mööda kogu oma lapsepõlve. Jaan aga oli lõbusas tujus ja see hakkas kurvaks jäänud Aadilegi külge. Tal oli mingi ilus pakk, mille usaldas Aadile.

„Hoia, siin sees on kingitus meie emale, mille ostis Tiiu-tädi meie soovil, meie korjatud rahadega.“

„Kas tädil tuleb sünnipäev?“

„Jah, pühapäeval.“

Aadi arvestas, et pühapäevani oli veel paar päeva. Juba jõudsid nad Valgu teele ja möödudes Kuusiku mäest, kus Ilmar karja hoidis, üllatus Aadi. Magus õnnevärin läbis südame. Kas see oli tõsi, mis ta nägi? Ilmar seisis kivi otsas ja lehvitas talle kätt.

„Sulle lehvitatakse,“ julgustas Jaan Aadit uskuma. Poiss viipas vastuseks.

„Rahulipud lehvivad,“ naeris Jaan ja kiirustas hobust ruttama. Kui oleks praegu keegi võinud näha

Aadi südamesse, kuidas see rõõmust vasardas! Viimaks, viimaks ometi lepib Ilmar temaga. See oli ülendav ja õnnis tunne.

Jõudes Valgu õue, tundis Aadi, et täna oli siin imelikult vaikne, sest puudus Leida rõõm ja kilkamine. Kas on tüdruk haige, et ei ole teda näha ega kuulda?

Vaevalt jõudis Aadi köögiukseni, kui väravast jooksis Jõeääre Endel ja saladusliku näoga sosistas tulnule:

„Aadi, tule kohe karja, Ilmar ootab sind.“

„Oota, ma panen teised riided selga,“ palus Aadi ja jooksis tuppa. Ka siin ta ei kohanud Leidat. Mis see Ilmari kutse küll tähendas, kas on ta karjas käimisest tüdinud või tahab ta tõesti Aadiga sõbrustada? Poiss ruttas jälle õue ja sulgedes enda ja Endeli järel õueväravat vaatas ta veel kord läbi pulkade. Midagi valget vilksatas marjaaias põõsaste vahelt, üheks pilguks ilmus Leida pea nähtavale ja kadus siis jälle. Imelik lugu tüdrukuga! Miks hoidub ta eemale poisist, keda ometi oli oodanud rõõmu ja kartusega?

„Tule juba, mis sa mõtled!“ müksas Endel Aadit. Mäest alla ja Kuusikumäest jälle üles lendasid nad kahekesi kiiresti. Poolel mäel tuli Viks säärase rõõmutuhinaga Aadile vastu, et nad mõlemad pidid pikali kukkuma, siis — siis nad kohtusid, seisid vastamisi ja mõõtsid teineteist pilkudega.

„Olid Käärul?“ küsis Ilmar esimesena.

„Jah.“

„Oli huvitav?“

„Jah.“

Siis oli jutt otsas. Tekkis piinlik vaikus ja kumbki poiss ei teadnud, mida küsida, kuigi küsimusi oleks olnud palju.

„Valgu perenaisel on varsti sünnipäev ja me teeme eeltöid, et see tuleks lõbus,“ ütles Jõeääre Endel. Nüüd pääses poistel jutt lahti ja Aadile usaldati suuri saladusi. Mõlemad poisid olid õnnelikud ja eriti Ilmar. Aadi ei olnud mingi linnavurle, nagu ta alguses oli arvanud. Kui igavad ja pikad olid päevad, kui Aadi Käärul oli. Alles nüüd sai Ilmar aru, mis talle tähendab Aadi-sugune poiss. Lõunaaeg sellises vestlemises saabus poistele liiga ruttu. Lõunasöögi järel kutsus Ilmar Aadit ja nad tõttasid aeda saunakaevu juurde.

„Vaata, mis on kaevus,“ sosistas Ilmar.

„Mis seal siis on?“ uuris Aadi kaevu sügavust.

„Pasanad, tegin neid puukoorest palju, nendega anname emale äratuskontserdi,“ kõneles Ilmar ja nüüd tulid siia ka Jaan ja Salme.

„Õuepolitsei on koos, kas teeme koosoleku?“ naeris Salme.

„Aiateed on rohtunud,“ arvustas Jaan aeda vaadates.

„Et sina ka varemini aiateid ei märganud meelde tuletada, millal me nüüd tööga valmis jõuame,“ kipus Ilmar Salmega nurisema. Aadi sai teada, et aia, õue ja hoonete ümbruse korrashoid kuulus lastele, mille eest nad iga kuu said 20 senti palka. Valgu hoonete ümber ei vedelnud kunagi katkisi kausitükke, lagunenud tööriistu ja muud prahti. Isegi vanad ämbrid, vitsad ja potid olid nad annetanud kooli juurde kogutavasse vanarauahunnikusse, mis kõik saadeti ümbertöötamiseks sõjalaevade valmistamise jaoks.

„Hakkame kohe praegu tööle, karjaminekuga on veel aega,“ soovitas Salme. Kohe joosti labidaid ja rehasid tooma. Sulane Karla tuli lastele appi. Karla tõttu edenes töö kohe jõudsasti. Et Aadi oli labida-

tööga hädas ja vilumatu, otsustas ta minna karja, et Ilmar saaks jääda Salmega aiatööle.

Kunagi ei jäänud Leida koju, kui Aadi läks karja, aga täna juhtus see ime esimest korda. Aadi hoidis karja ja vaatas Vesioru poole. Oleks lõbus, kui Krihvel tuleks praegu Kuusikumäele, igatses poiss. Valgu poolt hakkas karjale liginema väike olend. See ei või Leida olla, sest tulija on vaikne ja tõsine nagu mõni vananimene. Aadi imestus oli suur, kui lähene-
jas tundis ära Leida. Tüdruk istus vaikselt poisi kõr-
vale ja mingi suur mure näis teda vaevavat.

„Aadi, kui sa ära olid, siis juhtus siin midagi hirmsat,“ teatas ta sosinal.

„Mis siis juhtus?“

„Ilmar vedas mind juukseist.“

„Miks, mis ta jälle tahtis?“

„Näpistas ja löi ja ähvardas mõlemad liivatalud sodiks teha.“

„Ja siis?“

„Siis läks ta järsku kohe heaks, silus mu pead ja ütles, ma olla tema pisike ja armas õde ja et ta kingib mulle liiva Valgu niiviisi igaveseks, nagu talu-
sid ainult ostes saab, ja et ma võin seal mängida ja olla nagu päris perenaine... kui...“

„Kui?“

„Kui ma talle ütleksin sinu pulkade saladuse,“ kõneles Leida ja hakkas nüüd nuuksuma.

„Ja siis sa ütlesid?“

Leida ei saanud nutmise pärast vastata ja ta noo-
gutas peaga jaatavalt.

„Ära nuta, Leida, ega ma sulle kuri ei ole. Las Ilmar teab, ta on nüüd minu sõber ega lähe sellest teistele jutustama.“ Aadi ise aga mõtles, et see Ilmarist oli inetu niiviisi väikest õde meelitada sõna-

murdmisele. Igatahes ta peab Ilmariga olema ettevaatlik.

„Sa oled hea pois,“ hõiskas Leida murest vabamenult ja sosistas poisile suure uudise:

„Ma oskan juba lugeda ja see ei olegi raske, kui ma ise tahan, eks ole, varsti ma võin kirjutada juba ise Kalla-Karlile kirju.“

Aadi jälle jutustas Kääru elust ja loomadest, karjamehest, Mustast Vürstist ja Purde peremehest. Aga siis hakkas Aadi jälle mõtlema Vesioru poisile ja ta küsis Leidalt:

„Kas sa tead, kas keegi on näinud Krihvlit?“

„Oi jah, saksa pois käis Kuusikumäel luusimas. Ilmar kihutas ta minema ja see oli talle paras.“

„Miks Ilmar talle nii tige oli?“

„Eh, kes siis teda sallib, kadakas niisugune, sellepärast teda Krihvliks sõimatakse.“

„See on ülekohus!“ pahvatas Aadi pahaselt.

„Kas sina teda sallid? Ei meie poisid teda kannata, sest oleme eestlased ja meie juba kadakatega ei sõbrusta,“ vuristas Leida rõõmsalt ja jooksis koju, et vaadata, kui kaugele on edenened Salme ja Ilmari aiatöö. Aadi jäi üksi. Kuidas ta ka ootas, kuid Krihvel jäi tulemata. Varsti märkas Aadi, et Valgu õuel käidi juba lauda vahet, viidi ristikeinu ja pumbati joogivett loomadele. Varsti kõlas laudaotsa juurest kojukutse. Aadi ajas lehmi õrnalt ja hoidus neid löömast. Lehmad olid Ilmari hoidmise all läinud araks ja pelglikuks ja tormasid kiiresti kodu poole. Kodus ta hiilis vargsi kruusaauku. Leida Valgu oli elamist ja elu täis ja oli kohe näha, et Leida oli hoolas ja õnnelik perenaine, Aadi Purde aga seisis tummalt oma pulkade jutuga. Poiss ei tundnud mängimistahet ja sammus õue, kus talle kohe Jaan ligines.

„Täna on koosolek, kas tahad Jõeäärele tulla?“ küsis ta tasa. Muidugi oli Aadi kohe nõus. Pärast õhtusööki kadusid nad Jaaniga nii salaja, et isegi Leida neid ei tabanud.

„Miks Ilmar meiega ei tule?“ küsis Aadi varsti, kui nad jõudsid kodust kaugemale.

„Kui ta tuleks, siis ta oleks palju parem poiss,“ ütles Jaan kurvalt. Aadi põles uudishimust, sest nüüd ta näeb seda saladuslikku koosolekut ja poisse, kes seal käivad. Jõudnud Jeeääre väravasse, tuli neile kaks koera haukudes vastu.

„Küll on Viksi näoga koer?“ imestles Aadi vane- mat koera vaadates.

„Peabki olema, sest ta on Viksi ema,“ teatas Jaan. Kõik poisid olid juba kohal ja sellepärast neid ocdati. Siin olid Orukaru poisid, Kivilaia Eedi ja Jõe- ääre poisid Endel ja Leo. Endel eriti tundis Aadi tuleku üle rõõmu ja seltsis kohe sõprust otsima. Aadi märkas, et puudusid ainult Ilmar, Krihvel ja Sauniku Kusti.

„Kas Salme ja Kuusekännu Ainu kah tulevad?“ küsis Aadi juttu tehes.

„Ei neid kutsuta, mida teavad tüdrukud niisugustest asjadest,“ muigas Kivilaia Eedi uhkelt.

„Kas läheme nüüd vanaisa juurde?“ küsis Jaan Leolt. Poisid läksid ees ja Aadi viimasena ühte elutappa. Viksi-näoline koer Paudi tuli ühes pois- tega ja keegi ei ajanud teda õue. Tunni aja pärast avanes selle toa üks jälle ja poisid lahkusid koosole- kult endi kodudesse. Aadi kui uustulnuk oli süga- vasti mõttes ja sügavasti vapustatud sellest, mida ta oli kuulnud. Terve öö ta rabeles voodis ja ärkas hom- mikul roidunult. Ta tahtis sellest suurest uudisest kirjutada ameerika sõbrale ja ta leiutas, et karja võib

võtta kaasa raamatu, paberi ja pliitsi ja hakata kivilaual kirju kirjutama. Täna ei tulnud Leida karja, sest kodus valmistati sünnipäevakooke ja -toite ja Leida sai igasse nõusse kasta sõrme ja süüa ahjust tulnud sooja saia. Aadil oli seda vaiksem hoida karja ja asuda kirjutamisele.

Armas ameerika tädipoeg.

Nüüd, kus ma jälle Valgul karja hoian, tahan sulle jutustada siinsest elust. Eile õhtul käisin ma Jõeäärel koosolekul. Mis ma seal kuulsin, oli nii uudne, et ma öösi sellepärast magadagi ei saanud. Sa loe seda minu kirja tasa ja hämaras ja akna all, siis on palju pühalikum tunne ja siis on nii, nagu oleksid minuga Jõeäärel käinud. See on väga pühalik, et igal eestlasel on eesti vaim ja eesti süda, mis kuulub isamaale elus ja surmas ja igavesti. Minul on ka eesti süda sees ja nüüd ma tean, kuidas peab mõtlema, et olla ehtne eestlane. Kui vaadata maakaardile, siis on Eesti riik kole väike. Paljud, kes on vaadanud maakaarte, ei taha olla eestlased ja nii väikese riigi elanikud. Palju uhkem on olla hästi suure riigi elanik ja sellepärast on meil palju kadakaid, kes tahavad olla sakslased, palju pajulasi, kes tahavad olla vene-lased, sest need riigid on maakaardil maailmatu suured ja uhked. Ära sa vihastu minule, et sina oled ka inetult eestlane, sest tahad elada New Yorkis ja olla nagu ameeriklane. See on kurb mulle ja sulle, et ma nüüd iialgi New Yorki ei tohi sõita ja sind näha, sest ma hakkam nüüd eestlaseks. Kõigepealt pean kasvatama endale julget iseloomu, et ma julgen

olla eestlane ka siis, kui ma tean, et me riik on kole pisike, sest igäuks meil küll seda ei julge.

Selles toas, kus ma kõik need imelikud jutud kuulsin, selles toas akna all istus haiglane ja vanadusest valgeks pleekinud mees, kes on Jõeääre poisitele vanaisa. Ta on julgelt ja kole uhkelt eestlane ja tahab, et meie samuti oleksime. Ma alguses ei saanud tema juttu kuulata, sest tuba ja see vanaisa olid mulle päris võõrad ja ma pidin neid uurima, et siis teaksin sulle kirjeldada. Vanaisal on valged juuksed, habe ja nägu ka valged, ainult silmad on sinised ja nii head, et kui ta kedagi nendega vaatab, siis sellel poisil on hea olla. Kõik toaseinad on põrandast laeni raamatuid täis. Vanaisa on Tartu ülikoolis pastoriks õppinud, siis on ta terve eluaeg ühele kogudusele õpetajaks olnud, siis ta jäi sellest järsku vanaks ja tuli Jõeäärele, et siin veel vanemaks minna. Jõeääret ta armastab kõige rohkem, sest siin on ta sündinud ja kõik vigurid poisikesena teinud, nagu teeme praegu meie. Vanaisa on paljudes välisriikides reisinud ja siiski eestlaseks jäänud, sest ta olevat reisel näinud, et iga sakslane on olnud sakslane, iga inglane on olnud inglane ja iga prantslane on olnud prantslane ja veel nii kole uhkelt, nina püsti, ja teisi rahvaid üldse ei salli. Et ta seda teab, siis on ta muidugi tarkusest eestlane. Vanaisa peab palju lugema, sest Tartu tarkus läheb muidu meelest. Ta peab öösi ka töötama, sest ta on vana, ei ela kaua ja sellepärast jääb väga vähe aega elamiseks ja ta peab ruttama, et kõike öelda mis ta elus on näinud ja mõelnud. Teiste talude inimesed, kes on sellest lihtsad, et nad ainult algkoolis on käinud, ei saa vanaisa tööst aru ja ütlevad, ta olevat hull vanamees. Teised, kes on kaua koolis käinud ja teda lähedalt tunnevad, peavad temast palju lugu. Väljamaa teadlased kirjutavad talle sageli ja usuvad seda, mis ta neile vastab. Meie

Vanaisa peab palju lugema.

istume tema ümber nagu ringmängu tehes ja Paudi lamab vanaisa jalgade ees ja liigutab vahel kõrvu, et terasemalt kuulata.

Ma ei tea, mis sa nüüd hakkad tegema, sest see minu kiri hävitab meie endised plaanid ja kavatsused kõik sodiks. Sa räägi oma vanematega selle asja üle, nemad on targemad ja teavad, mis sa peaksid tegema, et sa ka Ameerikas saaksid jääda eestlaseks.

Sinu eestlane

Aadi-Aadu.

11. peatükk.

VALGU EMA SÜNNIPÄEV.

Kell oli neli hommikul. Pühapäevselt tõusis päike valgustama Valgu talu ja seda pisikest maailma, mis laienes ümber Valgu mäe. Taludes inimesed alles magasid pühapäevahommikust mõnusat ja laisklevat und. Valgu ema käis korra õues ja tuli siis naerdes tagasi.

„Lapsed on mulle auvärava teinud, köögist kella viinud ja ootavad, millal see tiriseb. Vaesekesed magavad kõik, sest egas see kell siis ei tirise, kui seda vaja on,“ jutustas ta mehele.

„Ära nendelt seda rõõmu võta. Ootame, ehk nad ärkavad varsti,“ soovitas Valgu isa.

Lastetoas valitses tõesti hommikune magus uni. Siis ilmusid akna taha kolm pead ja üks neist avas akna.

„Magavad alles,“ sosistas Jõeääre Endel.

„Vaata, Jaanil kell kaenlas,“ ütles Kuusekännu Aino ja kippus vägisi naerma.

„Las ma neid õpetan,“ lausus Jõeääre Leo ja ronis läbi akna tuppa. Teised järgnesid talle kiiresti ja kõditasid kastese heinakõrrega magajate ninaaluseid. Oh, kuidas nüüd Valgu lapsed ehmusid ja üles kargasid.

„Mis, kell juba veerand viis! Ema tõuseb varsti,“ heitus Jaan. „Seal ta nüüd on — ei tirisunudki!“

„Ma küll keerasin nelja peale,“ kurtis Salme. Kõik olid jalul, üksnes väike Leida jäi magama.

„Las laps magab,“ arvas Jaan.

„Äratame, ta nii palus,“ soovis Aadi.

„Ma kõditan teda,“ ähvardas Ilmar.

„Ära tee, siis ta karjub kõik inimesed unest,“ ruttas Salme hoiatama ja äratas ise õe.

„Vaadake, kes sealt hiilivad?“ sosistas Aino. Kolm juurdetulijat olid Kivilaia Eedi ja Orukaru Juss ja Ats.

„Arvasime, et saame juba kooke süüa, aga teil kõik alles hakkamata,“ arvustas Ats.

„Nüüd ruttu ametisse,“ hakkas Jaan salkkonna juhiks. Ametid jagati omavahel. Ilmar, Ats ja Eedi läksid saunakaevust pasunaid tooma, Salme pani rukkililli vaasi, mille nad täna emale kingivad. Leida oli salakuulaja ja käis sageli vanemate magamistoa ukse taga kuulamas. Jaan, Aadi ja Juss tõmbasid õues lipuwardasse ema auks lipu lehvima. Siis kogunesid lapsed kikivarbail sünnipäevalapse toaukse taha.

„Juba tulevad,“ sosistas Valgu ema.

„Tsss,“ manitses Valgu isa vaikimiseks. Alul lapsed laulsid „Võta nüüd Issandat, vägevat kuningat, kiita“. See läks hästi, sest suuremad lauljad olid juba koolikooris laulmist õppinud. Aga kolmanda salmi vusserdas Orukaru Juss ära, sest ta hakkas kõhima ja turtsuma. Muidugi hakkas naer kõigile ja kõige rohkem just Leidale külge. Jaan ja Leo laulsid lõpuni ja olid teiste naerule pahased. Siis läks Salme klaveri juurde, Jaan võttis viuli ja nad mängisid tasa „Kas emasüdant tunned sa“. Selle järel tuli uudne ja kõige huvitavam osa. Ilmar jagas pasunad, Orukaru Juss lõi takti ja siis läks veider kontsert lahti. Iga pill laskis isemoodi häält ja sellise mängu peale ei saanud

mängijad muidugi tõsiseks jääda, naer ja turtsumine lämmatas viimaks mängu. Leida kilkas ja kisas ja jooksis toas ringi. Et mäng liiga ruttu ei lõpeks, jätkasid Ilmar, Endel ja Aadi puhumist. Seni tekkis õues jälle isesugune muusika. Talulastele olid nende koerad jälgipidi järele tulnud ja kuuldes imelikke näáli hakkasid nad ulguma ja purelema. Küll oli vaikne Valgu äkki kisa ja põrgulärmi täis.

„Nüüd pean lapsi tänama,“ naeris Valgu ema lõbusalt. Ennast kogudes läks ta pidulikult laste juurde. Ta võttis õnnesoovid ja kingi vastu. Emale meeldis lillevaas. See ilus vaas oli voolitud ehtsast eesti savist ja sobis hästi Valgu ema enda kootud laudlinale. Salmele andis ema märku ja tüdruk kadus kööki. Varsti ilmus ta suure isuäratava koogiga tagasi, mille asetaski lauale. Laste jutuvad in oli korraka otsas. Kõigi silmad jälgisid koogi lõikamist. Milline õnn, et Valgu ema lõikas hästi suured koogiviilud. Siis oli toas kuulda ainult tasast nohinat ja lusikate klõbinat. Valgu isa vaatas noort peret lõbusalt.

„Läks aga vahvasti,“ rõõmutses Ilmar, kes nüüd alati just Aadi lähedale juhtus seisma ja istuma.

„Mis vahvasti, häbi tegime endile,“ arvasid Jaan ja Leo.

„Mis seal arvustada, peasi, et emale rõõmu tegime,“ lohutas Salme teisi. Pärast koogisõõmist läksid külalapsed koju, et õhtupoolikul tagasi tulla sünnipäeva pühitsema.

Valgul valitses pärast lõunat ärev külaliste ootamine. Lapsed said selga pühapäevariided ja jalga sukad ning kingad. Alaline valvepost lastest hakkas lauda otsa juures valvama Valgule sõitvaid külalisi.

„Käärü rahvas tuleb,“ hõikas Leida valvelt ja jooksis mäest alla tulijaile vastu.

„Alaveski onu, onunaine ja Leili,“ teatas Ilmar valvepostilt. Siis hakkas hobuseid tulema üksteise

järel Valgu mäest üles. Naabritaludest tulid inimesed jala Valgule. Lapsed ei pidanud enam valvet, sest ka nende külalised Orukarust, Jõeäärelt ja Kuusekännult olid kohal. Kõige viimasena tuli Kivilaia Eedi oma kahe pisikese õega. Leida võttis väikesed tüdrukud enda hoolde ja Leili seltsis nendega. Kõige imelikum oli see, et ka Purde peremees tuli naaberperenaise sünnipäevale. Aadi kahtles, kas teda kutsutud oligi. Söögilauas istus Purde peremees Tiiutädi kõrvale ja rääkis ning naeris kogu aeg lõbusalt. Leida pilgutab üle laua Aadile silma ja pidas Purde peremeest teraselt silmas. Alul olid inimesed laua ümber vaiksed ja jutt arenes visalt. Pikapeale muutusid täiskasvanud lõbusaks, kui hakkasid jooma punast veini Valgu ema terviseks. Pärast pidusööki kadusid külalised tubadesse ja aeda. Valgu ema näitas aidas endakootud vaipu ja kangaid naaberperenaistele. Kaugemad sugulased läksid Valgu peremehega viljapõlde vaatama. See kõik huvitas noori ja lapsi vähe. Korruga kutsus Jõeääre Leo lapsed kokku ja alustas tähtsalt:

„Lugupeetud Pärliristi valla noorsugu, lubage mulle esitada teile üks uudne soov. Kas oleksite nõus sellega, et endi kodudes eestistame loomade nimed? Meil ja taludel on juba eesti nimed, aga mis kord on meie talude loomadega? Kas elavad meie taludes saksa ja vene soost koduloomad, sest nimede järgi nad küll eestlastele ei kuulu. Esitan soovi, et igal loomal oleks ilus ja tingimata loomalik nimi. Selles asjas ei ole vanemad süüdi, sest nimesid loomadele anname meie.“

„Õigus, täitsa õigus,“ hüüdis Jaan vaimustavalt.

„Kuule, Leo, sa kõneled niisama hästi nagu meie kirikhärra, sa hakka õige pastoriks,“ hüüdis Kivilaia Eedi. Ilmar sosistas pilkava sõna ja kõik koosolijad hakkasid naerma. Leo pidi ootama naeru vaibumist, enne kui võis jätkata.

„Kas te olete vait, mis te kisate,“ pahandasid Salme ja Aino poistega. Leo ei lasknud ennast segada ja jätkas rahulikult:

„Mis te arvate, kas registreerime täna Valgu talu loomad?“

Ettepanek oli nii huvitav, et üks hetk valitses vaikus.

„Eks ristime, Leol pastoriamet vanaisa käest selgeks õpitud,“ pilkas Ilmar.

„Ei, see ei meeldiks emale, sest loomade ristimine mõnitaks usku,“ ütles Salme tõsiselt.

„Noh, nii kergelt see ei lähe. Eks katsuge mind niikaua paluda, kuni ma loa selleks annan, sest mina olen Valgu loomade valitseja,“ uhkeldas Ilmar.

„Mis sa uhkustad, viidad aega,“ pahandas Aino.

„Mina olen nõus,“ hüüdis Jaan. Kõik olid Jaaniga ühel arvamisel ja Ilmar jäi enda ette üksi pomisema.

„Minu Valget ei tohi registreerida, temal on juba eesti nimi,“ nõudis Leida.

„Mis te siin teete?“ küsis Kuusekännu peremees.

„Meil praegu tähtis koosolek, mine sa, isa, ära,“ palus Aino.

„Või kohe koosolek käsil, vaata kui moodsad on tänapäeva lapsed,“ imestles Aino isa ära minnes.

„Mihukesed siis need loomade nimed peavad olema, või on sul koguni loomanimede raamat taskus?“ noris Ilmar juba leplikumalt. Leo jätkas:

„Kas need on sobivad eestlaste hobuste nimed, nagu: Vanka, Sultan, Paša, Adolf, Noora ja Leedi. Lehmadel jälle: Tiiu, Mari, Kaarin, Ella ja Anu. Inimesenimesid ei tohi loomadele panna, sellega pahandame neid tuttavaid, kelledel on samad nimed, mis meie loomadel. Mõtleme kohe praegu uusi nimesid.“

„Kuidas vasikatega jääb, nemad on ju ka loomad?“ küsis Ilmar.

„Vasikad on nimede jaoks alaealised,“ naeris Juss.

„Ma soovitan lehmadele nimeks: Kirjala, Pii-muri, Andja ja Lepja,“ soovitas Kuusekännu Aino.

„Kas siis Kirjak, Punik, Päitsik ja Maasik ei sobi enam nimedeks?“ ehmus Endel.

„Väga hästi sobivad. Ainult neile loomadele anname uued nimed, kellel on inimeste või võõrkeelsed nimed,“ seletas Leo.

„Ja hobustele: Tormja, Pikksamm, Kiirja, Jõudur ja Jalgja,“ hõikas Jaan.

„Mina soovitan koertele: Valvas, Murdja, Truu, Hoolas ja Kihvas,“ hüüdis Aadi. Nüüd läks nimede leiutamine hoogsaks ja võidi asuda registreerimisele. Leo valiti ühel häälel sekretäriks ja Kivilaia Eedi vallavanemaks, kõik teised võisid olla volikogu liikmed. Igale loomale teatati ta uus nimi, Leo kirjutas nime paberile ja vallavanem Eedi soovis uuele nimekandjale seega õnne, et patsutas seljale.

„Püha ristike, mis on lastel arus?“ ehmus Orukaru perenaine, kes oli lauta Valgu loomi vaatama läinud. Ta jooksis tuppa loost teistele kõnelema. Kõik külalised tulid õue seda imeasja vaatama. Lapsed väljusid tallist ja registreerimine oli läbi.

„Viks, sinu nimi olgu Kuldkihar,“ hüüdis Ilmar ja valas kopsikutäie vett koerale selga. Viks ehk Kuldkihar läks pahuraks, saputas ja raputas, nii et tüdrukud vett tuiskavast koerast kiljudes eemale jooksid.

„Läbi,“ teatas Leo. „Tuleval pühapäeval registreerime meie talu loomad, järgneval Orukaru omad ja nõnda edasi.“ Sellega olid kõik nõus, sest registree-rimine oli toredaks kokkutulemise põhjuseks. Leida üksi nurises, miks kassid ja kanad jäeti registreerimata. Leida meelitas onu Leili ja väikesed Kivilaia kaksikud enda nõusse ja jätkas registreerimist, sest

see oli uudne ja lõbus mäng. Suuremad poisid ja tüdrukud läksid laiali. Ilmar järgnes Aadile ja kutsus teda tasa aeda. Jasmiinipõõsaste vahelt otsiti peidus olev veinipudel ja suur tükk kooki. Ka Kivilaia Eedi oli pühendatud põõsaste saladusse ja ilmus Aadi ja Ilmari seltskonda.

„Jooma eesti loomade terviseks,“ pakkus Ilmar veini.

„Ei taha,“ puikles Aadi.

„On aga magus, rumal oled, egas see viin ei ole,“ soovitas Eedi Aadit müksates.

„Ole ikka täitsamees, mis sa edvistad nagu mõni tüdruk,“ noomis Ilmar vennalikult. Aadi ei tahtnud värske sõpruse pärast Ilmarit pahandada. Vein oli tõesti magus nagu limonaad ja maitses hästi. Kui pudel tühi oli, muutus ka poiste tuju lustakaks.

„Oleme vist veidi vintis,“ arvas Ilmar, katsetades sirgelt käia.

„Mis vähe! Täis kui tõprad,“ praalis Eedi ja näitles joodikut, mis ajas Ilmari naerma.

„Sa ka vait nagu sukk,“ müksati Aadit.

„Kaome siit kaugemale, et meid ei nähtaks,“ soovitas Aadi targalt. Ta katsus tragi olla, kuigi kõrvad huugasid.

„Mets mühiseb ja kägu kukub raal,“ kippusid Ilmar ja Eedi laulma, kui nad Aadi järel läksid aia taha rukkipollu peenrale puhkama, kuhu varsti magama jäid.

„Oh te maidad küll,“ pahandas Jaan poisse leides ja nende olukorda mõistes.

„Ema ei tohi sellest teada,“ sosistas Salme heitunult.

„Tea kas elavad?“ kartis Aino.

„Viskame külma vett kaela, küll siis elu sisse tuleb,“ kihistas Orukaru Juss vennaga naerda.

„Minge nüüd kõik toa juurde tagasi, et vanemad inimesed meie puudumist ei märkaks,“ palus Jaan sõpru. Salme läks loost Tiiu-tädile usaldama. Tiiu-tädi ehmus seda kuuldes ja võttis Valgu ema koduapteegist nuuskpiiritust ja palderjani. Salme pani poistele külma vee kompresse pea ümber. Tiiu-tädi andis pudelist nuusutada nuuskpiiritust. Oi, kuidas poisid aevastama hakkasid. Kui üks lõpetas, siis teine alustas. Tiiu-tädi ja Salme ei jõudnud seda nähes naeru hoida. Kui Aadi ärkas, siis oli tema meeleolu kõige halvem. Taevas, ta oli joodik nagu Volli isa ja tsiklimees, kes Käärul käis. Ta jooksis valutava südamega alla koplisse. Aadi tahtis üksinda olla oma suure häbi ja murega. Alles siis, kui kõik külalised olid läinud ja Salme teda ilusti palus majja tulla, toibus ta vähekesese kurbusest ja tuli oma tuppaga magama.

Kalla-Karli:

Täna on esmaspäev ja tänasega algab minu karjanädal. Mul on hea meel et pääsesin kodust, sest selle Ilmariga on mu sõprus juba sassis, kuigi me just tigidad ei ole. Ma olen sõprusest Ilmariga väga pettunud ja ta on mulle juba mitu südame valutamist teinud. Mõtlen millega ta kõik hakkama on saanud. Ega mina teaks, aga Leida on terane, näeb ja kuuleb palju. Leida siis jutustas et Ilmar on Tiiu-tädile lobi senud minu liivatalu pulkade saladuse ja kruusaaugus tädile näidanud. Tiiu-tädi olla väga naernud ja siis on sellest ka teised külalised teada saanud ja nüüd ma olen kõige ära naerdum inimene siin Eesti riigis. Ilmar imestab veel et miks ma mossitan see olla olnud ju ainult lõbus temp tema arvates. Üksi Leida on kurb ja saab aru kui hullusti on minuga nalja tehtud. Sageli ütlevad suured inimesed, et mis lastel

viga elada, ei nemad tea murest ega valust veel midagi ja siis on nad endile uhked et nemad on teistmoodi. Sina tead samuti kui minagi kui rängasti eksivad täiskasvanud, sest igal meist on oma südame-mure.

Täna on karjas vaikne ja see on hea. Leida ei tule täna siia poolegi, sest kodus on eilsest sünnipäevast järele jäänud maiustusi ja häid toite. Teiste talude karjased on vist jõekarjamaadel, sest sealtpoolt on kuulda huikeid. Kui sa praegu minu juures karjas oleksid, siis sul oleks lõbus, sest mul on sulle jutustada sünnipäevast ka häid lugusid. Sünnipäeval me pidasime noorsoo koosoleku ja registreerisime kõik Valgu loomad muulastest eestlasteks ja inimeste nimedest loomade nimelisteks. Siin oli paljudel loomad del inimeste nimed ja meie tüdruk Ellal on hea meel et teda hobuse Ellaga enam ära ei vahetata. Hobuse Ella nimi on nüüd Jalgja, see nimi sobib talle, sest ta on tööhobune ega tarvitse joosta. Ilmar pani Viksile nimeks Kuldkihar. Viks on oma uue ja uhke nime üle häbelik ja kohmetu, sest see on liiga tore nimi karjapenile. Tema uus nimi ununeb varsti, sest Viksiks on teda palju kergem hüüda. Paljudel lehmadel on uued nimed ja ma kirjutasin paberile muidu läheb peast ära. Alles nüüd võib ütelda et Valgu on eestipärane talu.

Tervitades

Aadi.

12. peatükk.

MOODSAD MUINASJUTUD.

Teisel karjapäeval oli ilm nii vaikne, nagu oleks tuul kuhugi jõeorgu kogemata tukkuma jäänud. Taevas oli halles, raskeis pilvis nii madalaks vajunud Kuusikumäele, et tundus olevat naljaasi silitada ja paitada käega pilvi. Täna oli oodata vihma. Muidugi ei põgene Aadi-sugune poiss tühise vihma pärast koju. Vesioru kohal hakkasid sähvima välgud, millele järgnes tasane ja noomiv müristamine. Jõeorst ärkas tuul jälle imelikult kohisema kuuselatvadesse. Vihm nagu tihe uduriie ligines üle mägede ja orgude Kuusikumäele. Juba hakkas langema esimesi suuri ja raskeid vihmapiisku. Aadi leidis tiheda kuuse, mis nagu lai vihmavari andis talle ja Viksile mõnusat ulualust. Viks oli tubli ja truu sõber ega jätnud Aadit vihma pärast üksi, nagu Leida, kes sellisel müristamise tunnil ei mõelnudki karja Aadi juurde tulla. Vihmast hoolimata hakkas jõe poolt orust tulema mäele väike kogu. See ei võinud olla Leida, sest tulija kandis pükse. Kes ta küll on, kas Kivilaia Eedi? Ei, see oli ju Vesioru Krihvel. Tulija seisatas vahel kahtlevalt ja uuris Valgu karjast. Aadi lehvitas käega ja tulija taipas kohe, et tänane Valgu karjane on tõesti Aadi. Hoogsa jooksupäeva jõudis Heints mäele.

„Kuidas sa vihmaga tahtsid tulla?“ küsis Aadi, sest Heints oli tublisti märg ja kuivatas taskurätiga nägu.

„Tule kuuse alla varju,“ kutsus Aadi. Poisid istusid kuuse alla kivile ja vaatasid alguses tum-
malt vihmasadu.

„Küll tuleb vett, mina mõtlesin, et sind kar-
jas polegi,“ kõneles Krihvel. Ilmariga kohtumisest ja kohtlemisest ei lausunud Heints midagi ja Aadi ei hakanud pärima. Aadi jutustas põhjusest, miks teised poisid teda ei salli ja Krihvliks sõimavad. Heints punastus ja läks ägedaks.

„Mina ei ole kadakas, minu mammi sündis sakslaseks.“

„Kuidas saab sinu ema olla sakslane, kui tema vanemad on eestlased?“

„Ei ole eestlased, nemad kodus kõnelevad alati saksa keelt,“ vaidles Heints.

„Paljudgi mis nad räägivad, ega nad sellepärast veel sakslased ole. Eks sa küsi Vesioru vanaisa käest järele?“

Heints lubas koju jõudes kohe minna vanaisa jutule, et saada selgusele, mis rahvusest on ema. Heints oli ainus laps vanematele ja sellepärast ta igatses teiste poiste sõprust. Äkki ta muutus rahu-
tuks, tõusis ja hakkas vaatama Valgu poole.

„Ma ruttan nüüd kodu poole, tule mind koju vaatama,“ palus ta mütsi pähe surudes. Aadi nägi, et Valgu poolt tulija oli Ilmar.

„Ära karda, Ilmar on nüüd minu sõber,“ hoi-
dis ta Heintsi minemast.

„Ei, mina ei taha tema ligidal olla, tema on halb,“ hüüdis Heints ja jooksis mäest alla orgu.

„Eh, või ära jooksis. Kahju!“ kahetses karja jõudev Ilmar. „Oleksin seda kadakat veidi õpeta-
nud!“ ütles ja istus seisva Aadi ette kivile. Äkiline

vihahoog haaras Aadit ja ta otse purskas Ilmarile näkku: „Kui sa tahad olla minu sõber tõsiselt, siis sa ei tohi Heintsi inetult kohelda, sest ka tema on minu sõber!“

Ilmarile tuli Aadi vihastumine nii ootamatult ja Aadi isegi imestles, kust võttis ta sellise julguse, et Ilmarile vastu hakata.

„Või kohe sinu sõber! Selline kadakas!“ mõnitas Ilmar pilkavalt.

„Ta pole kadakas. Heintsi vanemad on eestlased.“

„Aga miks nad kõnelevad kodus saksa keelt ja miks käib Heints saksa koolis?“

„See on tema asi,“ vastas Aadi ja nende vahelkord kippus vägisi jahenema.

„Oled sina aga turtsakaks läinud,“ noris Ilmar.

„Kui olen, siis olen,“ oli Aadi uhke.

„Kas sa hakkad ka Jõeäärel hullu papi juures käima?“ küsis Ilmar teist juttu tehes, kuid seegi jutuvaine arenes teravaks.

„Käingi juba ja lähen jälle.“

„Mina küll ei lähe hullu juttu kuulama,“ arvas Ilmar.

„Mina jälle lähen,“ teatas Aadi lühidalt. Äkki muutus Ilmar südamlikuks, sest ta ei tahtnud teiste poiste kiuste kaotada Aadi sõprust.

„Ära enam mine Jõeäärele, meil kodus on muidki tegemisi kahekesi,“ palus ta pehmekõlaliselt. Säara-sele palvele oli raske ei öelda, kuid Aadi pidi jätkama käimist, sest sellest olenes Heintsi saatus.

„Lähen, ma pean,“ jäi Aadi kindlaks.

„Siis meie ei saa sõbrad olla,“ hirmutas Ilmar.

„Kui ei saa, siis ei saa,“ oli Aadi jahedalt nõus. Mõlemad poisid mõtlesid tükk aega. Ilmar, selle asemel et vihastuda, püüdis sõprust alal hoida.

„Tule karjaga lõunale. ema käskis kutsuda,“ öeldi nüüd Aadile. Ilmar tundis, et hakkas vihkama Krihvlit, sest see poiss ähvardas talt võtta Aadi sõpruse. Et üks teine poiss võis Aadile rohkem meeldida kui tema, see ei mahtunud ta südamesse. Sellest mõtlemisest ja teadmisest pahur olles jagas ta lehmadele armutult hoope. Hirmunult tormasid loomad kitsal karjateel üksteisele haiget tehes otsa. Aadi jälgis altkulmu Ilmarit. Ennemalt oli ta samuti vaeseid loomi nüpeldanud, nüüd aga hakkas tal kahju.

„Ära peksta, lehmad annavad siis vähem piima,“ palus Aadi.

„See pole sinu kari, võin teha, mis ma tahan,“ hüüdis Ilmar ja jagas nüüd veel rohkem hoope, et sellega Aadit ärritada. Aadi kannatus katkes. Ta poleks kunagi varemini uskunud, et ka tema võib minna tignedaks. Kui Ilmar jälle üht lehma lüüa tahtis, vuhises Aadi vits läbi õhu ümber Ilmari jalaääre. Silmapilk seisatas Ilmar, vahtides kurjalt Aadit. Nüüd ta lööb mind kindlasti, mõtles Aadi ruttu.

„Sa löid mind!“ lõõtsutas Ilmar küsida ja käsi ühes vitsaga tõusis löömiseks.

„Löö mind, kui tahad,“ ütles Aadi paigale jäädes. „Usu, ma poleks sind löönud, kuid nüüd sa tead, et lehmad tunnevad samuti valu nagu sina.“ Aadi rahulik seisang ja julge kõne mõjusid Ilmarile. Ta keeras järsult selja ja jooksis karjast mööda kiiresti koju.

„Kui ta nüüd vanematele kaebab, et ma teda löin,“ hakkas Aadi kartma. Mõeldes kogu aeg ootamatule sündmusele, ei märganud Aadi värava juures lauatükki, milles olevale naelale astus. Õueväravas tuli talle Leida vastu.

„Mis sul on, sa ju lonkad?“ ehmus tüdruk.

„Lõin vist vastu kivi,“ kõneles Aadi võimalikult tasa, et teised ei kuuleks. Halb lugu oli ju tõesti, sest haige jalaga on ka tublil poisil valus käia.

„Salme, ema, Ella, Hilda — Aadi lonkab,“ pasundas Leida uudise laudas' olevatele naistele. Salme tuli haiget jalga vaatama, valas köögis haavale joodi ja sidus siis puhtasse linasesse sidemesse. Valgu isa tuli kohe küsima:

„Kas nael oli roostene?“

„Ei vaadanud, oli üks pisike!“ vabandas Aadi.

„Palja jalu on karjas halb käia, Aadil ei ole pastlaid,“ muretses Salme õelikult.

„Teen sulle pastlad kohe täna õhtul,“ lubas Valgu isa ja kahetses, et ta enamalt ei märganud, et poiss palja jalu karjas käis. Pärast lõunat ei lastud Aadit haige jala pärast karja minna. Ilmar oli mossis ja tige kõigiga, et ta pidi karjas asendama Aadit.

Armas tüdruk,

ära sa, Mare, ehmata, et ma jalast haige olen, nagu mõni sõjamees ja võin nüüd pikutada päevajal voodis, sest karja mind ei lastud, nii kenad on need Valgu sugulased, ja see tuleb muidugi sellest, et ma neile armas olen. Ega jalal ei ole suurt häda. Astusin kogemata naelale ja nüüd ei tea, kas nael oli roostene või ei. Kui jalg saab ruttu terveks, siis oli nael puhas, kui ei, siis ta oli küll roostene. Täna on ilm vihmane ja kui olla aus, siis pean ütleva, et sellise ilmaga on kodus tõesti mugavam kui karjas. Ära sa minu tohterdamise pärast muretse, sest Leida juba hoolitseb mu eest. Ta tahab mängult olla ravitseja õde ja sidus tädi rätiku sedamoodi

pähe nagu haigla õed. Tema käsul ma pean neelama kompeki pillina tervelt alla ja jooma suhkruvett, et rohi ei oleks kibe. Kõik tema nukud olevat mulle sugulased ja käivad mind vaatamas. Siis ta luges mulle enda aabitsast juttu, aga mulle näis, et ta seda luges peast ja mitte raamatust. Ma oleksin meelsamini ükski ja vaikselt, sest siis saaksin midagi ilusat mõelda. Mare, mul on sulle suur uudis ja nimelt see, et ma olen eestlane. Sa muidugi imestad, sest koolis on ju sellest vahel kõneldud ja me teame seda kõik. Ütlen sulle, koolis ükski õpetaja ei ole meiega eestlusest nõnda kõnelnud. Siin maal on keegi, kes kõneleb nii pühalikult eestlusest, et kõik poisid vaimustusest värisevad ja ma olen salaja selle üle nutnud, et kui ilusasti on Jumal mind loonud, et ma tohin eestlane olla.

Aadi.

„Sul on jalg haige, ega sa täna vist ei tule Jõe-äärele?“ küsis Jaan Aadilt tasa.

„Ikka tulen, pean tulema Krihvli pärast,“ vastas Aadi ja kuigi jalg on valus, surub ta jala kinga. Jaan ei saa teisiti, ta peab mõtlema, et Aadi on õilis poiss, kes sõbra pärast võtab ette pika tee, kuigi jalg on haige ja valus. Jaan sammub aegamööda ees, et lonkav Aadi jõuaks talle järele. Jälle sajab uduvihma ja heinamaa on sügavalt vesine. Kasutades otseteed üle heinamaa, saavad poiste jalad läbimärjaks.

Jälle kõneleb vanaisa poistega nii südamlikult, et need teda teraselt kuulavad. Keegi poistest ei tunne igavust, keegi ei vahi aknast õue, keegi ei urgitse nina ega kratsi pead, sest nii huvitav on kuulata, kui vanaisa räägib loomadest, lindudest ja loodusest sooja armastusega. Nad kuulevad, et Indias rah-

vas peab lehma pühadeks loomadeks. India linnades jäävat autod ja jalakäijad kannatlikult ootama, kui mõni lehm läheb üle tänava. Sageli juhtub, et usklikud on pununud pärja lehma sarvede ümber. Kes lehma lööb või tapab, on samuti vihatud nagu roimar. Kõike seda kuuldes ei valuta enam Aadi süda sellepärast, et ta oli Ilmariga tülitseanud. Nüüd Aadi teab, et Kääru karjamees on õilsa hingega, kui ta nii väga armastab loomi. Ka Leidat peab rohkem austama, sest tüdruk hoiab loomi omast peast, ilma et teda keegi käsiks või sunniks.

Tänane kõne muutub poistele seaduseks ja käsuks, sest nad kõik on karjased ja võivad iga päev loomadele näidata enda headust ja sõbralikkust.

Koosoleku lõppedes asuvad poisid koduteele. Ühes on juba niiske ja hilisöö hämarus. Jaani järele longates on Aadi rõõmust ärev, sest vanaisa oli öelnud, et ta järgmisel korral võib Heintsi kaasa kutsuda.

Koju jõudes jääb Jaan kööki pisut askeldama. Aadi ruttab kiiresti tuppa Ilmari voodi juurde. Valgu kangekaelsem poiss magab raskelt hingates nagu palavikus. Vaip on libisenud pooleldi põrandale ja kogu voodi sisemus segamini ning korratu. Aadi ei saa olla Ilmarile pahane. Suur headuse ja armastuse tahe, millest ta täna oli kuulnud Jõeäärel, täidab teda härda pühalikkusega. Ta katab Ilmari õrnalt vaibaga ja tunneb nii suurt kaastunnet ja hellust, et esimest korda võõrsil ühinevad Aadi käed palveks selle poole, kes valvab üle selle rändava, kummalise ja saladusliku maailma.

Mare,

see nael ei olnud roostes. Ma olen niivõrra paranenud, et läksin täna oma tuliute pasteldegaga

ise karja. Ma ei kannata, et keegi minu eest peab karjas käima ja töötama, sest ma ei ole laiskleja. Täna on Kuusikumäe loodus säravat päikest täis, lehmad heatujulised ja Viksi saba vuhib rõõmust kogu aeg kahele poole käia. Mina ise aga vaatan Purdet, sest seal sünnib juba nädal aega imelikke asju. Purde peremees on suurest rõõmust unustanud enda ihnuse ja raiskab hullumoodi raha. Tema ema, kes on väga vana, olevat kohkunud, kuid peremees ei hoolivat isegi ema hoiatustest ja teeb nii nagu tema tahab. Ta on nagu tõeline vanapagan, kes enda talu tahab uueks ja ilusaks nõiduda. Muinasjuttudes on nii, et lausu vaid üks sõna ja kohe läheb soov täide. Nüüd uuel ja moodsal ajal võib rahadega samuti nõiduda. Muidu nii vaikne Purde on rõõmsat laulu ja vilistamist täis. Riksil ja Tiksil on alles haukumist kõigile nendele võõrastele ehitustöölistele. Voor voori järel veetakse talusse laudu, lupja ja liiva, teised jälle raiuvad ja kopsivad maja sisemuses. Küll seal võib olla palju ilusaid lauaotsi ja laaste, mis ehitusest järele jäävad ja mis igale poisile otse marjaks kuluksid. Nüüd ma näen, kuidas ehitatakse tõelist talu, et see oleks ilus ja kodukultuuriline. Endised pisikesed aknad on avardatud laiadeks, pimedad palkseinad kleebitud heledaks, põrandad, ukсед ja aknad kaetakse läikiva värvikorruga. See Purde lugu on nii huvitav, et isegi Tiiu-tädi sõitis lendava Kulleriga Valgule, et seda imet lähedalt vaadata. Leida jooksis minu juurde karja, hirmu täis, et tema ristiema olevat isaga alla vanapagana talusse läinud. Leida kartus on nii tõeline ja naljakas, et ma naerma hakkas.

„Sinu muinasjutt Purde vanapaganast on vale,“ ütlen talle nii äkki, et ta jääb heitunud mõtlema, mis ma sellega öelda tahan.

„Kuidas nii? Kõnele!“ pärib ta kohe.

„Purde peremees pole kunagi olnud vanapagan, vaid peremees, keda Tiiu-tädi äratas nõiutud unest.“

„Räägi edasi, see on ilus jutt,“ palub tüdruk ja ma jätkan.

„Nõiutud unest ärgates muutus Purde peremees jälle ilusaks ja nooreks ja tema lagunened talu jälle uhkeks ja ilusaks. Nagu muinasjutus ikka, teeb Purde peremees Kääru peretütrega toredad pulmad ja elavad rõõmsalt ja priskelt elu lõpuni.“

„Ja kui nad veel ära ei ole surnud, siis nad elavad veel praegu,“ lisab Leida omalt poolt tavalised muinasjuttude lõpusõnad. Me pahvatasime mõlemad selle jutu üle naerma. Leida uskus kohe mu juttu ja nüüd ta ei karda enam Purde peremeest. Leida on rõõmus, et ristiema tuleb nii ligidale elama ja ta siis ühtelugu võib Purdele külla minna kõige oma suure nukuperega. Leida ei läbe enam karja jääda, sest ta arvab, et ema kindlasti küpsetab Tiiu-tädile kooke ja seal ei või tema kuidagi puududa.

Tervisi

Aadi.

13. peatükk.

KODU KAUNISTAMINE.

Kalla-Karli!

Et sa minult jälle kirja saad, tuleb muidugi sellest, et mul on vaba nädal ja Ilmari kord on karja hoida. Kõige suurem uudis on, et Heints muutis enda nime ja on nüüd Heino, sest ta sai vanaisa käest teada, et tema mamma vanemad, kuigi nad kõnelevad saksa keelt ja käivad saksa kirikus, on ikkagi eestlased. Heino on rõõmus, et ta on eestlane ja et teda keegi ei tohi sõimata kadaka Krihvliks. Vesioru vanaisal ei ole midagi selle vastu, et Heino tahab olla eestlane, nagu kõik Vesiorus elanud peremehed. Vanaema kardab Heino mammat, sest meie ei tea, kuidas see temale meeldib. Vanaemalt Heino õpib eestikeelseid isamaalaule ja tal on see kerge, sest ta mängib ka hästi klaverit. Vabal nädalal ma käin ühtelugu Heino juures ja tema vanaisal ning vanaemal ei ole minu vastu midagi ja Heinol on hea meel, et ta enam ei ole nii üksinda. Heino kõneleb juba paremini eesti keelt ja ma olen uhke, et see tuleb sellest, et ta minuga koos on. Heino ise meeldib mulle väga, sest ta on teissugusem poiss kui Ilmar, ja ta ei ole sugugi kade, et ma sinuga ja veel mõne teise poisiga pean sõprust. Ma jutustasin Heinole sinust ja sinu kirjadest ja sina meeldid talle üleni ja ta saadab

sulle tervisi. Ära sa karda, et ma nüüd Heinoga sõbrustades sinu unustaksin. Ma pean sulle isegi veel rohkem kirjutama kui varemini, sest mul on suur ülesanne sind kirjadega teha niisuguseks eestlaseks, et sa tahaksid otsekohe tulla Eestisse ja siinsetele peremeestele õpetada, kuidas saab talusid farmideks muuta.

Aga nüüd mul tuleb kange isu Vesiorule seikleva minna. Vesiorus on kohe puuviljaaia taga suur ja ilus mets, mis on täis loomi ja linde ja ma jutustan Heinole, kuidas neid peab armastama. Aga ühte looma ma ei saa kuidagi armastada ja see on üks Vesioru koer. Ta on saksa tõugu ja Heino ema soovil ta reisis Saksamaalt rongiga siia päris üksinda. Ta on uut ja moodsat tõugu karjakoer ja nimeks on tal Fiši. Vesiorus ta küll karjas ei viitsi käia, võibolla ei meeldi talle eesti tõugu lehmad. Vesioru karja hoiab siin Pontu, kes on väga vana ja peaks kodus pensionil olema. Selle Fišiga ma olen hädas, sest ma ei tea, kuidas saan teda eesti koeraks muuta, nii et mul süda teda nähes täis ei läheks.

Aga nüüd ela hästi!

Aadi-Aadu.

Juba mõnda aega vaatab Ilmar kõõrdi pilgul Aadi ja Heino sõprusele. Leida on samuti õnnetu, et Aadi nii sageli Vesiorule jookseb. Tüdruk järgneb Aadile igale poole, kartes, et poiss kasutab tema äraolekut selleks, et kaduda.

„Ära mine Vesiorule, mul on sinuta igav,“ palub Leida.

„Küll ma tulen varsti tagasi,“ sõnab Aadi väravast välja joostes. Leida vaatab talle kurvalt järele, sest neid tagasitulemisi ta juba teab. Aadi ei saa

hoolida Leida palvetest, sest endasuguse poisiga, nagu on seda Heino, on Aadil palju huvitavam aega viita. Jälle on Aadi ja Heino puuviljaaia taga metsas ja pikutavad puude all murul. Nad panevad tähele, et kõik elusolendid metsas töötavad virgalt ja ainult nemad ei tee midagi.

„See pole õige, et me siin aega raiskame ja tööd ei tee,“ arvab Aadi.

„Mida me võiksime teha?“ küsib Heino ja muutub uudishimuliseks.

„Hakkame aeda korraldama nagu valgulased seda teevad, see töö sobib poistele,“ soovitab Aadi.

„Hakkame kohe,“ nõustub Heino.

Poisid tõttavad koju, võtavad riistade kuurist rehad ja labidad ning siis rüttavad aeda. Vesiorus on niisama suur ja ilus aed nagu Valgul ja Käärul, ainult Vesioru aed on rohtunud ja korrast ära, sest vana pererahvas ei hooli enam aiatööst.

„Heldeke, illikesed, mis te nüüd teete?“ ehmub Vesioru vanaema, nähes poisse aias müttamas. „Vesioru müüakse sügisel ära, mis te endid ilmaaegu väsitate,“ muretseb ta lahkelt.

Vanaisa kuuleb aiast juttu ja tuleb poisse vaatama.

„Siis vanaisa ja vanaema tulevad elama linna, kuhu ostavad talust saadud rahaga maja,“ jätkab Heino rõõmsalt vanaema juttu.

„Kas sina ei taha vanaisa talu endale?“ küsib Aadi.

„Ma ei tea,“ arvab Heino, sest see küsimus tuleb ootamatult ja ta ei ole sellele mõelnud.

„Valgu onu ütleb, et iga talulaps peab armastama oma sünnitalu, nii et ta linna ei tahagi minna,“ ütleb Aadi. Seda kuuldes valgub kuum hoog Vesioru vanaisa näkku ja ta lahkub kiiresti aiast. Kas ei ole

ta oma ainust poega, Heino isa õpetanud Vesiorut armastama? Miks kosis poeg kadaka perekonnast naise, miks ruttab ta isatalu müümisega? Vanaisa mäletab, et ta poega koolitades sageli oli öelnud: „Eks sa õpi, siis pääsed Vesioru orjusest linna kergemale elule.“ Kui valesti on ta armastanud Vesiorut, kuhu isaisad on andnud nurisemata oma töö ja elujõu. „Las Heino sõbrustab Aadiga, see poiss kasvatatakse teda paremini kui meie ja ta vanemad,“ mõtleb vanaisa aida poole minnes.

Aias aga jätkub lõbus töö ja nüüd ilmub Fiši aeda poisse vahtima.

„Õpeta koera eesti keelest aru saama, mis sa temaga saksa keeles tembutad,“ nuriseb Aadi.

„Ta ei saaks aru,“ arvab Heino.

„Küll siis saab, kui kõht tühi on,“ soovitab Aadi.

Heino ja Aadi kui linnapoisid on labidatöös vilumatud ja varsti on nende peod valusad. Kahekesi töötades nad võivad küll mitu suve kaevata, enne kui aia korda saavad. Õhtul Valgule jõudes kurdab Aadi oma murest Jaanile.

„Las Heino teeb aiatöö talgud,“ leiab Jaan kohe nõu.

„Ei tea, kas see Vesioru pererahvale meeldib?“ kardab Aadi. See kahtlus on õige, sest kes teab, kas Vesioru peremees tahab, et külapoisid tulevad tema aeda tuhnima.

„Lähme õhtul hilja, siis, kui pererahvas juba magab,“ ütleb Jaan.

„See on tore mõte, siis nad arvavad, et mina Heinoga päevaajal oleme niipalju töötanud, ja öistest abilistest ei tea keegi aimata,“ rõõmutseb Aadi. Teisel päeval Aadi jutustab sellest Heinole ja see lubab kõik salajas hoida.

Mare:

Ma hakkam Heinoga Vesioru aeda korda seadma. Kahekesi me ei jõuaks sellega ruttu valmis ja nüüd teised talupoisid lubasid meid käia öösiti aitamas. See on väga põnev, kui me eile õhtul metsa hämaruse varjust Vesioru aeda ronisime. Heino on koerad talli kinni pannud, et nad ei teaks meist midagi haukuda. Sulane Karla on jälle nii ütlemata sõbralik ja tuli meile appi, kuigi ta võiks kodus magada, sest päevane talutöö on raske. Karla on sellepärast nii kena, et Valgul teenijaid koheldakse viisakalt, ja siis tahab temagi olla hea ja meeldida pererahvale. Meil on Karlast palju abi, sest tema on poisikesena natuke aega olnud aedniku juures ja tunneb aiatööd. Karla märgib ja mõõdab murule enne aiatee pikkuse ja laiuse nagu aianduse insener ja alles siis hakkame meie teesid kaevama. Mulla me kärutame aia taha metsa. Orukaru Ats ajab enda ees käruga mulda nii kergesti nagu oleks see naljaasi. Mõlemad Orukaru poisid on tugevad ja see on hea, et nad minuga maadlema ei kipu. Abilisteks on veel Jõeääre Leo, Valgu Jaan ja Kivilaia Eedi. Eedi on pisut laisk ja liiga sageli jalutab teiste tööd arvustama, et sellega endale puhkust võita. Heino on kõigi vastu nii kena ja mulle näib, et poisid kahetsevad, et nad teda ilmaaegu vihkasid. Meie ei tohi naerda ega vilistada ja räägime sosinal, et keegi taluinimestest meid ei kuuleks. Tööga alustasime aia lõpust, et pererahvas ei satuks saladust enneaegselt avastama, sest ühe ööga ei jõua me siin valmis ja magama peame ikka ka. Kuidas on kodukultuuriga sinu tädi pisikeses aias, kirjuta mulle sellest kohe.

Tervisi

Aadi.

Ilmar märkab, et juba mitmel ööl Aadi ja Jaan kuhugi salaja kaovad. Teda piinab uudishimu — kus nad küll käivad? Kolmandal ööl hiilib ta Aadile ja Jaanile silmnäolt järele. Oo, ta avastab poiste üllatava saladuse. Et isegi Karla on pühendatud sellesse töösse, see vihastab poissi eriti. Ta kavatseb koputada pererahva magamistoa aknale, et need tuleksid õue, ja siis oleks ka poiste laul lauldud. Juba ta puudutab sõrmenukiga klaasi, kui talle tuleb uus mõte, et selle teoga avastatakse ka koputaja ja siis ei hooli temast enam keegi. Jättes kättemaksu kavatsuse, tunneb Ilmar sisemist rahu. Õnnelikuna, et ta suutis võita kurja soovi, ruttab ta koju.

Poisid jõuavad aiatööga täna õhtul maja lähedale ja siin nad ei julge enam töötada. Majaümbruse korraldamine jäetakse Aadi ja Heino hoolde ja Karla annab neile tulusaid juhatusi ning õpetusi. Jaan pakub Karlale töö eest raha, aga Karla haavub sellest ja ütleb:

„Mulle on sellest tasust küllalt, et sain teid töös aidata.“ See Karla headus jääb poistele meelde ja nad ei unusta seda.

„Kus on talguliste kohv?“ naljatab Leo enne kojuminekut.

„Ja koogid?“ nurub Juss. Heinol on poiste ees piinlik, et ta talgulistele suure töö eest midagi lubada ei tea, sest on teadmata, kuidas vanaisa nende tööle vaatab. Aadi magab sageli Heino juures ööd ja jääb ka tänaseks ööks Vesiorule. Leo õpetab Aadit ja Heinot, et nad tõuseksid vara, asuksid aeda tööle ja siis Vesioru rahvas usub, et nad kahekesi on teinud aiatöö. Nii jääbki ja teised poisid ruttavad endi kodudesse.

Heino toa aken on aeda ja poisid ronivad käratult tuppä. Varsti lamavad nad laias voodis, kuid veel on neil teineteisele midagi öelda.

„Hakkan Vesioru peremeheks,“ ütleb Heino.

„Kuidas saad sa peremeheks hakata, kui sa pole olnud karjane ja selle järel sulane,“ imestleb Aadi.

„Milleks seda vaja?“

„Aga selleks, et õppida kõiki talutöid tundma.“

„Siis tulen järgmisel kevadel Vesiorule karjaseks,“ otsustab Heino.

„Ja mina Valgule,“ lubab Aadi. Heino uinub nüüd kohe. Ainult Aadi ei saa und silma. Esimest korda ta kadestab üht poissi ja see poiss on Heino. Miks on Heino nii õnnelikuks loodud, et tal on isa-isade talu, kuhu võib peremeheks jääda. Aadi ei saa iialgi unistada sellest kutsest, sest isa on linnas kingsepp ja tal ei ole Aadile talu pärandada. Viimaks uinub Aadigi, kuid see uus mõte jääb sellest tunnist Aadi ajusse püsima.

Vara hommikul juhtub selline õnnetus, et kumbki poistest ei ärka. Öine töö ja hiline ülevalolek on neid niivõrra väsitanud, et nad magavad, kuulmata midagi. Vesioru vanaema naeratab, kui leiab mõlemad poisid puhkamas. Oh õnnetust, mis nüüd õues juhtub! Poisid on öösi unustanud pärast tööloppu koeri tallist vabastada. Vanaisa ei leia koeri ja on hirmul, et mõni öine varas on nad hukanud. Vaadates, kas kõik hobused on alles, leiab ta koerad tallist. Nüüd ta uurib aida ja maja ümbrust, et leida kahtlasi jälgi. Siis ta leiab aiasaladuse. Vanaisale on koerte tallis olemise põhjus nüüd kohe selge, sest egas Heino ja Aadi poleks seda tööd kahekesi teha jõudnud. Vesioru peremehel on halb tunne, et teiste talude pojad tulevad hooletusse jäänud Vesiorut korraldama. Alles täna, varahommikul vaikselt tunnil näeb ta uue ja avara pilguga Vesiorut ja see teeb alandavaid etteheiteid oma peremehele. Siin ja seal on lagunevaid katuseid, katkisi ja vajunud väravaid, mis ootavad parandamist.

Kell lööb söögitoas üheksa, kui poisid ärkavad. Säh sulle nüüd õilsad plaanid, kui on ära magatud kõige tähtsam silmapilk, mil vanaisa avastab aiasaladuse. Poisid on endile vihased. Murtult tõttavad nad aeda ja aia lõpus kohtavad vanaisa.

„Olete tublid ja teid on ka tublid sõbrad aidanud,“ ütleb vanaisa. Poisid vahetavad omavahel pilke. Kust võib vanaisa teada, et neid käidi aitamas? Aadi ja Heino on unustanud vaid ühe asja ja nimelt selle, et vanaisa ei ole väike poiss, kes millestki aru ei saaks. Vanaisal on palju hõbedat juustes, sügavaid kortse näos ja aastaid, mis teda targaks on õpetanud.

„Kutsu sõbrad enda pühapäevasele sünnipäevale,“ ütleb vanaisa ära minnes. Poisid hüppavad rõõmust ja jäävad siis äkki teineteise otsa tõtt vahtima.

„Juba kolme päeva pärast annan talgulistele talgupeo,“ hõiskab Heino.

„Ja täna õhtul läheme koos Jõeäärele,“ lõbutseb Aadi.

Armas Kalla-Karli!

Ma pole kunagi olnud nii ärevil nagu täna. Olen kole rahutu tänase koosoleku pärast. See on suur ja tähtis koosolek, sest täna tuleb esimest korda Heino ja veel keegi Jõeäärele. Heinoga on asjad korras, sest poisid on tema tulekust teadlikud. See teine, kelle ilma teiste teadmata kutsusin, tuleb ka ja ma ei tea, kuidas see lugu lõpeb ja kas mu temp küll meeldib. Olen mures ja ärev ja rahutu ja vaatan sageli kella. Kirjutan seda kirja Vesiorul ja nüüd hakkab Heino kahtlema, kas ta saab tulla, sest tema mamma olla kirjast lubanud täna õhtuse rongiga Vesiorule tulla. Kui tema mamma tuleb, siis ei saa Heino koosolekule tulla, sest mamma ei lubaks teda nii hilja enam kuhugi minna. Vesioru sulane läks jaama, ja

me käime kivi otsa vaatama tema tagasitulekut. Mil-
line õnn, sulane saabub jaamast ja ta on üksi. Heino
on ainult pisut kurb, et ema ei tulnud, aga rõõmus
ka, sest nüüd me saame õhtul ikka koosolekule minna.
Heino on õhtu ootamisest ka närviliseks läinud nagu
minagi, sest tema teab mu kavatsustest ja kardab.
Mul on mure, kuidas küll lõpeb minu algatus. Aga
nüüd tuleb Heino köögist jooksuga, et kell olevat juba
nii kaugel ja me võime teele asuda.

Tervisi

Aadi-Aadu.

Aadi ja Heino asuvad teele. Jõudnud Jõeääre
lepikusse, lähevad nad teelt kõrvale põõsaste taha
ja kohtavad kokkuräagitud kohas kolmandat poissi.
Poisid istuvad murule ootama, kuni Jõeääre väravast
jookseb lepikusse Endel ja teatab ootajatele:

„Tulge varsti, kõik läksid vanaisa juurde ja nad
arvavad, et sina ja Heino ei saa täna tulla.“

Seda Aadile öelnud, jookseb sõnatooja jälle
tagasi. Kolm poissi ootavad veel veidi ja hiilivad siis
vargi Jõeääre õuele ja sealt vanaisa ukse taha. Aadi
kogub julgust, vajutab ukse lahti ja sammub kõige
ees vanaisa tuppa, kus on alanud poiste koosolek.
Esimeste tulijate kohta ei öelda midagi, aga kolmandat
nähes hüüab keegi toasolijatest:

„Sandisauniku Kusti, mis siis temal siia asja on?“

Aadi otsib paluvalt ja tummalt vanaisalt abi oma
kaaslasele ja tema soovi mõistetakse.

„Istuge, küll pärast õiendate endi asjad,“ ütleb
vanaisa. Kustil on selle hüüde pärast nii paha olla,
et ta meelsamini jookseks siit ära. Õhetaval näol
istub ta Aadi ja Heino varju, hoidudes teiste poiste
pilkude eest kõrvale. Õhus on pinev vaikus. Vanaisa

mõtleb praegust olukorda ja valib uueks jutuaineks sõja ja sõjakangelased. Poisid unustavad varsti ärevuse. Vanaisa oskab juba kõnelda nii, et teda kuulataks ahnelt.

„Kui kahju, et meie ei ela vanal ajal, siis oleksime näinud muistseid kangelasi,“ kahetseb Endel. Vanaisa vastab, et praegune aeg on samuti täis kangelasi ja ta kirjeldab kuulajatele Eesti Vabadussõda.

„Kui kurb, et Vabadussõda on juba möödas,“ ohkab Kivilaia Eedi. Vanaisa kõneleb uutest sõdadest, mis võivad tulevikus tulla.

„Kui halb, et sinna kulub palju aega, enne kui kasvame meesteks ja me sõtta võime minna,“ muretseb keegi poistest. Poisid on sõjast praegu nii vaimustatud, et nad juba täna õhtul läheksid liinile vaenlast hävitama.

„Mina hakkan kangelaseks, siis saan endale ilusa ohvitseri ülikonna ja mõõga,“ soovib Ats.

„Kangelane pole kerge olla,“ jätkab vanaisa, „kangelase saatus on sageli kurb. Kõige parem on surra sõjas, siis püstitatakse kangelasele ausammas ja mälestatakse kuulsatena ajaloo. Ellu jäädes on kangelased sageli vigased ja kellel ei ole varandusi, peavad elama saunikusandina ja kandma teiste pere-meeste vanu riideid, sest ükski riik ei jõuaks invaliididele pakkuda muretut ja hooldatud elu.“

Tekkib pikk ja piinlik vaikus. Kõigi pilgud on pööratud Kustile. Vanaisa jälgib kõneluse mõju ja jätkab:

„Te peate oma isamaad nii väga armastama, et julgete tema eest võideldes surra või vigasena elada nagu Kusti isa. See on suurim armastus, mida võite anda isamaale, hoolimata enesest ja oma elust, mõeldes vaid tulevastele põlvedele!“

Viimase lause ütleb vanaisa nii pühalikult, et poisid on härdunud sellest suurest mõttest.

Vanaisa jätkab kõnelust, et Kusti ja kõik teised saaksid rahuneda. Ta jutustab, et nad juba nüüd võivad alustada kangelase eluga, sest ega sõda üksi kangelasi ei vaja. Rahu ajal on samuti tarvis kangelasi, kes teeksid hoolsalt igapäevset tööd, kes julgeksid anda tervise ja kogu elujõu endi isatalude eest, et neid uhkeks ja jõukaks muuta. „Iga peremees on omas talus samuti kangelane, kui ta tööd tehes kord tema eest sureb. Iga töö, iga kutse on väärtuslik ja kohustab tublisid mehi, mille tõttu meie riigi sise mine elu tugevneb ja kasvab,“ ütleb vanaisa ja lõpetab koosoleku.

On juba hiline õhtu, kui poisid hämaruses varjudena kodu poole ruttavad, kodu poole, mille tähtsust nad alles nüüd aimavad. Nad on kuuldust niivõrra mõtlikud, et keegi ei taha kõnelda ega naljatada. Kusti jookseb Väljaotsale ja Aadi läheb, et ööbida Heino juures Vesiorul. Öö udust kerkib Vesioru tumeda metsa tagapõhjal. Heino tunneb, et täna teda Vesioru kutsub ja tummalt ootab. Täna ta teab, et Vesioru kuulub talle ja et keegi ei saa seda temalt võtta. Õues kohtavad poisid vanaisa, kes istub mõttes majatrepil. Heino istub vanaisa kõrvale, võtab kinni ta töökarmist käest ja palub:

„Vanaisa, ära müü Vesiorut. Ma tahan olla kangelane ja heidelda Vesioru orjusega, anna ta mulle.“

„Mu poeg, ta on sinu juba põlvest põlve mulle küntud soovidega,“ ütleb vanaisa väriseval hääl-
lel. Aadi vaatab, kuidas nad istuvad kõrvuti, üks väga noor ja teine väga vana, kuid ühise ja suure armastusega öös uinuva Vesioru vastu.

14. peatükk.

UUED PEREMEHED.

Armas Mare!

Täna on laupäev. Ma olen Heino juures ja Heino ei lase mind minna Valgule ja tahab, et ma ööbiksin tema juures. Ma ei taha teda kurvastada, sest homme on temal sünnipäev ja ta on juba täna seda nägu, nagu see, kellel on varsti sünnipäev ja kes ei tea, mis ta kõik kinkideks võib saada. Ma tean, mis me talle kingime, aga ma olen aus ja ei lobise sellest enneaegselt. Sulle võin öelda, et ta saab kalaõnge ja sellega õngitsedes ta sarnaneb kõigi Vesioru peremees-tega, kes kõik on olnud suured õngitsejad. Me käime Heinoga ja Heino vanaisaga saunas. Saun on jõekaldal nii uppi teisele küljele, et kui me korraga läheksime ühele küljele, siis kallutame sauna jökke. Heino ütleb, et sauna ei tohi õigeks kohendada, siis tal ei ole enam kunstilist väärtust, sest läinud suvel on siin olnud üks maalikunstnik, kes maalinud sauna ja jõge ja öelnud, et see on maaliline. Öhtul antakse meile maitseada homseks küpsetatud kooke ja kollast saia. Iga kord õhtusöögi järel teeb vanaisa jalutus-käigu põllule. See on tal nii veres, et ta muidu ei saaks magama jääda. Mina ja Heino paneme käed seljale kokku ja vaatame põlluvilja kasvu, nagu teeb

seda vanaisa. Heino tahab hakata vanaisa talus pere-
meheks ja sellepärast ta vaatab hoolega vanaisa, et
õppida, kuidas peremees peab olema. Kui see kunstnik
siin oleks ja näeks Heinot ja vanaisa kahekesi rukki
juures seismas ja lugemas, palju on teri ühes vilja-
peas, siis ta ütleks kindlasti, et see on maaliline.

Tervisi

Aadi.

Armsad vanemad!

Täna on niisugune pühapäev, et Vesioru Heino
saab 11-aastaseks nagu mina läinud aastal. Valgu
lapsed on juba esimeste külalistena kohal, aga mina
olen Vesioru juba eilsest päevast. Ilmar on ka sünni-
päevale tulnud ja tal on pisut halb, et ta enamalt
Heinot ei sallinud. Leida on juba lühikese ajaga
terve Vesioru läbi nuuskinud ja ta teab, kui palju on
ühte või teist loomatõugu ja millised kassid ja koerad
on siin talus. Ta on rõõmust nii edev, et kilkab kogu
aeg ja see ajab Ilmaril südame täis.

„Ole ometi vait, sinuga ei tihka külas olla, ikka
on sul suu laiali ja maailm kisa täis,“ ütleb ta tasa
õele. Leida saab aru, et vennal on õigus, ja ta teeb
enese kohe viisakalt vaikseks. Kui kõik lapsed ja
ka Sauniku Kusti kohal on, siis anname Heinole
kingi. Heino on ehtsalt seda nägu, kes on kingi üle
otseselt rõõmus. Ta lubab homme kingitud õnnega
jões katset teha. Temal on tugeva südamega vana-
ema, kes ei karda, et poisid võiksid uppuda, kui nad
on kahekesi, ja selle poolest on ta minust palju õnne-
likum, sest sina, ema, oled minu pärast ühtelugu
mures ja ma ei tea, kas sa seitsaadik üldse oled maga-
nud, kus ma kodust ära olen. Leidale meeldib Heino,
sest sametpüksid ja kreem pluus teeksid iga poisi ilu-

saks. Ema, sa võiksid isa riideid vaadata, ehk leidub midagi millest võiksid minule kohendada uue ülikonna. Ma märkan, et mu püksid ja pluus on kulunud lühikeseks ja kitsaks. See tuleb sellest, et mul on hea söögiisu ja et paksudel inimestel kuluvad riided ennemalt läbi.

Me peame ootama Heino mammat, kellele sulane sõitis jaama vastu. Alguses on meil kõigil igav, nagu see külas ikka kombeks on. Vesioru vanaema talitab köögis ja söögitoas nii kiiresti nagu sina ja see ei ole raske, sest tal on kolm tüdrukut abilisteks, kelledest kaks on läinud alevisse peole ja viimane on pisut haige, nii et keegi ei tea, kas ta on seda tõsiselt või tahab ta selle nime all voodis mugavalt laiselda. Vanaisa abilisteks on kaks sulast, kelleks üks läks jaama ja teine ujutab jões hobuseid. Siin on veel suur karjatüdruk, aga temast ei ole kellelgi abi, sest ta on kogu päeva karjas ja kodus olles on ta nii pahura näoga ja ei taha kedagi aidata. Heino on kurb, sest mamma jäi jälle tulemata. Vanaema trööstib ja arvab, et ta ehk jäi rongist maha, sest seda võib suvitajatele Pärnus ikka juhtuda. Kui ta tuleb õhtuse rongiga, nagu loodab Heino, siis sellest tulemisest küll kasu ei ole. Öhtul on sünnipäev läbi, koogid ja maiustused söödud, sest meil kõigil on hea isu. Heino isa jääb üldse tulemata, ta on matkal Soomes ja Heinol ei ole sellest mingit rõõmu, et tal on olemas vanemad.

Ema, need maa sünnipäevad on kõik nii rammusad, et juba üksi nendest võib paksuks minna. Mul on kahju, et sina ja isa ei saa siia sünnipäevale tulla, sest te ei saa raudteel sõita poolehinnalise õpilasepiletiga nagu mina.

Tervisi

Aadi.

Kalla-Karli!

Täna olid kõik poisid Vesiorus Heino sünnipäeval ja tüdrukutel lubasime ka tulla, sest egas me sünnipäeval ei hakka koosolekut tegema. Kuigi Heinol on sünnipäev, on ta tujust ära, sest tema vanemad ei tule. Alevist on sünnipäevale sõitnud õpetaja ja apteekri proua, sest Heino mamma on neid kutsunud ja siis ta veel ei teadnud arvata, et ta ise ei saa tulla. Neist prouadest on üks pastori ja teine apteekri oma. Nad käivad ainult siis Vesiorul, kui Heino mamma on siin. Prouad sobivat Heino mammaga hästi, sest ka nemad kõnelevad kodus saksa keelt, kuigi nende mehed on eestlased. Õpetaja ja apteekri prouad arvavad, et kuigi Heino mammat ei ole tulnud, nad siiski jäävad kohvile. Fiši on enese vahepeal toakoeraks kujundanud ja on rõõmus, sest prouade saksakeelsetest käsklustest ta saab aru. Prouad hüüavad Heinet kogu aeg Heintsiks ja paluvad, et ta mängiks ja laulaks midagi saksa keeles, sest nad ei tea, et Heinost on saanud eestlane. Heino läheb klaveri juurde ja ütleb, et tema nimi on Heino, et ta on eestlane ja laulab ainult eesti keeles. Ja Heino alustab mängu ja laulab „Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt“. Prouad on pahased Heino julgusest, aga nad ei ütle midagi. Meil on Heino üle hullusti hea meel ja ei suuda enam vaikida. Me ruttame üle toa Heino juurde nagu sõjarindele ja laulame kõik kaasa. Tüdrukud ei saa meie tegevusest aru, sest nad ei ole asjast teadlikud. Kui laul lõpeb, teevad prouad nii, nagu ei huvitaks see neid üldse, ja lähevad söögituppa vanaema juurde jutlema, kes juba kõigega on valmis, nii et võime asuda lauda. Lauas olemine on pinevalt vaikne ja me rõõmustame salaja, et prouad ühe tassi kohvi järel tõusevad koju minekuks. Vaevalt on nad läinud, kui tuju lauas läheb kohe lõbusaks. Jaan peab

Heinole lauakõnet, kui õue akna alla ilmub uhke auto, millest astub välja Heino mamma ja ilmub söögituppa nii pahura näoga, et me kohe aru saame, et ta tee peal on kohanud ja kõnelnud alevi prouadega.

„Vanaisa, tahan teiega kõnelda,“ ütleb ta nii nipsakalt nagu moedaam. Vanaisa ja Heino mamma lähevad külaliste tuppa, et olla kahekesi. Kivilaia Eedi asub ukse taha kuulama ja Salme noomib, et uste taga kuulamine on inetu komme. Eedi arvab, et sõjaolukorras nagu praegu on salakuulamine auasi. Eedi kaudu saame teada, et vanaisa ütleb, et ta ei müü iialgi Vesiorut ja hoiab talu Heinole. Heino mamma vastab, et ta Heinot iialgi ei lase hakata maameheks ja et Heino tänane käitumine prouadega on olnud kuulmatult labane. Meile kõigile on selge, et Heinost ei saa peremeest ega eestlast. Heino on ärevusest punane ja tal on piinlik, et ta mamma ajab niisugust juttu. Heino mamma on veel rohkem tujust ära, kui ta tuleb söögituppa ja käsib Heinol valmistuda ärasõiduks, sest auto ootab õues.

„Mamma, luba mul veel nädalaks jääda Vesiorule,“ nurub Heino.

„Sa tuled kohe, sest mina kasvatan sind, aga mitte vanaisa,“ ütleb ta saksa keeles, et teised tema sõnadest aru ei saaks. Heino järgneb häbelikult ema järele autosse. Me lehvitame taskurätte ja siis kaob auto teetolmu.

Ma olen kurb, sest olen nüüd Heinost ja Vesioru seiklustest ilma. Nüüd sa Kalla-Karli tead kui halvasti võib mõni hästi kavatsetud sünnipäev lõppeda ja kui raske on olla eestlane, kui mamma seda ei taha.

Tervisi!

Aadi-Aadu.

Heino läheb klaveri juurde ja ütleb, et tema nimi on Heino,
et ta on eestlane ja laulab ainult eesti keeles.

Heino ärasõidu järel seisavad lapsed õues ja nad on sellest imelikult lõppenud sünnipäevast nõutud.

„Lähme koju,“ arwab Jaan ja kõik on sellega nõus. Vesioru vanaisa märkab laste kavatsust ja tuleb neid jumalaga jätma. Tüdrukud ruttavad otsekohe koju, kuna poisid peatuvad all karjamaal.

„Mis me nüüd teeme?“ küsib Ats, sest neid on küllalt niipalju poisse, et midagi ette võtta.

„Korraldame ratsavõistluse,“ soovitab Ilmar, nähes hobuseid karjamaal ja teades, et ta osava ratsutajana võidaks kõikide tähelepanu.

„Korraldame,“ on poisid kohe nõus.

„Mis ratsapidu see on, kui me pole enne harjutanud ja kui meid keegi vaatamas ei ole,“ arwab Eedi.

„Teeme ratsapeo tuleval pühapäeval ja siis kutsume vanemad poisid ja tüdrukud peolisteks, täna aga teeme harjutusi,“ ütleb Ats. Karjamaal on mitme talu hobused ja iga poiss valib endale meeldiva ratsalooma. Aadi on ettevaatlik ja valib Jalgja, kuna Kusti üldse ratsutada ei taha. Keegi ei võta Orukaru Tärkjat, kuigi ta on uhkeim ratsaloom karjamaal, sest kõik teavad, et ta on noor ja vähe sõitnud hobune.

„Ära Tärkjat võta, ta on peru,“ hoiatab Ats Tärkja juurde minevat Ilmarit.

„Mina just Tärkja võtan,“ on Ilmar otsuses kindel.

„Ole ettevaatlik, ta on suuraudateta peru,“ hoiatab Ats uuesti.

„Las katsub, Ilmar on osav ratsutaja,“ arwab Eedi. Ilmar on Eedi kiitusest võlutud, sest ta on tõesti hea ratsutaja ja tunneb hobuseid hästi. Mis see Tärkja siis ära ei ole, mõtleb poiss ja ronib keksiva täku selga. Ilmar on ratsutamises julge ja osav. Tärkja alistub Ilmari soovidele ja aina lendab.

„Tore, vahva!“ plaksutavad poisid ja Ilmar hiilgab õnnest. Las Aadi alles näeb, kuidas ta oskab võita teiste poiste kiitust, mõtleb ta ja lööb kingakandadega hobuse külgedele. See on noorele hobusele ootamatu võte, ta ehmub, ajab enese püsti ja tormab siis ohjendamatus galopis edasi.

„Tärkja lõhub!“ hüüab Ats esimesena.

„Mis saab Ilmarist?“ karjatab Eedi. Tärkja teeb jooksul järsu hüppe õhku ja paiskab poisi nagu palli seljast. Poisid on ehmatuses päris võimetud, et minna kukkunut vaatama.

„Tulge, vaatame, kas ta elab!“ kutsub Ats kohmetanud kaaslasi, sest Ilmar on jäänud liikumatult lamama. Ats jõuab esimesena kohale, tõstab Ilmari kätt ja see langeb elutult tagasi.

„Surnud,“ karjatab keegi seda nähes.

„Ehk on ta minestanud!“ loodab Ats.

„Pea on ju verine,“ ohkab Endel.

Aadi ei saa kogu sündmuse kestel sõna suust, kuid ta anub tummas ahastuses Jumalat.

„Lähen Vesiorule ja telefoneerin arstile,“ otsustab Endel.

„Ja kes läheb õnnetusest teadet viima Valgule?“ küsib Eedi.

„Mina lähen,“ nõustub Aadi ja ta jookseb kogu tee nii kiiresti, nagu jookseks ta surmaga võidu.

„Ilmariga juhtus õnnetus, Tärkja paiskas ta seljast,“ teatab ta Valgu isale.

„Mis on juhtunud?“ küsib Jaan, kes just praegu on Jõeäärelt koju jõudnud.

„Ilmar sureb,“ haliseb talle Leida. Valgu ema ja Salme hädaldavad.

„Lähme siis alla,“ ütleb Valgu isa ja ruttab uksest välja. Varsti on Valgu pere õnnetuspaigal. Vesioru vanaisa tuleb alevi arstiga viimasena. Ilmar avab hetkeks silmad, suleb nad jälle ja hakkab siis

Tärkja teeb jooksul järsu hüppe õhku ja paiskab poisi nagu palli seljast.

oigama. Kõigil on väga raske vaadata nutvat ja poja juures põlvitavat Valgu ema.

„Peame ta kohe haiglasse viima,“ teatab arst pärast esimest abiandmist. „Käeluu on katki ja peas on raske haav.“

„Kas ta jääb elama?“ küsib Valgu isa ja läheb arstiga eemale, et Valgu ema ei kuuleks vastust.

„Eks haiglas näe, kõik oleneb peahaavast,“ arwab arst tumedalt. Siis kantakse Ilmar Vesioru õues seisvasse autosse ja Valgu ema sõidab koos arstiga Tartu haiglasse. Vaikselt lahkuvad inimesed õnnetuspaigalt. Valgul valitseb vaikus, keegi ei laula, keegi ei naera ja keegi ei naljata.

15. peatükk.

VENNAD, VEERETAGEM VIRU VALSSI.

Täna on Valgul kõik ukсед ja aknad hingedeni seliti laiali, sest liiga palju rõõmu on kogunenud ühes päikesevalgusega kõigisse toa nurkadesse.

„Vennad, veeretagem viru valssi,“ laulab Salme lõbusalt toidukambris kooremasina muusika saatel ja valades masinasse järjest piima.

„Hõissa, hõissa, pulmad, pulmad!“ kilkab Leida söögitoa nurgas nukkudele ja ruttab nende pulmakleitide õmblemisega, sest juba homme on pulmad. Rõõmus elevus teeb kõik lõbusaks ja kõigil on midagi mõelda, mille üle nad enese ette naljakalt muigavad. Aadi on karjas samuti rõõmus, sest pulmade tõttu ta saab koos Valgu lastega uued riided, niisugused kodused villased, millega talvel on soe koolis käia.

Aadi vaatab sageli Vesiору poole, sest Heino kirjutas, et ta tuleb varsti maale nagu eestlane ja Vesiору noorperemees. Viksil on Aadiga ühtemoodi soovid ja ta vahib veidra näoga, nagu kartes, et keegi tema mõtetest aru saab. Tal on üks kõrv lon-tis, aga teine kikkis kuulatamas Vesiорult tulevaid hääli. Vesiору vanaperemees on äraviidud Fiši ase-mele toonud uue, noore ja kuldkollase karjapeni. See koer ei ole küll puhast tõugu, kuid väga hoo-

las karjase abiline. Ta on veel nimeta, sest vanaisa jätab nime panemise noorperemehe hooleks.

Valgulaste röömu põhjuseks ei ole üksnes homsed Kääru Tiiu ja Purde peremehe pulmad, vaid ka see piimkahvatu näoga poiss, kes haiglast juba nädalapäevad kodus on. Värske peahaav ulatub punase joonena paremalt kulmalt pealaeni, ja kätt ta kannab veel rätiku sees kaelas. Leida hoolitseb venna eest õrnalt, nagu oleks ta veel väga raske haige. Leida hoolitsemine tüütab poissi ja ta hiilib karja Aadi juurde.

„Lase mul karjaseks hakata, kodus on igav,“ ütleb Ilmar Aadile.

„Saa enne terveks, eks sa siis hakka,“ on Aadi osavõtlik.

„Miks sa nii hea oled?“ küsib Ilmar äkki, sest ta tahaks Aadiga millestki kõnelda, mis tal juba mitu päeva hingel lasub.

„Seda õpitakse, kui käiakse Jõeäärel,“ ütleb Aadi ja ta ei taha vaadata Ilmarile, kelle näos on mingi kurb ilme. Juba haiglas tekkis Ilmaril suur soov, et teda veel kord kutsutaks Jõeäärele. Aadi ei kõnele sellest, ei kutsu, ja see soov jääb Ilmari südamesse edasi valutama. Poiste olemises ja jutlemises on midagi, mis neid tagasi hoiab, et olla teineteise vastu avameelselt sõbralikud. Ilmar tunneb seda ja see vaevab teda veel rohkem kui Aadit.

„Aadi, kas hakkame jälle sõpradeks?“ teeb Ilmar julge ettepaneku. See tuleb Aadile ootamatult.

„Me ju oleme sõbrad,“ vastab Aadi pikkamööda.

„Oleme küll, aga mitte nii nagu peaksime olema!“

„Sul on õigus, sest... sest ma ei suuda...“ purskab Aadi ja jätab siis vastuse pooleli, sest ta kardab, et ta teeb Ilmarile haiget.

„Mida? Ütle siis?“ nõuab Ilmar.

„Et sa mind kõigi ees häbistasid, tegid naeruväärseks, lobisedes minu pulkade saladusest... nii ei talitata, kui ollakse aus ja tõsine sõber!“

„Siis sellepärast?“

„Just.“

Ilmar värvub näost punaseks. Nende vahekord on pinev ja nad kumbki ei oska öelda seda õiget, mis lahendaks olukorra. Nad mõlemad taipavad, et palju raskem on võita kaduma läinud usaldust, kui esimest sõprust.

Armas Kalla-Karli!

Ma ei tea, kust otsast kirjutamisega hakata, sest tänane pulmaminek teeb kõiki ärevaks. Kus Valgu tädi sõitis juba poole öö ajal Käärule ja ma ei mõista, mis seal siis niipalju ikka teha on. Ka Purde on hullusti tegemist täis, kõik meie toolid ja sööginõud on alla tassitud, nii et me istume voodi äärel ja sööme savikausist nagu sõdurid. Valgult me läksime kõik ja ainult Ilmar jäi koju minu eest karja, sest ta ei taha peahaava ja seoses käega pulma minna, kus kõik teda haletseksid. Leida on uues roosas kleidis nii tõsine, nagu oleks tema see tänane pruut. Kääru õuel kohtasime Leidaga meie ühist tuttavat piblaka tüvel.

„Kas see vana kassi näoga on ikka Mirra,“ imestab Leida. Mirra läheb edevaks, hüppab murule ja kõnnib meie ümber sabaotsa väristades. Rutja ja Tuhkja liputavad saba ja tulevad minuga kaasa. Küll on Kääru tubades palju inimesi ja terve maja sumiseb jutust nagu mesipuu. Leida on õnnelik, tema tunneb kõiki pulmalisi. Mul pole sugugi igav, et Leida mind üksi jätab ja et need võõrad poisid mind tähele ei pane. Mul on kiire, et kõiki tuttavaid

üles otsida. Kõigepealt jooksen karjameest teretama ja vana on mind nähes rõõmus. Siis jooksen lauta ja piilun eemalt tukkuvat Musta Vürsti ja siis jooksen talli, et vaadata Kullerit. Tall aga on tühi. Kuhu võis ometi Kuller jääda? Võib-olla Petru viis ta ujuma. Õigus — sealt jõe äärest nad tulevadki. Petru, see veider setu, mõtle, temal on ka hea süda, sest mind nähes läheb ta nagu laiaks naeruks. Ta hakkab talli juures Kullerile igasugu kammide ja harjadega andma pulma lihvi, nii et vaene loom pikapeale tüdib ja peruks kipub minema.

„Kes siis Kulleriga täna sõidab?“ küsin Petrult.

„Eks ikka pruut.“

„Kas siis pruut ei sõidagi autoga, nagu see maalgi juba kombeks on?“ pärin uuesti. Petru arvab, et misjaoks siis Kuller on söödud ja joodud, kui perenaine autoga sõidab. Aga nüüd mul ei ole enam aega kirjutamiseks, sest ma olen ju pulmas.

Tervisi!

Aadi-Aadu.

Aadi ruttab maja teisele küljele väikest Lillikest vaatama. Lillikese juures on Leida juba ametis ja nad kilkavad mõlemad rõõmust. Lillike kõnnib juba jalul, ja kui hirm hakkab, laskub kápuli ja jookseb kiiresti nagu kass üle põranda.

Aadi kaob siit ja ruttab kööki. On siin aga juttu ja naeru ja naisi ja seda toitude mägesid, mis siin koos on. Järsku tõuseb kuski kisa. Kõik naised nagu kellegi käsul tormavad Tiiu-tädi tuppa, kus Sale-tädi on täis ahastust. Tiiu-tädi voodil lainetab pruutkleit, mille keskel keras oli maganud Mirra.

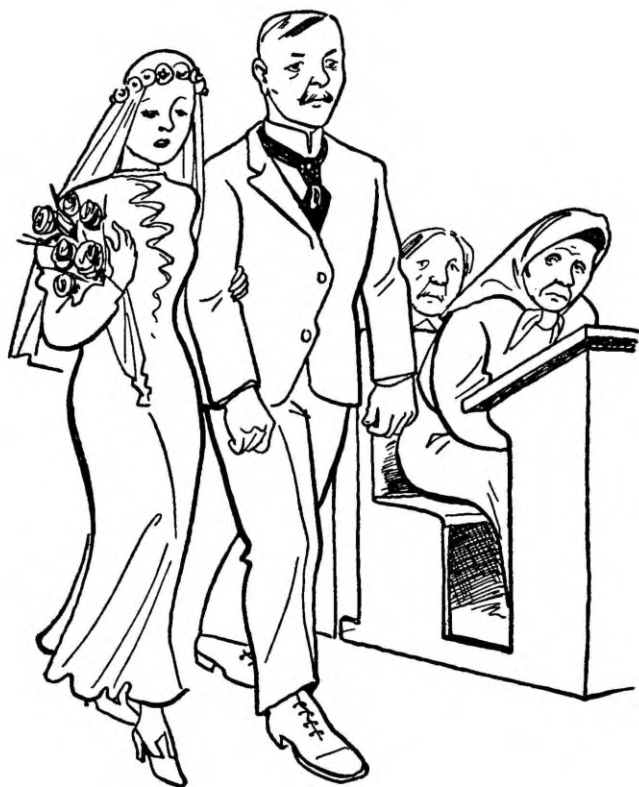
Sale-tädi oli ta kihutanud läbi akna õue ja asus nüüd kortsunud kleidi triikimisele.

Vaevalt jõuavad naised kööki, kui tõuseb uus kisa. Üks koer on näpanud köögist prae ja sellega kadunud. See õnnetus pole aga kuigi suur, sest aidas on värsket liha veel küllalt. Köögis on nüüd veel rohkem seletamist ja naeru ja Aadi otse põgeneb sealt.

Pulmarahvas oli juba sõiduvalmis, Petru hoidis Kullerit klaasesiku ukse ees kinni, aga pruuti ei olnud veel ikka näha. Aadi sai Jaani juurde pikkvankrile, kus sõitjateks oli veel mitu võõra näoga poissi. Siis libises pruut klaasesiku trepist alla ja istus venna juurde vedruvankrisse. Pulmarong asus teele. Eemal tõusis kirikutorn üle põldude.

Kirikumäel seisis juba õieli rinnaga Purde pere-mehe oma pulmalistega. Küll oli palju rahvast vah-timas kirikumäel ja kirikus, kes sugugi ei olnud pul-malised, vaid uudishimulikud alevist ja lähedastest taludest. Kõik tahtsid näha uhkeid ja kuulsaid pulmi. Kirikusse minnes toetus Tiiu-tädi Purde peremehe käsivarrele ja nad sammusid orelimängu saatel altari ette. Kui pärast laulatust kirikust Käärule tagasi jõuti, oli pulmalisi Purde pulmaliste tõttu veelgi rohkem. Küll oli kisa ja kära, küll peeti lauas kõne-sid, küll söödi ja joodi. Kui alevi viiulimehed kla-veri saatel alustasid tantsulugusid, kadus noorem pulmarahvas kohe keerutama. Enne õhtut ilmus Petru jälle Kulleriga peaukse ette.

„Noorpaar hakkab Purdele sõitma,“ kõnelesid pulmalised ja kogunesid trepile ja ümber ukse. Viuli-mehed ilmusid uksele. Varsti tuli noorpaar trepist alla ja istus vankrisse. Kääru peremees hakkas kut-sariks, sest peigmehel ei sobi hobust ajada. Tiiu-tädi hoidis pulmaroose süles ja tal oli niisugune nägu, et

Kirikusse minnes toetus Tiiu-tädi Purde peremehe käsi-
varrele ja nad sammusid orelimängu saatel altari ette.

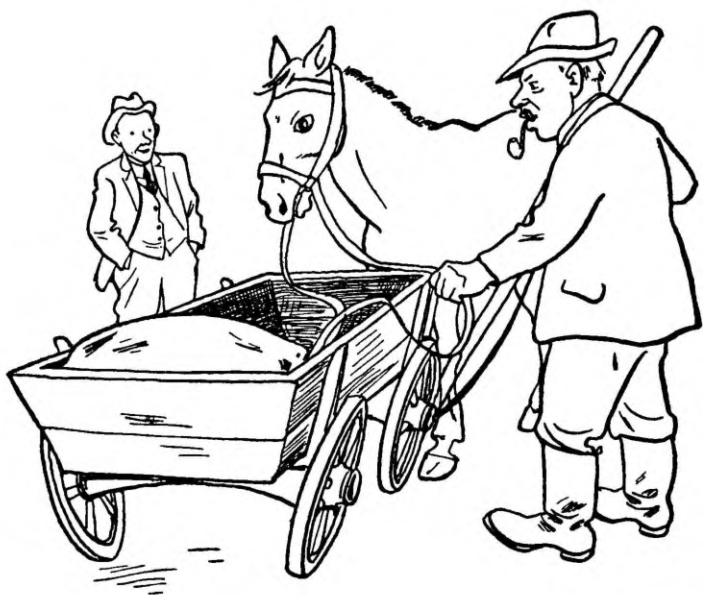
keegi ei teadnud, kas ta hakkab nüüd naerma või nutma. Viiulimängu saatel hakkasid pulmalised lahkumislaulu laulma. Meeleolu kippus nukraks minema. Korraga hüüdis lõbus Oja Augusti isa: „Mis asja te vesistate ja nututate noorikut, mis näoga ta läheb uude kodusse! Hõissa, hõissa, pulmad, elagu noorpaar!“ See Augusti isa hõiskamine mõjus ja kohe läks üldine kisa ja hurraatamine lahti. Noorpaar hakkas naerma ja Kääru peremehe ohjaliigutusel tantsis Kuller lühikestel sammel värava poole. Mahajääjad pulmalised lehvitasid taskurätte, siis tegi Kuller kerge hüppe ja tormas kiires traavis minema.

Pulmalised asusid pidutsemist jätkama, mis kestis koiduajani, mil jõudis Käärule alevi pritsimeeste orkester. Purde onu oli need tellinud Purdele mängima. Valgu ema oli neid palunud Käärule sõita, et siis koos pulmalistega noorpaari tallu minna. Kuigi oli alles varane hommikutund, rakendati hobuseid vankrite ette. Augusti isa oli pulmas suurem naljategija ja tahtis nüüd hobust tagurpidi vankri ette rakendada. Inimesed naersid teda ja olid üldse ülevas tujus. Ainult lapsed olid unised ja tujust ära.

Pikas reas sõitsid pulmalised läbi hommikuudu. Esimestel hobustel sõitsid pillimehed ja mängisid lõbusat marssi. Kui Purdele jõuti, tõusis päike jõudust. Purde oli vaikne, Purde magas. Pulmarahvas pillimeestega hiilis noorpaari akna alla ja siis põrutasid pasunad vägevat äratusmängu. Kui noorpaar õue ilmus, jooksid pulmalised kohe noorpaari juurde ja tõstsid neid hõisates õhku. Selle järel valgusid pulmalised Purde tubadesse.

Leida ja Leili ei tundnud pulmapeost mingit rõõmu. Nad hiilisid üle õue ja jooksid Valgule imagama. Ka Aadi oli väga väsinud ja ta ruttas samuti Valgule. Kui ta voodisse heitis, jahmus ta, nähes

Augusti isa oli pulmas suurem naljategija ja tahtis nüüd hobust tagurpidi vankri ette rakendada.

kaht suurt ja läikivat silma endale vaatamas. Ilmar ei maganud.

„Oli lõbus pulm?“ küsiti tasa.

„Oli küll, homme kõnelen,“ vastas Aadi ja juba vajusid ta silmad kinni.

Ilmar jäi vaatama magavat Aadit. Mõtted ja heitlused ei andnud talle rahu. Ta tundis, et ta oli nagu toores puuvili, mida võib viljaks küpsetada ainult soe ja palav päike, aga mitte karm ja külm torm. Kas küpseb ta mahlaseks viljaks nende hingeliste piinade varal, mida talle valmistas ta pahur ja isemeelne iseloom?

Armas ema ja isa:

Ma käisin pulmas, ja nüüd ma tean, mis moodi need on. Meil ei ole enam Kääru Tiiut ja Kääru Kullerit, vaid Purde Tiiu ja Purde Kuller, sest Kuller läks kaasavarana tädiga kaasa. Mind koledasti huvitab, et mis moodi see Purde peremees küll selle noore ja edeva hobusega hakkama saab, sest ta on sihuke hull, et ei lase kedagi peale tädi ja Petru enese lähedale. Kõik pulmarahvas sõid ja jõid nii kole palju. Ma olen ka mitmeks ajaks koogiisu ära söönud ja heeringas on nüüd nii hea, et temast tahan kinnisilmi unistada. Nüüd ma tean, kuidas olid teie pulmad ja mismoodi sina, ema, enne kirikuminemist nutsid, sest see on niisugune pruutide komme. Rohkem kui pulmast mõtlen ma sellele, et te elate uues korteris ja et see vana maja on tehtud sodiks ja sinna tehakse nii ilus suur maja nagu see, kus elab Mare. Aga te ei lausu sellest midagi, missugune on meie uus keldrikorter ja teete meelega nii nagu oleks see suur saladus. Küll on paha, et kõik hoovilapsed on laiali linna aetud elama ja ma ei tea, kus kohas nad on.

Valgu Ilmar on haiglast tagasi ja ta on igast kohast terve. Ta on nii sõbralikuks läinud, et tema väike õde võib julgesti tema kõrvale istuda, ilma et tarvitseks karta, et tea mis tuju vennale peale tuleb ja tea kui tigidaks ta järsku võib minna. Täna juhtus siin niisugune lugu, et lennul olev lind jäi nii järsku haigeks, et kukkus maha. Me jooksimis kiiresti linnu juurde. Ilmar jõudis ennemalt ja võttis kukkunu peosse. Ma kartsin, et kui ta kõvasti pigistab, siis lind sureb. Ma jäin imestusest nii nagu mul polekski keelt suus, sest Ilmar hoidis lindu nii õrnalt, et mul hale hakkas, et ka tema oskab olla hea. Meist ei olnud mingit kasu, sest meie ei teadnud anda haigele rohtu. Ta sirutas jalakesed pikaks ja jäi siis naljakalt kangeks.

„Surnud,“ ütles Ilmar. Nüüd ma tean, milline õnn see on, et inimesed on nii targad, et neil on arstitid, rohud ja haiglad ja et inimesed ja Ilmar ka ei tarvitse kohe ära surra, kui surm tahab tulla. Elage hästi, ma ei unusta teid ära iialgi.

Teie poeg

Aadi.

16. peatükk.

KULDNE KODU.

Kalla-Karli!

Jõeäärel on nii imelik mees, et ma pean temast sulle jutustama, kuigi igas riigis ja igal maal on selliseid mehi. Ta on sellepärast veider, et kannab pikki juukseid ja kurgu all plusil suurt siidist lehvi, nagu oleks ta tüdruk. Niisuguseid inimesi kutsutakse kunstnikkudeks. Nad on erilise õrna südamega ja vähese söögitahtmisega loodud, nii et nad võivad elada häältest, mängust, marmoritükist, värvikastist ja veel ma ei tea mis asjast. Üks sihuke asjamees on praegu Jõeäärel ja tema elab värvidest. Tema maalib lõuendile Jõeääre vanaisa. Ma ei tea, miks kunstnikud ütlevad vanade asjade kohta, see on maaliline nagu see Vesioru saun, ja nüüd on vanaisa ka järsku maaliline, sest tema on hästi vana, kortsus ja valgete juustega. Ma alguses muigasin selle mehe üle nagu üldse üks tõsine mees selliste trikitegitate üle peab muigama. Täna ma käisin teda lähemalt uurimas ja nüüd ma ei tihka enam naerda, sest vanaisa ütles, et need seda seltsi inimesed olla loodud sellise jumalalähedase hingega, et nad võivad näha, tunda ja kuulda asju, millest teised harilikud midagi ei tea. Kõik haritud inimesed pidavat kunstidest lugu ja nüüd ma teen seda ka, sest ma käin ju

algkoolis ennast harimas. Ma istusin üsna selle mehe kõrvale ja aitasin tal vaadelda vanaisa, kes istus õpetaja mustas mantlis pehmel tugitoolil ja ütles, et ta on haige. See võib tõsi olla, et ta haige on, sest nii vanaks läinud inimene ei ole enam hea tervisega. Kunstnik võttis pintsliga värvi ja pani ühte, teise, kolmandasse kohta lõuendile ja see on palju raskem kui meie koolis joonistamine vesivärvidega. See maal tuleb nii suur nagu toa uks ja vanaisa istub sellel maalil, nii et ta toetab ühe käega pead, et see viltu ei saaks minna, ja teisega hoiab käes ühte ainust raamatut, see on piibel, sest tema armastab väga raamatuid, aga tervet raamatukogu ei saa korraka käes hoida. Lõua all on tal kaks valget lappi ja rinnal suur kuldrist. Jõeääre peremees on kunstniku kutsunud, et ta maaliks vanaisa nõnda nagu ta värvides kohe ise on. Päevapiltnikud teevad kõik pildid ühe värviga ja siis võib pikapeale meelest minna, mis värvi olid silmad, juuksed ja näonahk inimesel, kes on pildil. Ma kardan, et sel kunstnikul ei ole nii ilusat ja valget värvi, millega värvida vanaisa juukseid. Kõik meie poisid on sellest maalijast huvitatud ja me ootame, millal pilt valmis saab. Jõeääre Endel ütles, et kui tema peaks saama vanaks, siis laseb endast maalida samasuguse pildi ja siis ta saab võrrelda, kas ta ikka tõesti on nii vanaisa sarnane nagu nüüd inimesed ja tema vanemad sageli ütlevad. Nii-sugused maalid maksavad palju raha ja ma ei või sellele mõelda. Nüüd ma pean lõpetama, sest täna on Valgul tähtis päev. Öuest on juba kuulda, et Valgu onu ja Karla rakendavad hobuseid niidumasina ette, millega kerge on niita toatagusel rukkipoõllul. Muidugi pean ma seal juures olema ja kõike nägema, sest see maatöö on väga huvitav.

Ela hästi!

Aadi-Aadu.

Valgu õunaiaa taga õõtsus tuules valminud rukki-põld nagu kuldne päikeseline meri. Sinna sõitiski Valgu isa niidumasinaga. Lapsed jooksid kaasa ja vaatasid, kuidas rukkiväli hakkas vähehaaval lagedaks muutuma. Oli imelik vaadata üle tühja põllu. Töölised ehtasid rukkihakke nagu väikesi maju põllu täis ja Leida valis ühe niisuguse hakkmaja endale suvilaks. Aadil oli vaba karjanädal, sest Ilmar võttis karjaskäimisest endise korra järgi osa. Aadi järgnes Valgu isale igale poole ja uuris tema tegevust hooliga, sest ta kandis südames suurt salajast küsimust, millele ei suutnud keegi vastata peale Valgu isa. Kui tuli lõunane vaheaeg, ajas Valgu isa aidatrepi ees ühe käega käia ringi ja teises hoidis teritatavat nuga. Aadi ruttas käia ringi ajama. Ta uuris Valgu isa tõsist nägu ja küsis siis tasa:

„Räägi, Valgu onu, kuidas sinu isa endale Valgu sai?“

„Ta sai enda isa käest, sest Valgu on mu esivanematele kuulunud juba mitu inim põlve.“

„Aga talusid võib ju ka osta?“ küsis Aadi.

„Võib küll. Talu maksab palju raha ja veel rohkem kalleid mälestusi, sellepärast ükski korralik peremees ei müü talu võõrastele, vaid parandab lastele.“

Valgu isa juba taipas, mis poisil südamel oli, aga ta ei rutanud seletustega, las poiss ise mõtleb ja küsib.

„Aga kui raha ei ole?“ uuris Aadi, edasi.

„Kellel raha ei ole, see saab tööga. Läänudaastane sulane kogus hulk aastaid tööga raha ja ostis nüüd endale talu.“

„Palju üks talu maksab?“

Valgu isa nimetas nüüd nii suure summa, et poiss käiavända lahti laskis ja kõnelejale suuril silmil otsa vaatas.

„Siis... siis niipalju, siis mina küll iialgi endale talu ei saa,“ purskas poiss oma südamesaladuse välja. Valgu isa lõpetas noateritamise, istus aida-trepile ja kutsus Aadi enda juurde istuma.

„Ole mureta, poiss,“ ütles Valgu isa südamlikult, „praegu sa muidugi talu ei saa, sest sul ei ole raha ja lapsena sa ei jõua tööga niipalju koguda, kui täis-mees. Õpi koolis hoolega ja tööta virgalt. Iga kord ei ole raha, vaid ka teadmised ja kogemused tähtsad. Õpi kõike, mis sa näed, ise järele mõtlema ja hoiaraha, mida teenid, siis saad sa kord kindlasti talu.“

Valgu isa rääkis nii kindlalt ja usutavalt, et Aadi juba praegu tundis ennast peremehena.

„Paljud peavad talu ära müüma,“ jätkas Valgu isa, „sest paljud ei tea, et talu peale rahalise ja kirjaliku lepingu ootab oma peremehelt veel üht salalepingut. Peremehe, kes sellest ei hooli, viskab talu enda kodu uksest vaesena ja armetuna maailma. Vanasõna ütleb, kui narrid põldu üksainus kord, siis narrib põld sind üheksa korda.“

„Räägi, Valgu onu, mis see salaleping on?“

„See salaleping on armastus. Sa pead oma talu, põldusid ja metsa nii väga armastama, et sa nende kõnet ja soove kuuled. Selle lepingu kirjutad ise oma töö ja vaevaga, oma nooruse ja jõuga põllumulda. Seda lepingut ei unusta talu iialgi.“

Valgu isa vaikis. Esimest korda märkas Aadi, et Valgu isa leping taluga oli väga tugev ja südamlik, sest palju kortse oli ta näos, palju halle juukseid peas ja väga krobelised ja karedad olid Valgu isa käed selle lepingu kirjutamisest põllumulda, mida ta iga päev pidi uuendama. Just nüüd esimest korda elus tundis Aadi, et ta oli oma elukutse jäädavalt valinud. Aadi tahtis, vaatamata raskele salalepingule, saada peremeheks omas talus. See kindel otsus tiivustas suurt ja seletamatut õnnetunnet.

„Poiss, jookse nüüd,“ ütles Valgu isa tehtud karmusega hääles, sest ta tahtis üksi olla ja mitte näidata, kui väga ta oli poisi õilsast soovist liigutatud. Esimest korda ununes Valgu isal töö ja ruttamine. Ta istus kaua mõttes aidatrepil ja vaatas, kuidas tuul keerutas esimesi puult langenud lehti lendama. Aadi jooksis, jooksis läbi kõik Valgu talu piirid ja tormas õnnest hingetuna kruusaauku, kus hakkas liivast ehitama oma talu.

Armas Kalla-Karli!

Mul on nii suur õnn südames, et kirikukellad peaksid helisema ja kõik orelid mängima, sest see on nii pühalik, kui ühel poisil ärkab esimene armastus oma isamaa vastu, mis on nii suur, et ta tahab hakata taluperemeheks. Usu, ma räägin tõtt ja mitte mõnda unenägu, mida võib ka ise välja mõelda, kui teda just unes näinud ei ole. Mis on sinu Ameerika ühe ilusa eesti talu kõrval. Ma saan nüüd selgesti aru, miks Tiiu-tädi ei tahtnud tsiklimeest, New Yorki ega ühtegi teist maad maailmas kui olla päris lihtne Purde perenaine ja tema Kuller ka. Mis on üks auto või tsikkel ühe elusa hobuse kõrval, kellel elus süda sees on, kes peremehele hirnub ja oma pea paneb tema õlale. Auto ja tsikkel on masinad ja südameks on neile mootor halvasti lõhnava bensiiniga.

Suureks saades ma hakkan peremeheks, kuigi see töö on nii raske nagu oleksin neeger ja kuigi mu käed lähevad nii kõvaks, et sa mind teretada ei julge. Ära sa hakka kahetsema, et sa tahad inseneriks õppida. Insenere on kibedasti vaja, kui taluperemehed tahavad hooneid ehitada. Aga sinu juurde

New Yorki asju õiendama sõita ei jõua küll ükski siit taluperemees, sest see sõit maksab palju.

Tervisi!

Aadi-Aadu.

Viimasel ajal oli Valgu ema iga päev lastega hädas, sest lõunalauas istusid nad nagu külalised, maigutasid vähekeese suud, tänasid ja juba jooksid jälle aeda. Oi, milliseid kuldküpsi rikkusi oli Valgu aed täis. Kui tuli tuul ja puhus oksid ja lehti kiikuma, siis vilkusid punapõselised õunad, punased kirsid ja mahlased ploomid. Aed oli nagu rikas söögilaud, mille toite küpsetasid tuul ja päike ja jootsid sügavas mullas emapuu juured. Selles valguse lauas sõid lapsed isukate külalistena ja varsti nad hakkasid sarnanema puuviljadega aias.

Aadi seisis praegu aias harkis jalul ühe ploomi-puu all. Kui pruun ja tugev ta oli Valgu aia rikkustest! See poiss oli nagu küpsenud Valgu aias puu otsas ja oli nüüd raskelt valminuna kukkunud oksalt. Aadi mõtles, et kuldsed ploomid on küpsed ja siis oli Heino lubanud Vesiorule tulla. Keegi hiilis aias nii tasa nagu lind puuksal, ligines Aadi seljataha ja lõi järsku käed talle silmade ette.

„Ütle, kes ma olen?“ küsiti ärevalt.

„Sina, Heino!“ hõikas Aadi ja poisid vahtisid teineteist nagu kaks ühe pesa jänest, kes pikkade rännakute järel äkki kodupõõsa varjus jälle kokku said. Toaaknal istus Leida ja ootas, et teda aeda kutsutaks. Ta ootas asjatult, sest poisid ei pannud teda tähele ja ruttasid elavalt juteldes väravast Vesioru poole.

„Minu isa tahab sind näha,“ ütles Heino teel. Nüüd järgnes Aadi sõbrale tõrksalt, sest ta mõtles,

et pole kuigi lõbus kohata advokaati, kes ei tea milliseid küsimusi võib esitada ja milliseid saladusi välja uurida.

Vesioru aias lamamistoolil istus kõhn ja pikk mees.

„Sinu isa,“ sosistas Aadi ja seisatas hetkeks.

„Jah,“ ütles Heino ja viis sõbra isa juurde.

„Sina oledki siis see Aadi. Noh, kuidas sulle koolis õppimine meeldib?“ küsis ta teretamise järel Aadilt väga harilikku suurte inimeste küsimust, nagu ei mõistaks poisid üldse midagi peale õppimise mõelda. Aadi vastas esitatavatele küsimustele kiiresti „jaa“ ja „ei“. Lõpuks kaldus jutt elukutse valimisele ja siis küsis Heino isa Aadilt, kelleks ta tahab saada.

„Peremeheks talus,“ vastas Aadi kindlalt.

„Soo-soo! Ja kas su vanematel on siis talu?“

„Ei, mu isa on kingsepp.“

„Kuidas sa siis saad endale talu?“

„Tööga, ütleb Valgu onu, saab igamees endale talu.“

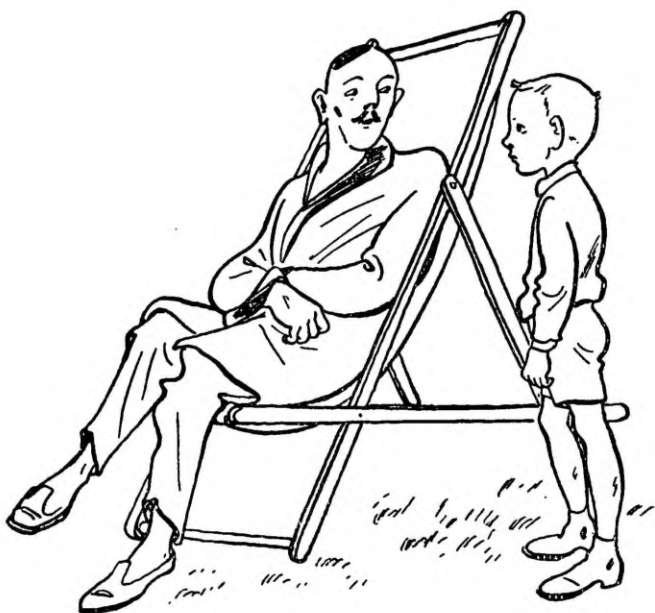
„See on pikk ja raske ülesanne. Miks sa ei taha hakata isale abiliseks?“

„Ma ei või, sest meie liidu ülesanne on, et me hoiame oma maa endile ega lase muulastel osta meie talusid.“

„Ja kust sa seda tead?“

„Väljaotsa talu läheb ostu teel Päriliristi mõisnikule tagasi, sest meie poistel ei ole raha, et seda takistada.“

„Soo-soo, või nii! Nüüd sa võid Heinoga minna,“ ütles advokaat ja naeratus valgustas ta tõsise näo nii südamlikuks, et ta alles nüüd Aadile meeldima hakkas. Heino tõmbas Aadit käisest ja see järgnes rõõmsalt, et pääseda küsimustest. Mine tea seda

Vesioru aias lamamistoolil istus kõhn ja pikk mees.

õiget iga kord vastata, sest täiskasvanud mõtlevad sageli isemoodi veidralt. Heino isa vaatas poistele järele ja nüüd ta teadis, kust tulid ta pojale seesugused maa armastamise mõtted. Ta tõusis toolilt, et enne õhtust ärasõitu külastada Jõeääre pastorit, seda poiste juhti, kes noori oli õpetanud isamaad armastama. Aadi ja Heino ajasid endi jutud kiiresti, sest Valgul oli täna rukkimasindamine talgulistega, kus ka tema abi vajati.

„Siis õhtul Jõeäärel,“ ütles Heino sõpra värvani saates.

„Jah, tule kindlasti,“ kinnitas Aadi ja tõttas siis kärmel sammul Valgu poole.

Ilmar oleks täna meelsamini tahtnud põllul töötada, kui karjas istuda. Ta nägi, kuidas voor voori järel veeti põllult rukkikoormaid küüni taha masina juurde, kus töötasid rõõmu ja lauluga mitme talu tüdrukud ja poisid. Aadi oli hakanud hobusemeheks ja vedas koormaid põllult koju. Lõbusas tööhoos saabus õhtu ruttu. Oli õnn, et Tiiu-tädi oli Valgu õele abiks joosnud ja aitas talgulistele pikka söögilauda katta. Rõõmsat nalja ja juttu oli söögiajal lauas palju. Ainult Ilmar oli rahutu ja sõi vähe. Söögi järel ta tiirles ümber Aadi ja Jaani. Ilmar kartis, et poisid lähevad Jõeäärele ega kutsugi teda kaasa. Kui Aadi läks õue ja Jaan talle tahtis järgneda, peatas Ilmar venna.

„Kas lähete täna Jõeäärele?“

„Kas sina tahad kaasa tulla?“

„Jah,“ vastas Ilmar, rabas varnast mütsi ja järgnes vennale.

Täna nad läksid kolmekesi Jõeäärele. Jaan oli Ilmari kaasatuleku üle üllatatud ja terve tee ei lausunud neist keegi sõnagi. Kõik poisid olid juba kohal, kui valgulased viimastena sulgesid ukse. Vana-

isa lamas voodis vaiba all ja kõhis sageli. Ta oli juba mitmeid päevi raskemalt haige, kuid tahtis siiski kõnelda poistega, kes teda nukralt ümbritsesid. Vanaisa jutles lühidalt, kuid nii tundeliselt, et see poisse hingepõhjani haaras.

„Armastage oma kodutalusid, armastage lihtsaid inimesi ja lihtsaist töödest pidage lugu. Lihtsuses on elumõte, mitte uhkuses ja toreduses. Enese tööga rahul olles leiate õige õnne ja õige rõõmu!“

Uus kõhahoog takistas kõnelemist ja ta märkas, et ei suudagi rohkem jutelda. Leo andis vanaisale rohtu ja haige laskus väsinuna patjadele. Aadi uuris toas ringi, kuid maali ta ei leidnud kuski. Kõik olid pühalikus hardumuses ümber vanaisa voodi.

„Poisid, laulge mulle,“ soovis vanaisa nõrgal hääl.

„Aga mida?“ küsis Jaan.

„Laulge „Mu meelen kuldne kodukotus“. Kui lõpetate laulu, siis minge kohe koju ja ärge mind enam kõnetage.“

Kuigi soov tundus imelikuna, hakkasid poisid laulma. Leol oli kõige ilusam hääl ja tema laul kostis üle teiste. Ilmar laulis kummalise ja uue ärganud tundmusega. Alles täna ta aimas, milline tähendus on Valgul, alles nüüd ta sai isa ja ema heatahtlikest soovest aru. Mida temalt nõuti ja oodati, oli talle korraga selge. Kõige südamlikumalt laulis Aadi, sest temal ei olnud kuldset kodukotust, kuldset sünnitalu, nagu maalastel. Aadi alles unistas kujutlustes enda talust ja sellepärast ta laulis kõige südamlikumalt.

Vanaisa vaatles laulvaid poisse kordamööda ja igauht üksikult. Ta vaatles neid tulevasi mehi, kes uue inim põlvna kord töötavad siin taludes, siis sulges ta silmad, et kinnisilmi edasi kuulata ja mõelda mõtteid, mida kunagi ei saa öelda sõnades. Laulu

lõpul lahkusid poisid tasa toast, sest vanaisa näis magavat. Leo kutsus ja meelitas Paudit õue, kuid koer jäi jonnakalt esikusse vanaisa ukse taha istuma.

Kesköö ajal hakkas Paudi kaeblikult ulguma.

„Mis sa ulud, mitte ei lase magada,“ pahandas unine Jõeääre perenaine ja ajas koera vägisi õue. Paudi istus vanaisa akna alla ja jätkas ulgumist, hoides koonu taeva poole.

„Mis sa ulud, mitte ei lase magada,“ pahandas unine Jõe-
ääre perenaine ja ajas koera vägisi õue.

17. peatükk.

KÜPSED VILJAD.

Jõeäärel, keset külalistetuba, küünalde ja sügislillede keskel kirstus uinub Jõeääre vanaisa hõbepäiselt nagu pühak, rinnal suur õpetaja kuldrist. Ümbruskonna taludest tuli palju inimesi matusele. Linnast sõitis kirikuõpetajaid Jõeäärele, et matta oma ametivenda. Kiriku hämaruses altari küünalde vilkuv valgel valgusel lausused nad surnule lahkumissõnu. Tasa ümises orel jahedas kirikus.

Kaeblikult helisesid kellad tornis pilvise taeva all, kui surnurong liikus kalmistule. Vanaisa oli soovunud, et tema haul ei peetaks hauakõnesid, vaid et inimesed vaikselt seistes kuulaksid kõige vägevamat jutlustajat — loodust. Kui kirst oli hauda lastud ja vaimulik talitus lõppenud, jäid kõik vaikselt seisma. Poisid kuulasid ja vaatasid looduse jutlust. See oli ilus ja ülev, mida jutlustas puudes kohisev sügisetuul ja pilverünka alt ilmuv õhtune päike. Loodus ise jutlustas pühalikult igavesest kodukotusest, kuhu oli rännanud vanaisa vaim.

Siis kerkis surnuaeda uus ja värske haud.

Pärast matust kogunesid poisid vanaisa tuppa kurbadena ja surmatundest lähedalt puudutatuina. Poisid olid nõutud, sest ühes vanaisa surmaga ähvar-

dasid lõppeda nende koosolekud. Korraga hüüdis Leo, vanaisa laekasse vaadates:

„Kiri meile!“

„Ava ja loe!“ soovisid kõik.

Leo luges:

„Mu armsad poisid!

Ärge leinake mind, kui lähen tagasi taevase isa juurde. Mina olen elumahladest kuivanud ja kollaseks muutunud puuleht ja minu kohus on langeda elupuult mulda. Teie, mu poisid, olete uued kevadised lehed, teie peate katma tühjaks jäävad elupuud. Teie ei jää üksi, sest minu asemele astub parem jutlustaja, parem juht, keda kunagi ei ähvarda vanadus ja surm. Kuulake selle uue juhi sõnu ja soove, ta nimi on ütlematu ja olematu. Ta kõneleb teiega looduse roomava, kõndiva, lendava, õitseva ja kaduva elu läbi.

Armastage seda maad ja rahvast, kes teid sünnitanud. Armastage endi kuldseid kodukotuseid sügavalt ja hellalt — see armastus toidab teid.

Viimse tervitusega

teie vanaisa.

Poisid istusid vaikselt. Järsku kummardas Leo näo kätte ja hakkas nutma. Talle järgnes varsti Jaan ja siis juba kõik poisid. Täna nad ei hābenenud nutta endi südamest tulevat suurt leina. Kõigile tundus, nagu istuks vanaisa endiselt oma kohal. kõneleks ja lohutaks neid.

Järgmisel päeval oli Valgu lastel aias palju tööd. Nad istusid õunapuude okstel, kaelas riidest kotid, kuhu korjasid valminud õunu. Ilmar juhtus tööd leidma ikka Aadi läheduses ja see meeldis Aadile, sest Ilmar oli kõigiti tubliks poisiks muutunud. Poisid

tundsidi vastamisi, et see midagi, mis neid teineteisest lahutas, oli aegamööda iseenesest haihtunud olematuks. Siis jooksis Heino Valgu aeda ja hõikas juba eemalt:

„Aadi, Ilmar, ma sõidan täna linna.“

„Juba?“ küsis Aadi.

„Veel täna?“ imestles Ilmar. Poisid laskusid puu otsast alla Heino juurde.

„Sina pead ka varsti linna tulema, koolid algavad tuleval nädalal,“ arvas Heino Aadit silmitsedes.

„Õigus küll,“ oli Aadi nõus.

„Kui oled linnas, siis tule kohe minu poole!“ kutsus Heino.

„Muidugi tulen,“ lubas Aadi ja nüüd muutus linnaminek igatsevaks sooviks, sest ta saab Heinoga sageli kokku. Kõik jumalaga jätnud, jooksis Heino koju. Ta oli nagu esimene pääsuke, kes asus teele, et siit talveks ära lennata.

„Kas sa tuled tuleval suvel veel maale?“ küsis Ilmar.

„Ei tea, võib-olla Vesiorule, Heino kutsus.“

„Miks sa Valgule ei tule?“

„Ma ei tea, kas mind siia vajatakse,“ kahtles Aadi.

„Muidu sa tuleksid meelsamini Valgule,“ uuriti edasi. Aadi jäi mõttesse. Tõesti ta tuleks meelsamini Valgule, kus on nii palju lapsi ning elu ja seiklusi rohkem kui Vesiorul. Pealegi ta ei või teada, kas Heino emale meeldiks, et ta poeg sõbrustaks temaga.

„Jah, tuleksin Valgule,“ ütles Aadi kindlalt.

„See on sinust uhke,“ hõiskas Ilmar ja virutas poisilikust rõõmutundest Aadile tubli müksu selga.

„Sinust samuti, et sa mind Valgule tahad,“ vastas Aadi ja andis Ilmarile samase müksu vastu, mis kohe arenes maadluseks. See oli jõukatsumine täis rõõmu ja sõprust.

„Poisid maadlevad,“ kilkas Leida. Seesugust õhujat oli praegu just hädasti tarvis. Leida hüüete varal muutusid poisid veelgi erksamaks. Aadi oli enese teadmata nii tugevaks arenenud, et väärilis Ilmari-taolist vastast.

Ilmar kaldus võitma, sest Aadit segas mõte, et ta võiks Ilmari käele haiget teha. Ilmar tundis Aadi vähenevat jõudu ja kerge vaevaga heitis vastase seljale. Aadi tõusis võidetult, kuid mitte vihaselt. Ta näitas Ilmarile rusikat ja ütles: „Tuleval suvel ma su võidan.“

„Eks me näe,“ naeris Ilmar ja sellest silmapilgust oli nende sõprus otsustatud. Nad olid sõbrad nagu täismehed.

Kalla-Karli!

Sa oled, sa oled — ma ei tea, mis sa oled, sest ma olen otsast otsani rõõmu täis ja see on ime, et ma lõhki ei lähe. Loen juba mitmendat korda sinu kirja ja ikka ei julge uskuda, kas see kõik tõsi on, mis sa kirjutad. Sa ütled, et tuleval suvel on Eestis laulupidu ja siis sa tuled ja tood suure aurikutäie eestlasi kaasa, nii et Tallinn saab neid täis. See on maailmatore, siis saame teineteist nägupidi näha, nagu me elusast peast oleme. Ütlesin seda kohe tervele Valgule ja kõik on rõõmsad minuga. Leida on otse arust ära ja ütleb, et tema aga läheb kas või jala Tallinna laulupidule, et tema aga peab sind nägema ja tema toob su Valgule ja näitab kõike seda, millest ma sinule olen kirjutanud. Sa ütled, et mõnedel eestlastel olla koduigatsus nii suureks läinud, et nad jäävadki Eestisse ja ostavad endile farmid. Pagana kahju, et see Väljaotsa talu juba müüdnud on. Aga mis sina ja sinu vanemad kavatsevad, sellest sa ei lausu midagi ja see vaevab mind kõige rohkem. Kui ma terve

talve sulle veel kirjutan, küll sa siis tahad jääda Eestisse, sest Tallinnas on meil tehnikaülikool, kus insenere tehakse. Eestis on sul tööd kindlasti palju, sest terve linn lõhutakse ära ja ehitatakse otsast lõpuni uuesti. Täna õhtul on meil Jõeäärel viimane koosolek, sellest kirjutan sulle homme. Ah jaa, Leida ei anna mulle rahu ja käsib paluda, et sa tooksid talle Ameerikast ühe häälega nuku, kellel rääkimise vedrud on kõhus ja siis räägib ka.

Aadi-Aadu.

Jälle istusid kõik poisid Jõeääre vanaisa toas. Jõeääre perenaine kutsus poisid söögituppa ja kostitas kohvi ja kuklitega. Et viimane koosolek oleks pidulikum, palus Leo neid külalistetuppa. Poisid tardusid ukstel. Seinalt kahe akna vahelt vaatas neile vanaisa südamlikult otsa. Aadi kartus oli olnud asjatu, sest vanaisa habe ja juuksed olid maalitud veel ilusama valge värviga, kui tema seda kujutles. Örn uduloor ümbritses hõbepäist vanaisa pead, nagu oleks ta mõni pühak keskajast.

Aadi teatas poistele Kalla-Karli ja teiste Ameerika eestlaste reisust suvisele laulupidule, mille üle kõik rõõmu tundsid. Üks kui teine poiss hakkas kõnelema sellest, kelleks ta täiskasvanult hakkab. Heino, Aadi ja palju teisi poisse lubasid hakata peremeesteks. Jõeääre Leo ja Orukaru Ats peavad lahkuma talust, sest neil on vennad, kes jäävad peremeesteks. Ats lubas õppida rohuteadlaseks ja Heino vanaisa käest osta apteegi. Leo kavatses hakata pastoriks, sest tal on ilus lauluhääl ja suur vanaisa pärandatud raamatukogu. Ilmar naeris ja lausus, et tema treenib enese ohvitseriks, et oleks keegi, kes neid sõja ajal kaitseks. Kusti ei öelnud midagi ja varjas ennast

teiste seljataha. Sõbrad läksid talle hulgana kallale ja sundisid kõnelema.

„Mina ei hakka peremeheks,“ vastas ta tõsiselt. Kõik, eriti Aadi, olid sellest rabatud. Kas see vaev on olnud asjatu, mis nad tema juures on näinud, et kasvatada talle kuldse kodukotuse armastamist? Aga siis jätkas Kusti, et tema poleks iialgi uskunud, et värvidega saab inimesi nii elusatena jäädvustada, nagu polekski nad surnud, et tema õpib kunstnikuks, et siis poiste nägusid ja talusid maalida piltideks. Enda Väljaotsa lagunenu saunaooni, mis on tema kuldne sünnikotus, tahab ta nii suure armastusega pildiks maalida, et inimesed, kes seda näevad, ei suuda unustada iialgi. Aadile meeldis Kusti elukutse ja üksi tema usub, et Kustist saab kunstnik.

18. peatükk.

TEELE, TEELE, KUREKESED.

Oli lõppenud seiklusrikas suvi ja sügis hakkas tormi ning vihmaga kustutama ta mälestusi. Taeva all rivistusid kured, et rännata päikeselisele lõunamaale. Leida istus sageli Valgu aia otsas, lehvitas lahkuvatele lindudele ja laulis ise:

„Teele, teele, kurekesed,
üle metsa, maa.“

Oli saabunud lahkumishommik, mis oli niiske, vilu ja hämar. Valgule ja Valgu ümbrusele oli laskunud udu tiheda pilvena. Täna ei saanud kaugele vaadata ja isegi Purde hooned jäid Valgule nähtamatuks. Söögitoas laotas harjumatu valgust laelamp laua kohal. Aadi riietus, kuid ta süda oli rahutu, sest nii kahju on lahkuda Valgult ja Valgu lastest, kuid ka nii huvitav minna vanemate juurde keldrituppa, mis nii koduselt lõhnab tallanahkadest ja liimist. Valgu lapsed olid kõik üleval Aadit saatmas, sest see poiss oli neile ja nende vanematele saanud südamelähedaseks. Valgu ema andis Aadile kaasa suure pütitäie võid, pätsi peenleiba ja saia, seasingi, saiajahu ja pudeliga koort. Aadi enda kogutud seened ja puu otsast korjatud õunad asetati samuti vankrisse. Valgu isa kõneles Aadiga oma toas nelja

silma all tarka juttu, kuid poiss oli kurt ja pime ega saanud millestki aru, sest liiga laiali on lahkumistunnil iga poisi mõtted. Alles siis muutus Aadi elavaks, kui Valgu isa ulatas talle suure raha — palgaks karjaskäimise eest. Aadi oli sellest lahkusest ja rikkusest, mis talle kaasa anti, päris tumm ja kohmetu. Ta pani oma esimese palga uude rahakotti, mille Valgu lapsed talle täna hommikul kinkisid. Esimene raha enda talu ostuks oli juba olemas. Söögitoa uksele pörkas Aadi Ilmariga rinnutsi kokku. Mis see siis tähendas, et Ilmaril oli seljas uus ülikond ja jalas saapad?

„Kuhu sa lähed?“ imestles Aadi.

„Sinna, kuhu sinagi,“ vastati rõõmsalt.

„Kas sa tõesti tuled linna?“

„Jah. Isa lubas mulle sinuga koos külastada ka Heinot.“

Siis tuli Valgu isa ja kiirustas poisse, sest hobune ootas sõiduvalmilt õues. Valgu ema pühkis jumalaga jättes silmi ja saatis Aadi vanematele tervitusi. Salmel seisid kurvast uksepiida najal, aga Leida nuuksus kummuli söögilaual.

„Ma kirjutan sulle,“ trööstis Aadi nutjat.

„Kas tõesti, kas nii nagu Kalla-Karlile?“ küsiti, tõsteti laualt juba pead ja tõmmati käeseljaga üle silmade.

„Nii ma ei saa, sest sina ei oska mulle vastu kirjutada,“ ütles Aadi ja kippus muigama, nähes Leida kohkumist.

„Ma õpin veel enne jõulu kirjutamise ja lugemise selgeks,“ teatati kõigile ja selle uue kavatsusega ununes nututuju. Linnaminejad ruttasid õue, istusid vankrisse ja hobune hakkas sammuma väravast ja Valgu mäest alla uduste põldude vahele. Purdelt möödudes nägi Aadi Tiiu-tädi lauda juurde minemas. Sõitjaid nähes ta seisatas, lehvitas käega ja kadus jälle udusse. Viks saatis Aadit Kuusiku mäeni ja pöör-

dus sealt koju tagasi. Täna tuli Aadil kõigest lahkuda, kõik jäi seljataha udustele põldudele ühesuviste mälestustega.

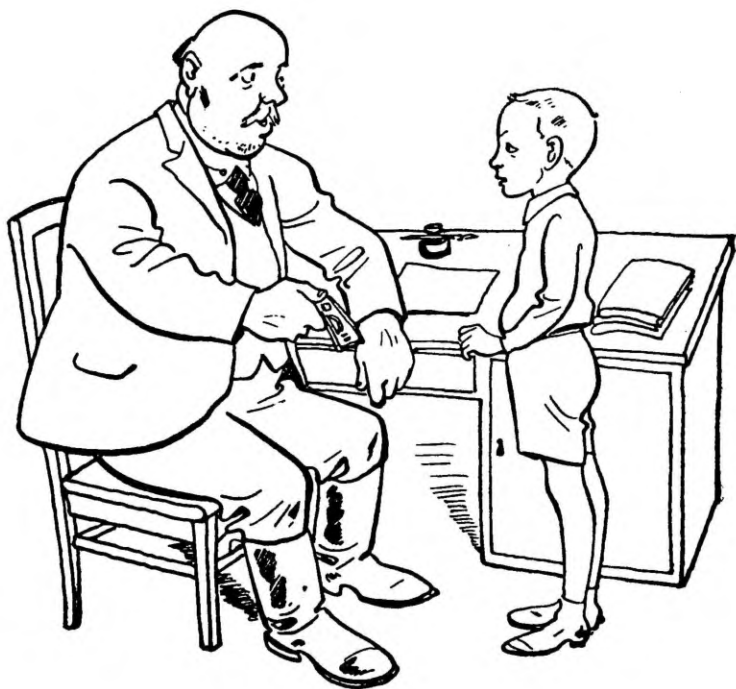
Jälle sõitis Aadi raudteel, kuid seekord ta sõitis koju, kooli ja õppima. Rongisõit kahele poisile on alati lõbusam ja möödub ruttu. Tallinna jaama jõudes andsid nad pakid kärumehe hoolde, kes neid ruttas viima aadressi järgi. Jõudes tänavasse, kus nüüd pidid vanemad elama, sattus Aadi ärevusse. Kes teab, millises keldrikorteris nad elavad ja kuidas ta näitab seda uhkele Ilmarile. Kuid milline üllatus, kui nad seisid uue kahekordse maja ees, mille ukse kõrval oli silt, et siin on jalanõude parandustöökoda. Ja sel majal polnudki keldrikortereid. See oli ruumikas, valge töötuba uue ja moodsa parandusmasinaga nurgas, milles töötas Aadi isa ühe abilisega. Kui isa töö juurest üles vaatas, kolksatas tal saabas põlvedelt põrandale.

„Aadi,“ jahmus ta poega nähes. Kohe oli ema ukstel ja tunnistas hämmastunult, kas see oli tema kahvatu ja kõhn poeg, kes seisis ta ees, täis päikese ja tuule rammu.

„Aadi, sina!“ hüüatas nüüd ka ema ja kaisutas poega. Selles kaisutuses tundis Aadi ema südant, ema armastust, millest nii kaua oli olnud ilma. Kõik järgnesid Aadi ema kutsele töötoa kõrval olevasse elutuppa. Ema tõttas kööki, mis oli nüüd hoopis eri ruumis, külalistele kohvi keetma. Köögilauale kuhjusid kõrged mäed Valgult toodud toidumoonna. Sellist toitude tagavara ei olnud nende pere toidukapp veel kunagi näinud.

„Taevake, kui helled inimesed on need Valgu omad,“ sosistas ema isale võipütti näidates, et toas olevad valgulased ei kuuleks.

„Ja missuguseks mürakaks on Aadi kasvanud, nagu noor karu,“ ütles isa.

Valgu isa ulatas talle suure raha — palgaks karjaskäimise eest.

„Kas maal oli raske, kas nad sundisid sind tööle ka?“ muretses ema küsida, kuigi poeg seisis ta ees nagu kehastatud jõud ja tervis. Aadi punastus. See ema küsimus oli Valgu rahva kohta haavav. Valgul ei sunnitud kedagi üleliigsele tööle, sest lapsed on kasvatatud tööd austama ja tegema.

„Mis juttu sa nüüd ajad, kes tööd kardab, egas sellest meest ei kasva,“ pahandas isa emaga.

„Ma häbenesin olla tööta,“ purskas Aadi ja näitas nüüd oma teenitud palka.

„Raha ka veel,“ imestles ema.

„Poiss, näita käed siia!“ käsutas isa. Aadi sirutas talle peod vastu, mis olid karedad ja kriimustatud.

„Täitsa töömehe käed! Tubli!“ ütles isa. Aadi tundis sellest hetkest, et ka tema isa on Valgu isaga mõtetelt sarnane, ja see teadmine, et ta omab isas ka sõpra, tegi teda õnnelikuks.

Siis ruttas ema valge linaga kaetud lauale toituisid kandma. Kohvi joodi pidulik meeleolus ja Aadi oli oma koduga rahul ning õnnelik. Pärast sööki läksid Ilmar ja Valgu isa linna oste tegema ja Aadi jäi nende tagasitulekut ootama.

Aadi oli rahutu, ei läbenud istuda ja kõndis edasi-tagasi, vahel seisatades akna all, et vaadata võõrasse hoovi. Aeg venis aeglaselt, ootamine oli igav, ja kui viimaks Ilmar tagasi tuli, kargas Aadi tulijale vastu.

„Nüüd siis Heino juurde, isa läks veel põllutöönäitusele,“ ütles Ilmar.

Poisid ruttasid tänavale. Oo, kes tuli neile praegu vastu! See oli Volli endisest hoovist. Aadi tahtis Vollit juba näidata, kuid loobus, vaikis ja hoidus Ilmari varju. Volli tuli suure ja võõra poisiga vandudes ja suus tolknes tal pabeross. Sellist poissi häbenes Aadi näidata Ilmarile ja ta rõõmutses, et Volli teda

ei märganud. Varsti nad peatusid südalinna tänaval mitmekordse maja ees.

„Egas ometi siin?“ kahtles Ilmar.

„Siin ikka,“ kinnitas Aadi. Vaadates veel kord majanumbrit ja leides ukse kõrvalt marmorsildilt Heino isa nime, nad astusid majja. Teisel korral ühe ukse juures vajutas Aadi kellanupule. Teenija avas ukse.

„Teie soovite?“

„Kas Heino on kodus?“ küsis Aadi.

„Heino?“ imestles teenija ja mõõtis võõraid poisse uurivalt. Proua oli kodust ära ja tema oli Heino eest vastutav.

„Oleme tema sõbrad, maalt,“ lisas Ilmar, sest teenija nagu ei usaldanud neid sisse lasta.

„Ah nii! Siis oodake siin, kuni Heintsil lõpeb klaveritund.“

Poisid jäid eestuppa ootama. Kuski luges kellegi hää: „Üks, kaks, üks, kaks, kolm,“ millele järgnes harjutus klaveril. Heino istus klaveri ees, kuid mõtted olid kaugel mängust. Ta mõtles, kui kurb on olla üksik laps, sest elu Vesiorul Aadi ja teiste poistega oli palju lõbusam. Siin, kodus, ema ikka läks ja sõitis kuhugi, ikka on isa kärsitu ja ruttab kohtusse, ikka on toad tühjad ja igavad. Köögis kolistab Kati ja enda toas nagu lind puuris õpib ta oma õppimisi. Tund lõppes ja Heino saatis preilit esikusse.

„Aadi, Ilmar,“ jahmus Heino suviseid sõpru nähes. Heino kutsel järgnesid poisid läbi uhkete tubade, kohmetusest sageli libisedes parkettpõrandal. Heinol oli oma tuba, mis oli moodsalt sisustatud. Enne kui nad istusid, küsis Aadi:

„Kas su ema on ka kodus?“

„On täna Tartus,“ rahustas Heino.

Poiste jutt ei tahtnud kuidagi areneda ja oli väga pealiskaudne, sest külalised vaatasid uut ja ilusat

ümbrust hämmastunult. Aadi läks raamatukapi juurde ja luges läbi klaasukse raamatute pealkirju. Kogu koosnes saksakeelseist noorsooraamatuist. Ilmar jalutas samuti toas ja jäi voodi juurde seistama.

„Kas sa oled veel eestlane?“ küsis ta järsku.

Heino vastas rõõmsalt:

„Olen ja jään eestlaseks. Näete, siin on mu uus eesti keskkooli vormimüts, mida hakkan kandma. Kas olete nüüd minuga rahul?“

Seda öelnud, pani ta mütsi pähe. Seda kuuldes langes Aadi tuju, sest ta kartis, kas nende sõprus jääb veel püsima, kui Heino läheb kallisse kooli, kannab ilusat vormimütsi ja leiab uusi sõpru, kuna tema käib linna algkoolis.

Ilmar mõtiskles hoopis isesuguseid mõtteid ja ta küsis käega seinale näidates:

„Aga see, milleks see siin seinal on?“ Aadi ja Heino liginesid vaatama, mis oli seal seinal nii imeplikku. See oli riidele õmmeldud saksakeelne piiblisalm seinal voodi kohal.

„See — see on ema õmmeldud,“ ütles Heino.

„Ja see sobib täitsa eesti poisi seinale?“ küsis Ilmar. Heino punastus ja taipas, mida küsija mõtles.

„Olen sellega nii harjunud, et ma seda ise ei märganud,“ vabandas ta. Siis vaikisid kõik kolm. Heino vaatas kord ühe, kord teise poisi otsa. Ta tundis, et kui ta tahtis hoida nende sõprust ja olla ise väarikas eestlane, siis pidi ta nüüd ja otsekohe tooma ohvri. Ilmar muigas kuidagi põlastavalt, mis ärritas Heinot, nii et ta otse rebis vaibakese seinalt.

„Ja kuhu sa ta paned?“ küsis Aadi.

„Tulle, pliidi alla.“

Heino viis vaiba kööki ja toppis pliidi alla. Aadi ja Ilmar jälgisid seda toimingut uksest.

„Mida veel võiks põletada?“ sattus Heino hoogu. Mässulised kogusid laudadelt ja riulitelt saksakeelseid ajalehti ning ajakirju ja diivanilt langes neile saagiks kaks saksakeelsete lausetega sohvatatja, mis kõik rõõmuga tulles aeti, nii et keedunõud pliidi hakkasid vuhisema ja mürisema, nagu tahaksid nad lõhkeda. Korraga avanes köögiuks, millele ilmus Kati. Ta lõi käed kokku, leides pliidi alt põlevaid patju.

„Heints, mis sa oma sõpradega nüüd teed?“ hakkas Kati halisema.

„Oleme eestlased ja põletame saksa sodi,“ vastati talle.

„Taevas, mis ütleb proua! Heino, kas sa tead, kas mammi sellega nõus on?“ ahastas Kati.

Poisid põgenesid kohkunult köögist, aga Heino rahustas sõpru:

„Arge Katit kartke, tema on ka siis hea, kui ta pahandab.“ Poisid jõudsid külalistetuppa tagasi ja Ilmar uuris maale, mis kujutasid losse, võõraid maid, meresid ja rahvaid.

„Kas siin mõni maal on eestlase maalitud?“ küsis ta varsti.

„Ei ole. Ema arvab, et eestlaste kunst ei ole veel nii kõrgele arenenud, et nende maale osta.“

„Kui oleks ükski pilt,“ ohkas Aadi.

„Oodake, mulle tuleb midagi meelde. Isal on üks eestlase maal kapi taga.“

Heino jooksis maali tooma ja seni Ilmar tõi tooli ja tõstis ühe uhket lossi kujutava pildi põrandale. Varsti oli Heino tagasi ja uus maal asetati vana asemele. Uus maal soojendas poiste südameid, nagu oleks ta juba Sauniku Kusti maalitud. Teos kujutas vanaaegset rehemajaga taluõue suvisel õhtupoolikul. Tare akna all õitsesid sinised käokingad ja see kõik oli valgustatud puude vahelisest laigulisest päikesevalgusest. Kui palju kodust vaikust ja armastust val-

gus sellest vanaaegsest talumajast. See lihtne kodu sellelt maalilt hakkas võitma ja valitsema Heino kodu.

Poiste rahu segas välisukse avamine ja sellele järgnevad sammud esikus, mis läksid kööki, kus algas Kati seletamine. Kolm poissi ei saanud sõna suust ega liikuda paigast. Nad ootasid, mis nüüd tuleb.

„Sinu isa?“ päriti tasa.

„Jah,“ vastas Heino.

Nüüd kostsid sammud juba söögitoast ja isa ilmus uksele. Ta läks poistest mööda ja jäi uue maali ette seisma. Ta seisis kaua mõtteis ja poisid ei teadnud, mida arvata või oodata. Heino isa vaatas maali, mille ta oli ostnud kunstinäituselt, kuid mis juba mitu kuud seisis kapi taga, sest selles peres ei leidunud talle seinal kohta. Maal oli advokaadile palju südame lähedasem kui poistele, sest ta oli sündinud samasuguses vanas Vesioru tares.

„Mu meelen kuldne kodukotus,“ ümises vaatleja enda ette. Seda kuuldes vahetasid poisid pilke. Nüüd pöördus advokaat ringi ja uuris neid vapraid, julgeid poisse, kes praegu otse janunesid õilsate eeskujude järele.

„Isa, kas jätame pildi seinal?“ küsis Heino tasa.

„Jah, jätame,“ vastati niisama vaikselt.

„Aga ema?“ küsis poiss.

„Küll me talle seletame, et vähemalt üks maal seinal peab kuuluma meile kahele.“

Seda öelnud, tõttas advokaat kiirel sammul jälle välja.

„Otsustatud!“ hüüdis Heino.

„Otsustatud!“ kordasid Aadi ja Ilmar korraga, ilma et oleks pikemalt seletatud, mis siis otsustatud oli. Aga seda ei olnud vajagi, sest nad teadsid ja tundsid, mis siin toas oli otsustatud. Aadi ja Ilmar ruttasid kojuminekuga ja Heino läks neid saatma.

Kuid siis jäi ta mõttesse ja süvenes maali vaatlemisse.

Vaevalt langes üks poiste järel kinni, kui külastetuppa ilmus Kati harjaga. Ta tahtis teada, mis siin oli toimunud ja miks advokaat midagi ei lausunud poiste hävitamistöö üle. Nähes seinal maali, pani Kati käed puusa ja ohkas üllatusest. Ei selline popside majapilt sobi härraspere korterisse. Selle korraldab ta ise vaikselt, et proual ei oleks temale midagi öelda. Kuid siis jäi ta mõttesse ja süvenes maali vaatlemisse. Ei tema puuduta pilti, las pererahvas ise teeb, mis tahab, otsustas ta ja tõttas kööki.

Kolm poissi tõttasid tänaval, siis seisatas Heino ja ulatas käe jumalagajätmiseks.

„Kas nüüd usute, et ma jään eestlaseks?“ küsis Heino.

„Sünnilt eestlane peab eestlaseks jääma,“ ütles Ilmar pühalikult. Heino tõttas trammile ja kaks ülejäänut Aadi kodusse, kus neid ootasid Valgu isa ja kaetud lõunalaud. Lõuna järel hakkasid valgulased minema. Aadi seisis ukse juures ja ootas. Valgu isa, kui ta ulatas Aadile käe, teadis otsekohe, mis see poiss ootas. See pidigi nii olema, sest muidu ei oleks Valgu enam kellegi õige Valgu, ega kellegi õige kodukodus, kui ta oma elanikke enda järele ei oska igatsema jätta.

„Noh, Aadi, kas tahad tuleval kevadel jälle Valgule tulla?“

„Tahan küll!“

„Siis kindlasti?“

„Ikka kindlasti.“ Poisi vastus tuli nii hingepõhjast öelduna, et Valgu isa silmad läksid uduseks ja ta minekuga ruttas. Ilmar hüüdis rõõmsalt nägemiseni ja siis olidki nad läinud.

Lisa
Pärit
1. Truupõllu
nõõmon
okaslinn
2. Fräike
1992
saatesinast

SAATEKS

Armsad lapsed! Minu ema, kirjanik Irma Truupõld (kodaniku-nimemega Johanna Pihlak) sündis 29. juulil 1903. a. Tallinnas kaupmehe perekonnas.

Tema vanemate lugu oli aga selline: ema isa, minu vanaisa Juhan Treufeldt abiellus kodukandis Mulgimaal elava Minna Pässiga. Vana-isa hakkas ärimeheks, kuna ta oli talus teine poeg, seega mitte pärija. Vanaisa teenis korraliku varanduse, kuid „sõbrad“ soovitasid tal paigutada säästud laevadesse. Need aga läksid kohe (või lasti) põhja. Varanduse kaotanud, kuid teotahteline, kolis vanaisa Peterburgi. Seal suri ta äkitselt kopsupõletikku. Vanaema jäi üksi kasvatama nelja väi-

kest tütart. Minu ema oli siis, kui tema isa suri, üheaastane. Perekond kolis tagasi Eestisse, ja vanaemal tuli tüdrukute kasvatamisel palju raskeid päevi näha. Aga mulkidest sugulased aitasid.

Minu emal ilmsesid varakult humanitaarsed anded — kirjutamis- ja voolimisoskus, kuid õppida ei olnud tal võimalik. Vanaema olevat hiljem rääkinud, et päris titena leitud ema kord ajalehtede keskel, suu paberiputru täis. Ju see näitas, et temast peab saama kirjanik, arvanud vanaema hiljem.

Noore neiuna sattus ema väikese ametnikuna tööle ajakirja „Laste Rõõm“ toimetusse. Seal avaldaski ta oma esimesed luuletused ja jutustused lastele.

Kuid ise oli ta nüüd sirgunud suureks. Ta abiellus hilisema Türi linnaarsti dr. Pihlakuga. Ema jäi koduseks ja kasvatas kolme väikest last. Aga sealjuures kirjutas ta ka raamatuid: „Rohelise Päikese Maa“ (eesti keeles on ilmunud kolm trükki — 1936, 1946, 1980; raamat on tõlgitud ka soome, inglise ja saksa keelde), „Õõmori okaslinn“ (1936), „Aadi esimene armastus“ (1937), „Kuidas jõuluvana omale ameti leidis“ (1937, uustrükk 1989).

Ema kirjutas luuletusi ja jutustusi ka täiskasvanutele, kuid need ei olnud just kõige õnnestunud. Erandiks on vast libreto P. Ardna ooperitele „Kalurineiu“, mis oma rahvusliku iseloomuga tegi palju peavalu punastele kultuurijuhtidele (esietendus „Estonias“ 18. jaan. 1941. a.).

1942. a. kolis meie pere Türit Tallinna, kus Roosikrantsi tänava puumajas elas ema oma surmani.

1945. a. vangistasid nõukogude võimud isa ning ta saadeti Sibirisse. Süüks oli see, et ta sõja ajal arstis vene sõdurite kõrval ka Saksa sõjaväes teeninuid. Kuid arstivanne ei luba ju abita jätta ühtegi inimest!

Niisugune oli meie pere saatus. Nüüd jäi minu ema kolme lapsega üks, nagu omal ajal jäi tema ema. Tööle aga vangistatud natsionalisti naist ei tahetud võtta. Mäletan selgesti emaga „täikal“ käimisi. Ta müüs riideid, lauanõusid, raamatuid. Mäletan sedagi, et ema ja tädi käisid nimme kohvikus — kohvi kõrvale antud suhkruga sai tuua koju lastele.

Minu mälestustes püsib siiani hea vanem õde, kes suri 13-aastasena isa hoolitsuse ja arstirohtude puudumise tõttu. Mina ja vend aga kasvasime suureks.

Tollel ajal võidi vangi panna ka nn. nõukogudevaenuliku kirjan- duse omamise eest. Nagu ma ütlesin, said süütud raamatud maha müüdüd, kommunistide poolt keelatud kirjanduse peitis ema aga ära. Tänu tema julgusele on praegu minu raamaturiiulil nii mõnedki aegu- matu väärtusega teosed.

Elatise teenimiseks püüdis ema ka pärast sõda avaldada ühte- teist, kuid üldiselt oli tema kirjanduslik tegevus selleks ajaks lõppenud. Vaimse erksuse säilitas ema aga kuni surmani. Oma lõbuks uuris ta suguvõsa ja kodukandi ajalugu ning ägedaks õigusenõudjaks jäi ta

alati. Ka vanas eas, kui mõni sugulane talle oma mõtetega peale käis ja ütles, et mis ta pisike seletab, vastas ema: „Olen täpselt Napoleoni pikkune!“

Minu ema suri oma kodus 26. novembril 1980. aastal. Järgmisel päeval tuli meile kirjastuse toimetaja, kes tõi näha „Rohelise Päikese Maa“ 3. trüki signaaleksemplari.

Irma Truupõld on maetud Tallinna Metsakalmistule oma mehe, tütre ja õe kõrvale.

Oma raamatutes selgitab ta ise, et surm on looduse loomulik osa, mis on omane kõigile elusolenditele. Elu aga ärkab alati uuesti — meie laste näol.

Võib-olla ei vasta Irma Truupõllu raamatud enam päris täpselt tänapäeva bioloogiateaduse seisukohtadele, kuid nende südamlikkus peaks meeldima küll kõigile headele lastele.

Ehk Sinulegi?

Ülo Pihlak

*15. veebruar 1992. a.
Tallinnas*